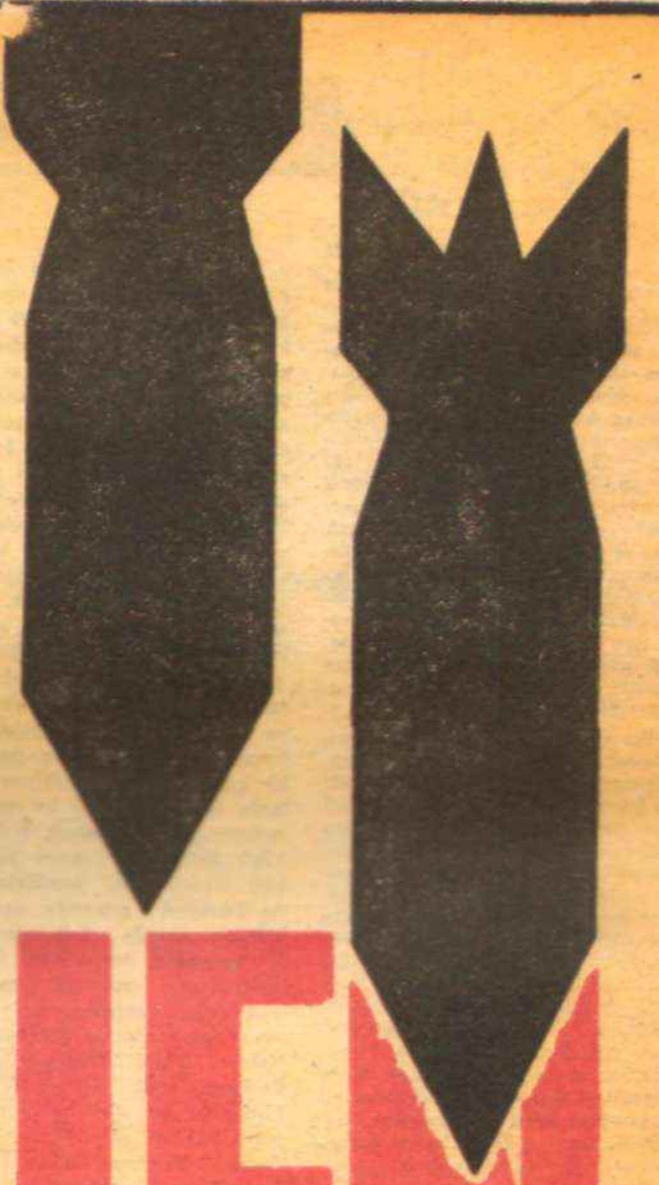
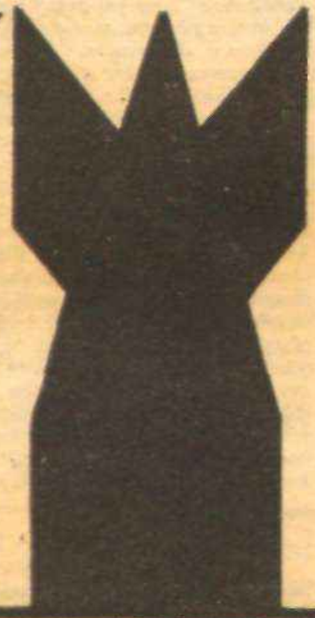
YÖN

HAFTALIK GAZETE

HİDROJEN BOMBASI

ÖLÜMÜ BEKLİYEN KÖY!

Yıl: 5 - Sayı: 154 11 Mart 1966 125 Kuruş

OKUYUCU'DAN YÖNE

Denktaş'ın mektubu

Gazetenizin 28 Şubat tarihli sayısında «Kıbrıs'tan Sesleniş» başlığı altında «Kıbrıs Türk Vatanperverler Birliği adına İbrahim Hasan Aziz ve Nurettin M. Seferoğlu» imzalı yazıyı dikkatle okudum. İki senedenberi Türk cemaatına kan kusturan Kıbrıs Türklerinin her hakkını gasbetmek ve adayı Yunanistana ilhak etmek için uğraşmakta olan Makarios'un propaganda broşürlerinin tıpa tıp bir benzeri olan bu yazının Kıbrıs Türkleri adına yazılmış bir dilekçe olduğu intibaını sizden ve okuyucularınızdan silmek her Kıbrıslı Türkün vazifesidir.

Bu beyler, Birleşmiş Milletlere gönderdikleri müteaddit mektuplarda «Makariosun haklı olduğunu, Türklere karşı hüsnüniyet beslediğini, Türklerin Rum idaresinden çok memnun olduklarını Türk tedhişçilerin (!) cezalandırılmaları icap ettiğini» beyandan çekinmemişler ve «bütün yaptıkları için» Makariosa teşekkür etmeği vazife bilmişlerdir. Bu iki beyin Türk toplumu adına söz söylemek hakları yoktur. «Kıbrıs Türk Vatanperverler Birliği» adı altında bir birlik veya cemiyet de mevcut değildir. Rum semtinde Rumların himayesinde yaşamakta olan bu beylerin tek bir Kıbrıslı Türkle karşı karşıya gelecek yüzleri yoktur.

Kıbrıstaki Rum saldırısını bir sömürgecilik açısından görmeğe çalışan, bu kişiler Makariosun Enosisi tahakkuk ettirmek azmi ile giriştiği hunharca harekâtı «Aralık 1963 çarpışmaları sömürgecilerin yıllardan beri plânlayıp hazırladıkları entrikaların bir sonucudur» diyerek ört bas etmeğe çalışmaktadırlar. Bütün dünya basınının, kilise teşkilâtlarının ve Birleşmiş Milletlerin takbih ettiği bu eşine az rastlanılan barbarlığı ört bas etmek istiyenlere Türk gençliği er geç gereken cevabı verecektir. 1955—58 senelerinde EOKA'nın adayı Yunanistana ilhak için giriştiği terörü «Yurdumuzda Kurtuluş Savaşı yürütüldüğü yıllar» diye tavsif eden bu beyler Kiprianos'un Birleşmiş Milletlerde Rum tezini savunurken ileri sürmüş olduğu iddiaları aynen tekrar etmektedirler.

Namevcut «Vatanperverler Birliği'nin» iddiasına göre Türkiye Genel Kurul kararını tanımalı, Kıbrıs Türkleri azınlık durumunu kabûl etmeli. Türkiyenin hakları ve garantisi silinmeli ve Türkler Kıbrıs Rumlarının tahakkümüne boyun eğmelidirler. Rumlar 102 köyde Türk emlâkini yıkıp yakmışlarsa, Türk esirlerini kurşuna dizmişlerse, kadın çocuk demeksizin önlerine gelen her Türkü öldürmüşlerse, anayasayı çiğneyip Türk haklarını tamamen gasbetmek yoluna gitmişlerse, 56 bin Türke açlık ablukası tatbik etmişlerse Kıbrısın bir Yunan adası olduğu iddiası ile Türklere söz hakkı tanımıyorlarsa adaya 10 binden fazla Yunan askeri getirerek adayı Yunanistana ilhak için gereken herşeyi yapmaktaysalar son Atina toplantısında Makarios ile Yunan Hükûmeti millî hedefin Enosis olduğunu açıkça ilân etmişlerse bunları kale almamak gerektiğini namevcut Vatanperverler Birliği bize telkin etmektedir ve bu düşüncelerini Türklere mal etmek istemektedirler! Bu kadarı da fazla!

26 aylık mücadele ve kahramanca direnme bu vatanperverlere (!) verilebilecek en sarih bir cevaptır. Türk matbuatının temiz sayfalarını böylelerine açmak söz hürriyetine hizmet midir. bilmiyorum. Durumu yüksek takdirinize bırakırım. Saygılarımla,

Rauf R. Denktaş
Kıbrıs Türk Cemaat Meclisi Başkanı.

YÖN'ün notu:

Kıbrıs Türk Cemaat Meclisi Başkanının mektubunu, açık hakaret teşkil eden ibareleri çıkartarak, bütünüyle yayınladık. Samimi konuşursak, Kıbrıs meselesini, aşırı bir taassupla ele alma fırsatını, maalesef, kaçırdığımızı kabul etmek gerekecektir. Kıbrıs'ta azamî talebimiz bağımsız fedaratif devlettir. Hükûmet ise, federasyonun da gerisinde teklifleri kabul etmeyi muhtemel saydığı için, muhalefetin ısrarlarına rağmen, federasyon sözünü telaffuz etmeyi bile reddetmiştir. AP. iktidarı, Akdeniz dengesinin gözönünde tutulması, Enosis'in önlenmesi ve Kıbrıs Türklerinin haklarının korunması esaslarına dayanan bir çözüm yolu arandığını defalarca belirtmiş. İş bu safhaya getirilince, bağımsız Kıbrıs'ta Türk haklarının nasıl korunacağı meselesinin, özellikle Kıbrıs Türkleri arasında, tartışma konusu olacağı âşikârdır. Kolay taassubu, demagojiyi ve küfürleşmeyi bırakmak şartıyla, meselenin tartışılmasında artık bir sakınca olmasa gerektir. Biz Kıbrıs Türk Cemaat Meclisi Başkanı gibi, öteki Kıbrıs'lı Türklerin de görüşlerini duyurmaya hakları olduğuna inanmaktayız. Tanımadığımız kişileri damgalama yetkisini kendimizde görmüyoruz.

Bu gazete, başından beri bağımsız federatif devlet tezini savunmaktadır. Ama başka görüşleri de neşin fikirli ağır suçlamalarla reddedecek bir aşırı taassubun içine düşmeyi reddetmektedir. Rauf Denktaş, suçlamalar yerine, bize Kıbrıs meselesinin nasıl çözüleceğini yazarsa çok daha seviniriz.

«Süleyman'ın evi»

Indiana'da bir Amerikalı, «Biz artık Türkiye'ye Süleyman Demirel'in evine girer gibi giriyoruz» dedi.

Francois Bacon 1624 yılında, 63 yaşında iken, "Yeni Atlantis" diğer bir isimle "Süleyman'ın Evi" yapıtını yazdı. Serüvenli bir deniz yolculuğu Ben Salem adalarına atar yapıtın kahramanını. Bu adalarda yaşıyan insanlar mutlu bireylerdir. Kimsenin bir diğerine kötülüğü olmaz. Yalan, hile, dolandırıcılık, istismarın her çeşidi, çıkarcılık yoktu bu adalarda. Kişiler alın terinin karşılığında aldıklarıyla geçinir. Birinin, diğerinin malında gözü yoktur. Ne kimse fazla zengin, ne de bir diğeri fakir yahut fazla fakirdir. Aşağı yukarı gelir dağılımı eşittir. Ülkelerinde kelimenin tam anlamıyla, düşünce, fiki. konularında özgürlüklerine sahiptirler.

Bu adayı yöneten hükûmet merkezine "Süleyman'ın Evi" ismi verilir. Süleyman'ın Evinin 12 tane Bakanı vardır. Bunların üçer kişilik yardımcıları her konuda kendilerine "Ulus yararına" yardım da bulunarak yol gösterirler. Bakanların, dolayısıyla, hükûmeti yönetenlerin hiç bir çıkarları asla söz konusu değildir. Bir bakanın serveti, herhangi bir vatandaşın servetinden fazla değildir. Bunlar kendilerini her türlü çıkar kavgasından ard niyetten uzak, uluslarına adamış özveri sahibi kişiler. Hiç bir dış etken, hiç bir maddî kuvvet bunları etkileyemez. Zaman zaman adalarina ve adalarının zenginliklerine ortak olmak için dışarıdan, çeşitli dostluk kılıkları altında yabancılar girer ise de, bakanlar ile uzmanlar, bunların gerçek erkeklerini bildiklerinden geldikleri yolu kendilerine gösterir, bir kez daha topraklarına ayak basmamalarını salık verirler. Hiç bir bakan çıkıp da, yahut hiç bir vatandaş onuruna, vatandaşlık haysiyetine aykırı olarak, çıkıp da; "Gelin ben sizin temsilciliğinizi yaparım.

Yahut size yardım ederim, kendi ülkemin tabiî kaynaklarından dost olarak siz de faylanın, bana da bir kaç kuruş verirsiniz» demez. Böyle bir şeyi akıllarına bile getirmezler. Gerçi çağlarının uygar denizaşırı toplumlarına nazaran bir takım son bilimsel gelişmelerden habersiz, nasipsiz kalmışlardır. Fakat bu bilimsel verilere ulaşabilmek için hiç bir dış sömürücülüğü, hiç bir dış etkiyi asla kabul etmez Adalılar. Onlara göre, kendi teknisyenleri gerçekten kendilerine dost olan uygar ülkelere giderek bu konularda çalışmalar yaparlar, dönüp bu eksiklerini gidermiye gayret ederler. Parlâmentolarının devamlı üyeleri yoktur. Parlâmentoya gerçi seçilerek gelirler ama, hiç bir maddî olanaktan faydalanmazlar saylavlar. Kendi tarlalarında, iş yerlerinde çalışırlar. Bir önemli konu görüşüleceği zaman, üyelere ve halka duyurulur. Üyeler işlerini güçlerini bırakır, bisikletine, atına, arabasına atlar, parlâmentoya gelir, konuyu görüşür, ortaya atılan bir düşünceye aklının yettiği ölçüde yanıtlar verir, düşüncelerini ortaya kor. Biri diğerini suçlarsa, niçin suçladığını belgelerle ortaya koyar, kendisine suç isnat edilen kişi kalkar kendini savunur. Haksız ise hatasını düzeltir. Hiç kimse suçlandığından dolayı kendisini suçlıyana kem gözle bakmaz. Suçlıyan suçladığı kişiye sorar:

— Şu, şu, tarihte, şunların gözü önünde sen hırsızlık yaptın der.

Suçlu: (Hırsızlık yapmışsa nedenlerini söyler, yapmamışsa karşısındakini ispata çağırır.)

— Şu, şu, tarihte sen kamu yararına aykırı işlemde bulundun!

Suçlu: (Bulunmuşsa bunun etkenlerini ortay koyar. Bilmeden olaya âlet olduğunu söyler. Özür diler alkışlanır.)

Kısacası bu Adada Süleyman'ın evinin yönetimi sayesinde mutlu rahat bir yaşama sürer gider.

Geçenlerde Amerika'dan dönen emekli bir yüksek memur dostumuz Amerika izlenimlerinden söz ederken, bir Amerikan iş adamının İndiana'da kendisine «Artık biz Türkiye'ye Mr. Demirel Süleyman'ın evine girer gibi gidiyoruz» dediğini anlatınca, aklımıza yukarıda bu ışık altında yazdığımız Francis Bacon'un ünlü yapıtı geldi. Bacon'un haylindekiyle bizim Süleymanın evinin karşılaştırılmasını okuyucuya bırakıyoruz.

Nurettin ÇAKIN
Bakanlıklar — Ankara

Bir bakanın dedikleri

AP. iktidarının öğretmenleri harcadığı için, öğretmenlere çeşitli baskılarla gözdağı verdiği için unutulmıyacak bakanlarından biri de Orhan Dengiz olacaktır. Eski coğrafya öğretmeni Dengiz, Bakan olduğu olduğu için değil ama haksız işlemlerin altına imzasını koyduğu için, robot öğretmenler istediği için, toprak reformundan, petrol dâvâsından, Anayasadan sözeden öğretmenlere karşı harekete geçtiği için «Türk Eğitim Tarihine» geçecektir. Ama o, tarihe altın harflerle geçeceklerin yanında, bakır harflerle geçecektir.

Bütçe müzakereleri sırasında muhalefetin eleştirilerine cevap veren O. Dengiz, bakınız ne diyor: «Hiçbir öğretmenimiz ne çok ilerici, ne çok gerici, ne mukaddesatçı, ne de faşist bir grubun insanı değildir. Öğretmenler tam bir birlik içinde en seviyeli, en karekterli insanlar grubunu teşkil etmektedirler». Öğretmenlere, öğretmenlik öğreten bakanın öğretmen anlayışı budur. Bu sözlerin altında bakanın nasıl bir öğretmen istediği ortaya çıkmaktadır. Öğretmen gölge etmesin, ondan bir ihsan isteyen yok. Ama öğretmen kurulu düzencilerin yani iktidarın işine yarıyorsa buna memnun olunur. Halkının yüzde altmışı hâlen ilköğretim olanaklarından yoksun olan bir ülkede, o yoksul halkın, o alfabesizlerin oyu ile iktidara gelmiş olan bir iktidarın bakanı ne suya ne sabuna dokunmayan öğretmen istiyor. Bir yandan haksız işlemlerle, sömürücü çevrelerin baskısı ile öğretmenleri kış ortasında savunma haklarını dahi almaksızın işlerinden, yerlerinden ederken, bir yandan da öğretmenlere «en seviyeli, en karekterli insan grubu» diye övgüler yağdırıyor. Öğretmenler tam birlik içindeymiş, çocuk mu kandırıyorsunuz sayın bakan? Yoksa, birlik ve beraberlik paravanası altında işinize gelmeyen öğretmenleri bu birlik ve beraberliği bozanlar diye mi göstermek istiyorsunuz. Milliyetçi ve mukaddesatçı öğretmenleri el altından ya da açıkça destekliyen siz değil misiniz, sizin mensup olduğunuz parti değil midir, öğretmenlerin iki ayrı kampa ayrılmasına sevinen ve bundan medet uman siz değil misiniz? T.O.S. ve T.O.D.M.F. örgütlerini zayıflatmak için onların karşısına «milliyetçi—mukaddesatçı öğretmenleri» çıkarıp, destekleyenler kimlerdir, bunları sizden başkası bilmiyor mu sanıyorsunuz?

Gene Eğitim Bakanı bütçe müzakerelerinde şöyle diyor: «Öğretmelerin sınıfta toprak reformundan, petrol ve anayasadan bahsetmesini anlamıyorum. Çünkü çocuklar bu konuları anlamazlar. Bir köy öğretmeni ABC gibi harfleri öğretmeyi unutup da sosyal adaletten bahsedince politikaya girmiş olduğu için, benim harekete geçmem gerekir». Yukarıdaki sözleri iyice bir gözden geçirelim: Bakana göre öğretmen sınıfta toprak reformundan, petrol ve anayasadan söz etmemelidir, çünkü çocuklar bu konuları anlamaz. Bakan neye dayanarak bu hükme varmaktadır acaba? Kendisi bu konulardan sözetmiş de çocuklar anlamamış mıdırlar, kaldı ki kendisinin bir konuyu öğrenciye anlatamaması, başka öğretmenlerin de anlatamayacağını göstermez. Öte yandan şu bakanın öğretmenlere yasak ettiği konuların bazıları yurttaşlık bilgisi, sosyoloji gibi olan konulardır. Ve bu kitaplara kadar girmiş konuları öğretmen derste okutmak zorundadır. Talim Terbiye Dairesi, Anayasanın başlangıç kısmını içine alan ve Anayasadan sözeden ders kitaplarını okullarda okutulabilir diye kabul etmiştir. O Anayasanın ki uğrunda genç hayatlar verilmiştir, bir ihtilâl yapılmıştır. O Anayasa ki İkinci Cumhuriyetin başlangıcı olmuştur. Şimdi bakan o Anayasadan sınıflarda söz edilmesini anlamamaktadır, söz eden öğretmenler için harekete geçeceğini Meclis kürsüsünden açıkça ilân edebilmektedir. Öte yandan «çocuklar bu konuları anlıyamazlar» iddiasına gelelim. Çocuklar bal gibi anlarlar bu konuları, yeter ki seviyelerine inilerek anlatılsın, yeter ki anlatılsın. Kaldı ki, burada yalnızca ilkokul birinci sınıftaki bakanın deyimi ileABC yi öğrenen çocuklar söz konusu değildir. Ortaokul, lise, orta dereceden bütün okullar, öğretmen okulları söz konusudur. Şimdi bu çocuklar bu konuları anlayamazlarsa, kim anlar, anlayamaz diyenler mi? En güç fen konularını, en güç felsefi konuları anlayan öğrenciler, bakanın anlayamazlar dediği konuları su gibi anlarlar. Bakan hep ilkokulu ve çocuklara ABC öğreten köy öğretmeni örnek gösteriyor. Bu kurnazlık tabii. Sanki köy öğretmenleri bu konulardan söz ediyorlar hep. Kaldı ki her kademedeki öğretmen demokratik bir rejimde olduğumuza göre, demokratik bir eğitim vermek zorunda olduğuna göre, zamanı geldikçe öğrencilerine sosyal adaletten söz edecektir. O sosyal adalet ki, Anayasada kaç yerde kaç kere geçer. O sosyal adaletsiz ki demokrasi olamaz. O sosyal adalet ki bugün sürüp giden binbir sosyal adaletsizliğin yerine koymak iste diğimiz demokrasinin en vazgeçilmez ilkesidir. Adı adalet olan partinin, sosyal adalet sözünden neden bu kadar etkilendiği sorulmaya değer. Öğretmen yanılıp da sosyal adalet dedi miydi yandı. politikaya girmiş olur, yani suç işlemiş olur, günaha girmiş olur. Ve işte o zaman «en seviyeli ve en karakterli insan» olan öğretmene karşı Eğitim Bakanı harekete geçer. Yani öğretmeni kış ortasında işinden atar, bakanlık emrine alır, sürgüne yollar, kütüphanelerde, müzelerde, bürolarda süründürür. Ve bunu cidden yapar da, yapmıştır da, yapmaktadır da, yapacaktır da. Tarihe bunun için geçecektir eğitim bakanı ve tabiî onunla bu büyük işleri çeviren adlı ve adsız kişiler de. Baş kelimesi «millî» olan bakanlığın bakanına bakın siz, öğretmen Anayasadan, sosyal adaletten yani demokrasiden söz etti miydi, millî olmayan petrolün millî olmasını istedi miydi suç işlemiş sayılacak ve ceza görecek. Öğretmen olmayan bir bakan olsaydı Dengiz yüreğimiz bu kadar sızlamayacaktı. yoksul bir aile çocuğu olmasaydı Dengiz bu kadar [illegible] dedikleri. Dengiz anayasayı şöyle bir iyice okumasına sağlık veririz. Orada sosyal adaleti görecektir, toprak reformunu ve petrolün millileştirilmesini ve daha kendilerinin suç saydığı bir çok reformları emreden maddeleri de. Yok eğer Anayasayı bildiği halde, öğretmenlerin Anayasadan söz etmelerini suç sayıyorsa o zaman söylenecek söz kalmaz. Eğitim Bakanı öğretmeni değil, Anayasayı hedef tutuyor demektir.

İşte okuyucu, özellikle AP iktidarının başa geçmesinden beri harcanan öğretmenlerin niçin harcandığını bakanın yukarıya aldığımız sözlerinden öğrenmiş oldun. Var artık gerisini sen düşün.

N. GERÇEKÇİ

YÖN

HAFTALIK FIKIR VE SANAT GAZETESİ
Kurucular: Cemal Reşit Eyüboğlu — Mümtaz Soysal — Doğan Avcıoğlu
İmtiyaz sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Doğan Avcıoğlu
Basıldığı yer: Güneş Matbaacılık T. A. Ş.

ADRES : Yazı İşleri: Sümer sokak No: 16/b Yenişehir — A N K A R A
Telefon: 19 69 89 — İstanbul Bürosu (Satış, İlân ve Abone işleri): Mollafenari Sok. No. 32 Cağaloğlu — İstanbul Tel: 22 95 70 — Posta Kutusu 512 İstanbul.

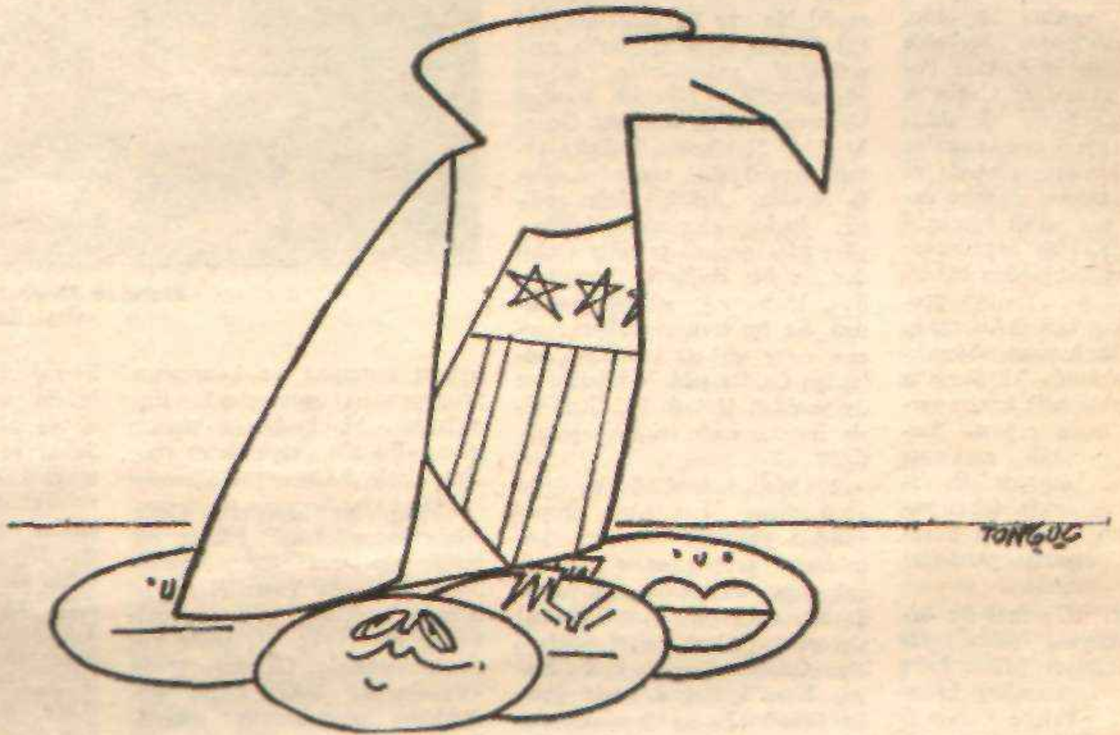
ABONE : Bir yıllık (52 sayı) 60 T.L., Altı aylık (26 sayı) 30.— T.L. Üç aylık (13 sayı) 15.— T.L. dış Yurt dışı abonmanlarda bu bedellere ayrıca posta pulu ücreti kadar ilâve yapılır. Geçmiş sayıların fiyatı 2.50 T.L.'dır.

İ L Â N : Beher sütunda santimi 25.— T.L. dır. Sürekli çıkacak ilân ve reklâmlarla kitap ilânları için özel indirimler yapılır. İlân ve reklâmların yayınlanmamasından ötürü hiçbir sorumluluk yüklenilmez.

YÖN HAFTALIK GAZETE

BAKIŞ

ÇATIDAKİ KAVGA

Seçim Kanunu gibi partiler için hayati bir konuda, kavga-döğüş çıkması fazla önemli değildir. Yumruklaşmada kalmak şartıyla, kavga, her parlâmentoda olağan sayılabilecek bir olaydır.

Önemli olan, 1961 Anayasasının kurduğu düzenin nasıl işleyeceğidir. Bir anlamda, Menderes'in çoğunluk tahakkümüne karşı bir tepki olan ve iktidarları kıskıvrak bağlamayı öngören Yeni Anayasa ve getirdiği kurumlar, onun mirasçılarını fena halde sıkmakta ve çalışmalarını felce uğratmaktadır. İnönü Hükümetleri sırasında arızasız işleyen Anayasa düzeni, bugünkü iktidarın karşısına bir duvar gibi dikilmektedir.

Sosyal güçlerin mücadelesini perdeleyen hukuk soyutlamaları bir kenara bırakılırsa, dün olduğu gibi bugün de mesele, esas itibariyle komprador-eşraf ittifakı ile sivil ve askerî bürokraside sağlam dayanakları bulunan aydın tabaka arasındaki çatışmadan ortaya çıkmaktadır.

Bugünün gerçeğini iyi anlayabilmek için, bu çatışmayı çok kaba çizgilerle ve henüz açıklıktan uzak kavramlarla da olsa, tarihî gelişmeyi içinde değerlendirmeye çalışmalıyız. Öyle görünür ki, üretim faaliyetlerinin dışında kalarak, çok sayıdaki ufak ve kapalı köy topluluklarının üretiminden alınan vergi ile yaşayan devletin temsilcisi bir hâkim sınıfın uzun süreli varlığı, Türk toplumunun gelişmesini bugün de etkilemektedir. Tüccar, yüzyıllar boyu bu tip bir memur aristokrasisinin gelirleriyle yaşayan cılız bir sosyal kategori olarak [illegible]. Modernleşme akımı, bu memur [illegible] içinde gelişmiştir. 1908 İhtilâli ve [illegible] Millî Kurtuluş Savaşı, bu memur [illegible]

[illegible] elinde kalmıştır. Yalnız, antiemperyalist savaşı başarı ile yürüten bu kanat, içeride devrimi, antifeodal ve antikapitalist bir yönde geliştirememiştir. Devrimci kadro ile uzlaşmaktan başka çaresi olmıyan, yetersiz güçteki eşraf ve komprador temsilcileri, iktidar devrimcilerin elinde kalmakla beraber, tek parti saflarına ve Meclise geniş ölçüde girmişlerdir. Turan Güneş'in deyimi ile, «Vilâyetlerdeki Cumhuriyet balolarını hatırlayanlar, Vali Beyin yanında, belde eşrafının da, eşleriyle birlikte şöyle salonun bir kenarına iliştiğini unutmamış olacaklardır.»

DEVLETİN DEVRİ TESLİMİ

1945 hareketi, eşraf ve kompradorun Vali Beyin önünde elleri bağlı ayakta durmaktan çıkıp, koltukta ayak üstüne ayak atarak, ona emir verebilecek duruma geçme teşebbüsüdür. Demokrat Partiyi bir halk hareketi saymak, son derece yanıltıcı bir düşüncedir. Hareket, eşraf ve kompradorundur. İşçi, köylü ve küçük esnaf, eşraf ve kompradorun iktidarı ele alma teşebbüsünü, tam bir coşkunlukla desteklemişlerdir. Nasıl ki katıksız bir burjuva hareketi olan 1897 Fransız İhtilâlinde, işçi ve köylü, burjuvanın safında aristokrasiye karşı cephe almışsa, Türkiye'de de, eşrafın ekonomik ve ideolojik egemenliğinde bulunan ve iktidardaki devrimci kadroyu, jandarma ve tahsildar [illegible] tanıyan yoksul kütleler, komprador ve eşrafın peşinden [illegible]. Bugün de [illegible]

[illegible] büyük ekonomik bunalımların vukuu bulması zayıf bir ihtimaldir. Avrupa'ya işçi ihracı, iktidarlar için büyük bir cankurtaran simidi olmuştur. *Açık işsizlik azalmış* ve kanaatkâr işçi ve köylü aileleri, dışarıdan gönderilen 3-5 kuruşla, açlıklarını az çok giderebilmişlerdir. Henüz gidemiyen yoksul kütlelerin dinamik unsurları da, gitme ümidiyle gözlerini dışarılara çevirmişlerdir. *İşçi ihracı, daha uzunca* bir süre, artarak devam edeceğe benzemektedir. Öte yandan, bu yıl 100 milyon dolara ulaşması beklenen işçi dövizleri, hükûmetleri bir hayli rahatlatmaktadır. Konsorsiyum ve tarım fazlası yardımları, yabancılara sahillerin satışıyla gelişmesi beklenen turizm gelirleriyle birlikte, kütleleri tarih sahnesine aktif olarak çıkartacak ciddî sosyal ve ekonomik bunalımları, hiç değilse yakın bir gelecekte önleyebilir.

KOLTUKTAKİ İĞRETİLİK

Ne var ki, 1950 seçimleriyle iktidara gelen eşraf ve komprador ittifakı, ileri demokratik hareketin öncüleri görünmeleri dolayısiyle, başlangıçta, sivil ve askerî bürokraside sağlam dayanakları bulunan aydın tabaka tarafından bile bir süre desteklendiği halde, iktidara bir türlü tam anlamıyla hâkim olamamıştır. Sam Amcanın da büyük çabalarıyla idarede kendilerine bağlı önemli klikler kurabilmelerine rağmen, Asya-tipi toplumda hâkim sınıfı teşkil eden memur aristokrasisinin mirasçıları olan aydın tabakanın, ya da moda deyimi ile zinde kuvvetlerin etkili mukavemetiyle karşılaşmıştır. Komprador-eşraf koalisyonunun memleket meselelerini çözmekteki aczi ve hızla değişen bir dünyada Türkiye'nin geri kalışı, zinde kuvvet mukavemetini güçlendirmiştir. Bu mukavemeti kırma [illegible] şiddet tedbirlerine girişen Menderes, 27 Mayıs hareketiyle devrilmiştir.

Şimdi Menderes tipi davranışları önlemek amacıyla —daha uygun bir deyim bulamadığımız için aydın tabaka *dediğimiz— zinde kuvvetlerin hazırladığı* bir hukuk düzeni içinde, İkinci Demirkırat iktidara gelmiştir. Fakat kendini bir türlü iktidarda hissedememektedir: Sayı çoğunluğuna rağmen, bir seçim kanunu çıkartmakta, bir af *kanununu gerçekleştirmekte büyük engel*lerle karşılaşmaktadır. Muhalefetin kesinlikle istemediği kanunları çıkartmanın, hemen hemen imkânsız olduğu anlaşılmaktadır. İktidarın daha ilk günlerinde, basından ve üniversiteden sert *tenkitler yükselmektedir. Zorunlu* saydığı memur değiştirmelerinde dahi iktidar, Danıştay kararlarıyla hukuk dışına düşmektedir. Anayasa Mahkemesi, henüz işlememişse de, Damokles'in Kılıcı gibi tepede sallanmaktadır. İktidarın kâbusu haline gelen bağımsız radyoya ilişmek, kolay mümkün olacağa benzememektedir.

Bu nedenlerdendir ki iktidar çevreleri, «azınlığın çoğunluğa tahakkümü»nden söz etmeye başlamışlardır! Bu çevreler, iktidarda oldukları halde, kendilerini Cumhuriyet Balolarında salonun bir kenarına ilişen belde eşrafının aczi içinde görmenin öfkesi ve şaşkınlığı içindedirler. İnönü Hükümetleri sırasında varlığı duyulmıyan Anayasa engelleri, yeni iktidarı dikenli teller gibi çevirmektedir. Daha şimdiden rejim buhranı meselesi, gündemin ilk maddesini teşkil etmektedir. Temeldeki durgunluğa rağmen, çatıda huzursuzluk şiddetlidir.

Komprador-eşraf ittifakı, iktidarı herhalde iktidarsızlığa rıza göstermek için istemiş değildir. İktidardaki ekibin iktidarsızlığı, kendi saflarında, eninde sonunda tepkilere yol açacaktır. İktidarda olup iktidarsızlığı kabullenmek gibi dengesiz bir durum uzunca bir süre sürdürülemez. İktidarı ele geçirenler, Anayasanın dar elbisesini zorlayarak, hattâ yırtarak onu vücutlarına uydurmayı, ister istemez deneyeceklerdir. Zekâları ölçüsünde karşı güçleri aldatarak ve komünistlik tabuları ile bölmeye uğraşarak iktidarlarını güçlendirmeye çalışacaklardır. İktidarın kanunu, bir de dış etkiler eklenince, bu yönde işlemektedir. Ne var ki yeni Anayasa düzeni sayesinde iktidara gelenler, Anayasayı zorlamakla bindikleri dalı kesme durumuna düşeceklerdir. Politik hayat, önümüzdeki yıllarda, ciddî sosyal ve ekonomik meselelere el atılamadan, bu zorlama ve zorlamanın yarattığı tepki arasında huzursuz geçeceğe benzemektedir.

Komprador-eşraf egemenliğine son verilerek, *tarihî bir handikap olarak* ortaya çıkan aydın tabaka-emekli kütleler uçurumu doldurulunca kadar. Türkiyemiz kısır görünüşlü, fakat çalkantılı yıllar yaşamaya namzettir.

Doğan Avcıoğlu

27 MAYIS ÖNCESİ POLİS METODU HORTLUYOR

McCarthy'ciliğe özenen gayretkeş Polis Müdürü

Başbakan Demirel, SBF öğretim üyeleriyle «Özgürlük ve Anayasa!..»

Siyasal Bilgiler Fakültesinde Başbakan Demirel, öğretim üyeleri ile, özgürlük, hukuk devleti ve rejim konusunda dört saati aşan bir konuşma yaptı. Profesörler, uzun uzun özgürlük görüşlerini anlattılar, Demirel dinledi. Toplantı sonunda Armaoğlu gazetecilere, «Tartışılan Anayasa ve Hürriyet meseleleridir. Temel noktalarda tam bir görüş birliği vardır» diyordu. Sayın profesörlerden herhalde hiç biri, sabahleyin Ankara Polis Müdürü Muzaffer Çağlar'ın tahkikatın gizliliğine de aldırmadan, engizisyon mahkemesine çıkmış bir başsavcı edasıyla ve hiç kimseyi tatmin etmiyen delillerle SBF. son sınıf öğrencisi Faruk Sindel'i, gizli beyanname dağıtmakla suçladığından haberdar değildir. Bu konuya profesörlerin hiç biri dokunmadı. Halbuki, Cumhuriyet Savcılığı, Sindel hakkında 22 Şubat'ta bu konuda takipsizlik kararı vermişti. Polis buna rağmen Sindel'in evinde teksir makinası ve beyanname müsveddeleri aramakta devam etmiş, fakat bula bula Aydın Yalçın'ın Yarın dergisi ile atyarışı gazeteleri bulmuştu.

Profesörler, Demirel ile özgürlük ve Anayasa sohbeti yaparlarken Emniyet Müdürünün gayri ciddî suçlamaları karşısında, SBF. Talebe Cemiyeti yöneticileri bir basın toplantısıyla olayı protesto ettiler. Başkan Aslan Tufan haklı olarak sert konuştu: «Hükûmetin sorumlu organı çözümleyemedikleri bir takım olaylarda her fırsatta, fakültemizi suçlamaktadırlar... Arkadaşımızın elinde takipsizlik kararı varken Emniyet Müdürünün devlet radyolarında açıklanan beyanı hukuk düzenini sarsıcı niteliktedir. Devletin emniyet teşkilâtı düştüğü aczi, suçsuz arkadaşlarımızın adını öne sürerek örtbas etmek istemektedir.»

Başsavcılığa özenen 27 Mayıszede Emniyet Müdürü Çağlar'ın ikinci kurbanı, Orta Doğu Teknik Üniversitesinden Kâmuran Bekir Harputluoğlu idi. Harputluoğlu, yeşil renkli «Ford Station» ile «Millî Kurtuluş Komitesi» beyannameleri dağıtmakla suçlanıyordu. Bahçelievlerdeki dolmuş değneçcisi duymuştu, üç şoför, iki arabanın himayesinde giden yeşil araba içinde beyanname dağıtan genci görmüşler. Şoförler bulunmuş ve resimlerden Harputluoğlu'nu hemen tanıyıvermişler!...

Ama Harputluoğlu ispatlamış ki beyanname dağıtılan saatlerde, Fakültede önce matematik, sonra İngilizce dersine girmiştir. Öğleyin bir arkadaşı ve nişanlısı ile yemek yemiştir. Gece de okulda konserdedir. Harputluoğlu'nun arkadaşları, olayı doğrulamışlardır. Nitekim 5. Sulh Ceza Mahkemesi de, şoförler, beyanname dağıtan şahsı kesinlikle teşhis edemiyeceklerini belirtmişlerdir. Sulh Ceza Hâkimi de, delil yetersizliğinden Harputluoğlu'nu serbest bırakmıştır. Savcı karara üst mahkemede itiraz etmiştir.

Ama bütün bunlar Mc Carthy özentisi Emniyet Müdürünün, «Bunlar Dönüşümcü, Toplumcular grubundanmışlar, TİP.'e kayıtlıymışlar.» demesine engel olmadı. Mc Carthy özentisi, hatta büyük bir fütursuzlukla, «kullanılan kâğıt ve daktilolar bazı sefaretlere ait olabilir. Bu iki öğrencinin mensup bulundukları fikir kulüpleri malûm sosyalistlerdir» dedi! Fakat otomobilleri kullananlar, beyannameyi hazırsimlerden Harputluoğlu'nu helayanlar kimlerdi? Ortada bir şebeke mevcut olmalıydı. Polis Müdürü, bunu bir türlü açıklayamadı! Ne var ki, sanıklara bol bol «suçlu» diyen Çağlar'ın gayretkeşliği yukarlardan takdir görmektedir. Nitekim sorulan bir soru üzerine Emniyet Genel Müdürü Nakiboğlu, hukuka aykırı gayretkeşliği savundu: «Polis elindeki delilleri değerlendirir. Bizim elimizdeki delillere göre adı geçen şahıslar suçludur... Biz delilleri konuşturduk. Mahkeme serbest bırakmış. Siz bu soruyu Adliyeye sorun, neye serbest bıraktı!» Anlaşılan Çağlar gibi Nakiboğlu'nun da yeniden Hukuk Fakültesi giriş imtihanına sokmak gereklidir.

27 Mayıszede Çağlar'ın üçüncü kurbanı, komünizm propagandası yapmayı bırakın, komünizm propagandası yapılacak çağa erişmemiş 15 yaşında bir çocuktu. Namık Kemal Ortaokulu ikinci sınıf talebesi olan Gürbüz Şimşek, hâlen Kayaş Kapsül Fabrikasında İmalât Müdürlüğü yapan Emekli Kimyager Albay İbrahim Galip'in oğluydu. 15 yaşında öğrenciyi tarih hocası Nihal Özsan ihbar etmişti. Hoca bir ödev vermiş, Gürbüz Şimşek ise ödevde, «Atatürk kadar olmamakla beraber Lenin de değerli devlet adamıdır» demişti. Çocuk bunu Ürgüplü'nün Moskova seyahatinde söylediği, gazetelerimizde de çıkan sözlerden öğrenmişti... Şimşek'in arkadaşları da onun ileri geri, saçma sapan konuştuğunu ve komünist lehine sözler söylediğini belirttiler. Ve 15 yaşındaki çocuk, komünizm propagandası yapmaktan tevkif olundu!

PADİŞAHA HAKARET!

Çağlar'ın son kurbanları alevî şairi Hatayî gecesi tertipleyicileri ve konuşucuları oldu. Ruhi Su, Can Yücel ve Yaşar Kemal ile âşık Nesimi, dinî siyasete âlet etmiş, halkı sınıflara ayırıcı konuşma ve komünizm propagandası yapmışlardı. Engizisyon Mahkemesi Savcısına göre, «Bu altı kişi zaten malûm isimlerdi...»

Çağlar bu iddialarını Çetin Altan hakkındakine benzer bir polis raporuna dayandırmaktaydı. Raporda Yaşar Kemal'in o gece yaptığı konuşma çok bozuk bir Türkçe ile şöyle yorumlanmaktadır: Okuduğu şiirde **«Yemendeki askerî cahil, padişahları merhametsiz askerliğin on sene olmasının kızları erkeksiz bıraktığı, Anadolu isyanlarının padişaha, kanuna karşı isyan ettiği, Halkın o devrin hükûmetine karşı koyduğu, harbin kıtlıklar doğurduğu, insanları sakat bıraktığı ölülerin kefensiz kaldığı, 1876 yılında Türkmenlerin padişaha karşı isyan ettiği tebarüz ettirilmiştir»** İşte eski halk şiirlerinde böyle suçlar vardı. Yaşar Kemal konuşmasında da, **«Halk şiiri maddenin yarattığı bir şiir, eski Yemen Harbinin emperyalist bir hareket, Türkmenlerin ve alevilerin isyankâr kimseler olduklarını belirtmek, devletin idarecilerini ve yöneticilerini mukallit göstermek ve bütün bunları alevî şairlerinin şiirleriyle dile getirmek suretiyle alevî topluluğunu hükûmet ve rejim aleyhine tahrike çalışmıştır.»**

Can Yücel ise toplantıda, polis raporuna göre şöyle konuşmuştu: «Türkiye'de tekrar sunnî ve alevî dengesi kuruluyor. Sunnî ve alevî dengesini bozmaya kalkarsak Millî Birlik bozulacaktır. Bunu bozmaya kalkanlar kendileri bozulacaklardır. Diyanet İşleri Reisi, Türkiye'de alevilik kalmamıştır, dediği zaman hata etmiştir... Türkiye'de, halkı sadece sunnîlikten ibaret ve sunnîlikten öte bütün meseleleri içine alacak lâikliğe lâyık bir millettir.» Polise göre, «Can Yücel de böylece, gerek Osmanlı İmparatorluğu ve gerekse Türkiye Cumhuriyetinin sunnî ve alevîlik dengesi üzerine kurulduğunu ileri sürerek alevîlerin başlı başına bir kuvvet olduğunu izaha çalışmış, alevîlerin Hükûmet Diyanet İşleri Riyasetini, Rejim aleyhine kışkırtmağa alevîlerin isyankâr olduklarını Tarihî vak'alarla anlatmaya çalışırken sözleri arasında solculuğa da temas etmeyi ihmal etmemiştir.»

Sazlarıyla sahneye gelen alevî saz şairlerinden Âşık Ali İzzet ise, «Güzelleme» başlıklı şiirinde:

«Ali İzzet aynası bu kız milletin
Herkes bakar görür kendi sıfatın
Kurtuluş Destanı Nâzım Hikmet'in
Okur gelir bir güzel gözleri sürmeli»

diyerek komünizm propagandası yapmıştır.

Âşık İhsani'ye gelince, onun üç madde halinde toplanmış suçu şudur:

1 — Rüyam başlıklı ve 6 kıt'adan ibaret olan ve sazla söylediği şiirinde, halkı isyana tahrik ve teşvike çalışmıştır.

2 — Söylediği 5 kıt'alık türküde, mısralar arasına gizlenerek komünistlerin (eşitsizlik, ağalık, zenginlik, fakirlik, yabancı üsler, Anayasa konularındaki propagandalarını dile getirmeye çalışmıştır.)

3 — Eski yazdığı bir şiir başlıklı 5 kıt'alık bir şiirinde bir taraftan halkı ihtilâle teşvik ederken, diğer taraftan devlet büyüklerine hakaret etmektedir.»

Ruhi Su'nun suçlarıysa şöyle sıralanmaktadır: **«Ruhi Su, okuğu (Almanya'da Çöpçülerimiz) başlıklı bir şiirinde Eğitim politikasını ve yöneticileri tenkit etmekte işçilerimizin açıktan Almanya'ya gidip çöpçülük yapmalarının tarihi şerefimizle bağdaşamıyacağını belirtmekte, diğer şiirlerinde de Allah'ı inkâr ederek, dinî duygularla istihza etmektedir.»**

«Âşık Nesimi de İzmir'li Mazlum Ahmet'in (Kızılbaş Türküsü) adlı ve kızılbaşlığın savunmasını yapan bir şiir okumuştur.»

İleri sürülen suç delilleri ve polis yorumları bunlardı. Mc Carthy özentisi bunlara dayanarak, «bu zaten malûm altı isim» dinî siyasete âlet etmek, halkı sınıflara ayırmak ve komünizm propagandası» yaptıklarını söyleyebiliyordu.

Yaşar Kemal, Can Yücel ve âşıklar bir basın toplantısı yaparak çizmeden çok yukarı çıkan bu polis müdürünü cevaplandırdılar. Yaşar Kemal şunları söyledi. «Hakkımızda ileri sürülen iddialar, ne çağımıza, ne de Türkiye'mizin vardığı aşamaya yakışır... Bunlar korkunç ve gülünç şeylerdir. Hükûmet, sanatçıyı ve polisi günlük politikasına âlet ediyor... Ben Yemen olayında bir çok kimsenin öldüğünü, buna emperyalist emellerin sebeb olduğunu söyledim. Bunu padişahlara hakaret kabul etmişler. Biz Yemen'de padişahların oluk oluk kan akıttıklarını Atatürk'ün büyük nutkundan öğrendik. Emniyet Müdürü, evvelâ Nutku toplatsın, bu olayları anlatan lise kitaplarını toplatsın.. Gecenin böyle yorumlanması, Türk kültürüne yapılmış bir tecavüzdür. Süleyman Demirel Hükûmetini, Türk kültürüne yaptığı tecavüzden dolayı kınıyoruz.

14 yaşında bir çocuğun tevkif edilmesinden utanıyorum, tevkif edilmediğim için utanıyorum. Bu utancımın altında kalmamam için beni tevkif etsinler.»

Can Yücel de, alevileri küçümseyerek onları inkâr eden Diyanet İşleri Başkanının tevkif edilmesi gerektiğini söyledi: «Laik bir devletin Diyanet İşleri Başkanı böyle konuşamaz... Kemalist Türkiye'de Osmanlı Hilâfetine çatmak ta ne zamandan beri suç oldu?»

HAPİSHANEDE ROMAN YAZARIM

İstanbul'da da Orhan Kemal ve Mehmet Şahin «gizli komünist faaliyette bulunmaktan» tevkif edildi. Bunlar Kutlu'nun

OZANDEDE

Ozandede, ak çağlardan gelirsin
Soluğunu dağ başında alırsın,
Nere kaçsa karanlığı bulursun.

Çoğu bitti, yürüyüver az daha,
Al atların kuyruğunu çöz daha.

Sen Köroğlu, Pir Sultan Abdal, Yunus,
Omuzların dumandır başların sis,
Türkülerle yanar türkülerce yas,

Vur hızlı vur kırılmamış saz daha,
Kanasın koca sessizlik, boz daha.

Bilirler boş yaşamalar kısadır,
Işık geceyi öldürür, yasadır,
İsterler ki Ozandede susadır,

Uzan daha, büyü daha, yaz daha,
Alçakların yüreğini çiz daha.

Fazıl Hüsnü Dağlarca

lokantasını komünist propagandası için hücre haline getirmişlerdi. Sanıklar, Nöbetçi 9. Sulh Ceza Mahkemesine sevkedildi. Hakim Hulusi Günay, «Orhan Kemal ve iki arkadaşının komünizm faaliyetlerinde bulunduklarına dair yeter delil olmadığını» öne sürerek onları serbest bıraktı. Savcının itirazı üzerine 3. Asliye Ceza Hâkimi İhsan Tan, «Ben kanunî görevimi yerine getirdim» diyerek, ünlü romancı ve arkadaşları hakkında tevkif kararı aldı. Tabii evler basıldı ve polis «Larousse» döneminden kalma alışkanlıkla zararlı ve yasak kitaplar bulunduğunu basına açıkladı. Değerli romancı ise olan biteni filozafça karşılıyarak şunları söyledi: «Evimizden aldıkları kitaplar mühim şeyler değil. Bunlar serbestçe basılıp yayınlanan ve herkesin satın aldığı *kitaplardır. Komploya geldik...* Mühim değil, hapse girmesek daha iyi, girersek de bir roman yazar çıkarız.»

Tabii ki, polisin 27 Mayıstan sonra artık demode olmuş metodları hortlatması üzerine, AP. müteahhitlerinin yayın organlarında bir iftira kampanyası başlatıldı: Yeni İstanbul dün bir komünist yuvası basıldı. Komünist ve bozguncuların avı başladı» diyordu. Zafer'in başlığı: «Tahrikçiler yakalandı! İstanbul'da TİP.'çilerin idare ettiği bir şebeke yakayı ele verdi» biçimindeydi. Adalet'in manşeti «Altı komünist Adliyeye verildi» idi. Sabah «Türkiye gizli komünist partisi mensupları Adliyeye verildiler.» başlığını atıyordu. Hürriyet sekiz sütun üzerine «Komünizm propagandası yapanları polis topluyor» demeyi uygun buluyordu.

Bütün bunlar çıkar yol değildir ve eninde sonunda sahiplerini yaralayacaklardır. Türk basını için de, komünizmin ne olduğunu, komünizm propagnadasının ne anlama geldiğini bilmeyen polislerin raporlarıyla vatandaşları suçlamak şerefli bir iş değildir. Orta sayfamızda değil polislerin, üniversite profesörlerinin dahi komünizmi bilmediklerinin hayret verici hikâyesini okuyacaksınız.

Demirel'in yenilgisi!

Basın toplantısında, «seçim kanunu çıkacaktır» diye çakak çakak konuşan Demirel, öğleden sonraki muştalı ve tornavidalı toplantıdan sonra, bazı ikazlarla karşılaşmış olacak ki, Meclisin tâtile girmesine taraftar kesildi. AP. yöneticilerine bu 180 derecelik dönüşü anlatmak tabii ki kolay olmadı. Genel İdare Kurulunda Bilgiç hariç, Bilgiççiler tâtil aleyhinde oy kullandılar. Tâtil bir oy farkla çıktı. Muhalifler, «Bu bir hezimettir, hezimeti hazmetmek biraz zor olacaktır» demekteydiler. AP. Grubunda da Hasan Fehmi Boztepe, Barlas Küntay ve daha bazı milletvekilleri gerileyen Demirel'i şiddetle tenkit ettiler. Demirel'e bu konuda AP. Temsilciler Meclisi de herhalde hesap soracaktır.

Bu gerileyiş, Demirel ve ekibinin aksi iddialarına rağmen, seçim kanununun çıkma şansını hayli zayıflatmıştır. Muhalefet çok başarılı bir engelleme politikası izlemiştir. Tâtilden sonra birbiri ardısıra gensoru önergeleri, seçim kanununa sıra gelmesine herhalde kolay kolay imkân vermiyecektir.

Başbakanın basın toplantısı

Bir süre her konuda sonuna kadar gitmeye kararlı görünen ve bu suretle kazanılma tablası ... çevresindekiler tarafından yadırganan ve «bu cüret ve cesareti acaba nerden alıyor?» diye sorulan Başbakan Demirel, geride bıraktığımız haftanın sonunda cumartesi sabahı, daha önceden tesbit edilmiş bir randevu gereğince basın mensuplarının huzuruna geldiğinde oldukça solgun bir renge sahipti. Bir gece önce Mecliste gece yarısına yakın saatlerde üzücü bir hadise çıkmış grubuna mensup milletvekilleri, hattâ bir bakan Başkanlık divanındaki memurların üstüne yürümüşlerdi. Gene aynı gün, güpegündüz Ankaranın Bahçelievler ve Yenimahalle semtlerinde hükümete şiddetle çatan bildiriler dağıtılmıştır. Kulaktan kulağa ise fısıltı gazetesi, Başbakanın basın toplantısı yapacağı gün için tıpkı 27 Mayıstan önceki meşhur «555 K» dan mülhem olarak «535 K» diye randevular veriyordu. Elbetteki bütün bunlar, kendine çok güvenen bir Başbakanın uykusunu kaçıracak şeylerdi.

Nitekim, toplantı başladıktan kısa bir süre sonra da, Demirel'in bütün o kendine güvenir haline rağmen, tesadüfen patlayan bir flaş ampulü, Başbakan dahil toplantıda bulunanları yerinden hoplattı. Demirel tam o sırada, bir gün önce sokakta dağıtılmış olan bildirilerden «kâğıt parçaları» diye söz ediyor, Ordunun rejime bağlılığını belirtiyordu.

Kendisini gözü kara ve cesur bir başbakan olarak takdim etmekten özel bir zevk alıyora benzeyen Demirel'in bu son basın toplantısında, şimdiye kadar yapılmayan birşey yapılmış, toplantının yapılacağı salona kimse alınmamıştı. Salonun kapısını Başbakanlık Koruma Âmirliğine bağlı sivil polisler tutmuşlardı. Başbakan geldikten sonra da toplantı salonunda, gazeteciler, Başbakan ve Bakanlarla birlikte polislerin de kalması ayrıca dikkat çekiciydi. Nedendir bilinmez ama, Başbakan son günlerde, etrafında eskisine göre çok sıkı emniyet tedbirleri almak zorunluluğunu duymuştu. O kadar ki, sadece bu basın toplantısında değil, Meclise gidiş gelişlerinde, Meclisin toplantı salonu dışındaki koridor ve salonlarda dolaşışında bile, polisleri Demirelin peşini bir an bile bırakmıyorlardı.

Demirel, toplantı salonuna geldiğinde, —gazeteciler salona Demirel'in girişinden sadece birkaç dakika önce alınmışlardı—, girişi ve yerine gelişi dikkati çekmedi, zira o sırada gazeteciler de gazetelerinin adlarına göre alfabetik şekilde önceden ayrılmış yerlerini araştırmakla ve buralara yerleşmekle meşguldüler. Başbakanın hemen yanıbaşındaki koltukları işgal durumunda olan iki gazeteci biraz, arkalarında, «müsaade eder misiniz beyler» diyen Demirel'in sesini duydular ve hayli sıkışık olan salonda Başbakanın yerine geçmesi için yer açtılar. Foto muhabirleri çalışmaya başlamıştı. Demirel solgun yüzünde masum bir tebessümle, bu iki gazeteciden teypinin mikrofonunu yerleştirmekle meşgul Fikret Otyama eğilip, «aman» dedi, «geçen defa mikrofonun arada bir öyle sesler çıkarıyordu ki kulaklarım tırmalandı. Eksik olmasın arkadaşlarınız da, tam böyle bir sırada çıkan kulak tırmalayıcı sesten dolayı yüzüm buruştuğunda resmimi çekmiş. Ertesi gün bu resim çıktı. Altında da bir resim altı: Demirel'in yüzü ekşiydi». Fikret Otyam Başbakana teminat verdi. Bu kere teyp öyle acayip sesler çıkarmayacaktı, tamir görmüştü. Başbakan daha sonra öteki gazeteciye dönüp hatır sordu ve dostça bir eda ile, «Canımıza okuyorsun bugünlerde. Zehir gibi acı yazıyorsun, insaf et biraz, biz bu kadar da *kötü müyüz yani, kastın ne?»* diye sordu. Demirel gazetecilerle konuşarak, önceden hazırlanmış yazılı metinlerin memurlar tarafından salondakilere dağıtılmasına kadar zaman geçirmek istiyordu. Bir süre de gülümseyerek foto muhabirlerine poz verdi. Herkesin yazılı metinleri alıp almadığını sorarak kontrol ettikten sonra konuşmaya başladı. Daha doğrusu el yazısı ile önceden yazdığı notları okumaya başladı. İlk basın toplantısından sonra yapılan tenkitleri dikkate almış olacaktı ki, bu kez daha değişik bir şekilde gazetecilerin karşısına çıkmak istemişti. Basın toplantısında okunmak üzere üç türlü metin hazırlatmıştı. Birincisi, bir giriş konuşmasıydı. İkincisinde gazetecilerin soruları ve cevapları vardı. Üçüncü metin ise, *son aylarda yapılmış işlerle* ilgili bilgileri havi bir dökümandı.

Demirel bunları birincisini okumakla işe başladı. İşte o sırada da Turizm ve Tanıtma Bakanlığının Film Merkezi memurlarının elindeki flaş ampullerinden biri beklenmedik bir sırada düşerek bomba gibi infilâk etti.

Demirel ile sağ yanında oturan Devlet Bakanı Bilgehan arasında, soru ve cevap şeklinde ikinci yazılı metnin diyalogu da *yapıldıktan ve Başbakan pek* teknik ve özel bazı soruları da, ilk toplantıdaki sıkıcı havadan ders almış olarak okumadan geçmesinden sonra, sıra sözlü soruları sormaya geldiğinde de bir hayli soruya birden muhatap oldu. Soruların bir kısmı gerçekten can sıkacak kadar Muhalefet paralelinde sorulardı. Genel Müdürlerin değiştirilmesindeki kıstas nedir? Seçim Kanunu değişikliğindeki ısrarın sebebi nedir gibi...

Derken, toplantının en dikkate değer sorularından birini leyerek Nimet Arzık sordu: Son derece yumuşak bir sesle ve Başbakanın müsamahasına sığındığını söyleyerek «Dolaylı bir müdahele karşısında, ikili anlaşmalara dayanarak yardım istemeyi düşünür müsünüz?». Demirel bu soru karşısında bir süre düşündü. Soru gerçekten ağırdı. Önce anlamamış gibi davrandı, «Sorunuzu pek iyi anladım, ikili anlaşmalardan kastınız ne, dolaylı müdahele ne?» diye sordu. Nimet Arzık, gene Başbakanın müsamahasına sığındığını söyleyerek, ikili anlaşmalardan kastının Amerika ile yapılmış ikili anlaşmalar olduğunu, dolaylı müdahele sözünün ise bu ikili anlaşmalarda yer alan bir deyim olduğunu ve bunu Başbakanın Hükûmetin Başkanı olarak çok daha iyi bileceğini söyleyerek sorusunu açıkladı. Demirel, solgun yüzünde hafif bir kırmızılıkla gülümsedi ve «hanımefendi, biz kendi işlerimizi kendimiz hallederiz, hiç kimsenin yardımına ihtiyacımız yoktur» dedi.

Ama soru yağmuru bitmiyordu. Önceden yazılı olarak sorulmuş 105 sorunun dışında belki elliden fazla da sözlüsü soruldu. Zaman zaman da basın toplantısı, gazetecilerle Başbakan arasında bir açık oturum şeklini aldı. Bu arada Milliyetin temsilcisi, ihtilâl söylentilerinden bahsederek bir soru sorunca, Demirel başından beri göstermeye gayret ettiği sabrının taştığının farkına dahi varamadan sert bir şekilde, «Burada o sizin söylediğiniz kelimeler hiç bir şekilde kimse tarafından ifade edilmemiştir. Böyle birşey varsa, bu devleti devirmeyi gerektiren birşeydir ve her vatandaşın görevi böyle birşey varsa bunu ihbar edip, ilgililere bildirmektir» dedi. Milliyet temsilcisinin haşlanması bittiğinde, bu kere sıra Cumhuriyetin Temsilcisine geldi. Başbakan bütün toplantı boyunca defalarca *tekrarladığı cümleyi de bir kere daha* tekrarladı:

«Biz seçimlerde bu seçim sisteminin değiştirileceğini vatandaşa vaat ettik, hükûmet programımızda da bu vaadimizi tekrarladık. Şimdi bu vaadi gerçekleştiriyoruz. Zira bu seçim sistemi ile kuvvetli bir hükûmet kurulmasına imkân yoktur. Bu seçim sistemi ile bir Krensky olayı, bir Weimar olayı yaratılmasına imkân doğabilir. Biz buna imkân vermiyeceğiz. Bu sistemle kuvvetli hükûmet, kudretli devlet kurulamaz. Weimar olayına, Krensky olayına imkân veremeyiz.»

Lenin ve Hitleri iktidara getiren olaylara devamlı atıf yapan Başbakana bu defa da Akşam gazetesi temsilcisi sordu: «Sayın Başbakan millî bakiye için seçimlerden evvel bir teşhis koy*muş ve bir hüküm vermiş. Diyor* ki, bu sistemle kuvvetli hükûmetler kurulamaz, devlet zayıf olur, bir Weimar, bir Krenski olayı tekrarlanır. Başbakanın millî bakiye, nisbi temsil için verdiği hüküm bu. Bu hüküm ve teşhisin yanlış olduğu seçim sonuçlarıyla ortaya çıkmıştır. Buna rağmen Başbakan ısrar ediyor, kendisi tek başına hükûmet kurduğu halde, hâlâ kuvvetli bir hükûmet kurulamaz, kudretli bir devlet olamaz diyor. Bu durumda, Başbakanın uzak görüşlü olmadığı hükmüne mi varmak gerekecektir? Yoksa Başbakanın sözlerinde bir çelişme olduğu sonucu mu çıkarılacaktır?».

Demirel, bu soruya hemen «Çelişme yok, çelişme yok» diye cevap verdi. Bir an sustuktan sonra devam etti: «Biz seçimler arifesinde vatandaşa bunu anlattık ve bizi tek başımıza iktidara getirin ki bu durumu önleyelim dedik. Vatandaş da bizi tek başımıza iktidara getirdi. *Ama bu sistem durdukça,* bu defa olmasa bile gelecek seçimlerde kuvvetli hükûmetler mümkün olmıyabilir. Bir Weimar Meclisi doğabilir, bir Krens ki olayı olabilir. Biz bunun tedbirini almak zorundayız, alacağız...»

Ne var ki, Demirel'in cakasını ve projelerini bozacak biçimde Meclisin tatile girmek zorunda kalışı, koltuk çokluğunun da her zaman güçlü hükûmetler yaratmaya yeterli olmadığını ispatladı.

Gazetecilere kabiliyetli ve zekî olduğunu kabul ettirmeye önem veren Başbakanın söyledikleri, kendisine çok parlak gözükmekle beraber, aslında hiç de parlak olmadı. Ceza Kanununa aykırı, «sınıf yoktur» biçimindeki iddiasına takılan bir gazeteciye, Demirel, Atatürk'ün «imtiyazsız sınıfsız kütle» idealini ima ederek, «Atatürk sizinle ayni fikirde değildir» cevabını veriyordu! Kapitalist gelişme hızlanmadan arzu edilen bir amacı, Demirel bu kadar ters anlıyordu!

Enflasyon ve karaborsa konusunda da, Demirel'in kıt bilgili yardımcıları ona yanlış sözler söylettiler. Demirel'e göre, «Bir enflasyondan bahsedebilmek için, fiyat artışlarının münhasıran para arzına bağlı olması lâzımdır.» Arzın azalması dolayısiyle ortaya çıkan dengesizliğin yarattığı devamlı fiyat yükselmesi, Demirel için enflasyon değildir! Ne var ki Demirel, bu enflasyon tanımlamasını kabul edecek Prof. Zeyyat Hatiboğludan başka tek iktisat hocası bulamıyacaktır. Hele Demirel'e oy veren kütleler için önemli olan, devamlı fiyat yükselmeleri ve hayat pahalılığının para arzında artış mı, yoksa arzda azalış dolayısıyla mı vuku bulduğu zerrece önemli değildir.

«Karaborsa yoktur» derken de Demirel, sûri mantık kullandı: «Bugün için karaborsa faaliyeti olmadığını, kesin şekilde açıklayabilecek durumdayız. Karaborsa, yalnız narh fiyatlarının cârî olduğu zamanlarda mevzuu bahistir. Bugün her türlü eşya beyaz borsada alınıp satılmaktadır.

Fiyat kontrolunun mevzuubahis olmadığı bir düzende iki türlü borsa düşünülemez». Tabii ki bu kolay mantık, fiyatı belli devlet kurumu satışlarının, özel aracılar eliyle fahiş fiyata satıldığı gerçeğini yok saymaktır. Devlet kurumlarından ucuz fiyata kapatılan çimento, demir v.s. yüksek fiyatla piyasaya sürülürse, Demirel için karaborsa yoktur. Çünkü Türkiyede fiyat kontrolu mevcut değildir. Halbuki Türkiyede spekülatöre fiyat kontrolu yoktur, ama devlet teşebbüsünde, 440 Sayılı Kanuna rağmen, bakanlardan gelen sıkı bir fiyat kontrolu vardır.

Bir şey söylediği zaman, bu ölçüde gerçek dışı bir mantığa kendisini hapseden Başbakan, birçok soruları cevapsız bıraktı. Gökhan Evliyaoğlu'nun Medeniyet gazetesi soruyordu: «Dış politikada şahsiyetli bir tutum ihtiyacı bütün millet ve aydınlar, üniversite öğretim üyeleri, basın, gençlik tarafından belirtiliyor. Hükûmetimiz de bu fikre karşı gelmediğine göre, ne gibi bir değişiklik düşünülüyor?». Bu önemli soruya Başbakanın cevabı, «Hükûmetimiz dış politikada hangi istikâmete yöneleceğini programında açıklamış bulunmaktadır... Bu siyasetin memleketimizin menfaatlerine en uygun siyaset olduğuna kaniyiz» demekten ibarettir.

«Fransanın NATO ile ilişkilerini kesmesi hâlinde bu teşkilâtın geleceği ve bu durum muvacehesinde, Türkiyenin NATO ile ilişkileri konusunda ne düşünüyorsunuz» sorusunu da Demirel, «Halen müşahhas bir mesele mevcut değildir» demekle cevaplandırdı.

Ayasofyanın cami yapılmasını temenni eyleyen ve Amerikayı çok kızdıracağı bilinen soruyu da Demirel, kendine özgü üslûbuyla değerlendirdi. Soru şuydu: «Diyanet İşleri Başkanlığının, Ayasofyanın cami olarak ibadete açılması hususundaki raporuna, din işlerini tedvir ile görevli Devlet Bakanı da görüşünü ekleyerek, Bakanlar Kuruluna arzetmiştir. Gündeme alınan bu konu ne zaman görüşülecektir?». Cevap Demirelvâridir: «Bakanlar Kurulu her işi gerektiği zaman görüşür». Ama herkes bilmektedir ki, Amerikayı çok kızdıran Ayasofyanın cami yapılması işi, gerekmediği için Bakanlar Kurulunda hiç bir zaman görüşülecek değildir.

Demirel, «Hangi devlet teşebbüsleri satılacak? Ziraat Bankasının 37, Sümerbank'ın 20 tesisi satış için inceleniyormuş» sorusunu da «Bu husus bir prensip meselesi olarak Hükûmet Programında yer almıştır. Hali hazırda açıklanacak âni bir durum yoktur» diyerek boşlukta bıraktı. Ama Demirel, basın toplantısında yine de bir şeyler söyledi: Öğrenildi ki yabancı sermaye ile ilgili kanunlar ıslâh edilecek ve yeni kanunlar getirilecektir. Beş Yıllık Plânın revizyonuna gidilecektir. Tasarruf bonosu vurguncularını cezalandırmak için ciddi bir şey yapılacak değildir. Vergi reformu çalışmaları, ilgili komisyona Çiftçi Birlikleri Konfederasyonu ve Ziraat Odaları Birliği katılarak çoktan öldürülmüştür. Sovyetlerin kuracağı tesisler meselesi henüz ciddi bir safhaya girmiş olmaktan uzaktır. Halen 7 ayrı teknik protokol imzalanmıştır. Ama «Teknik protokollar, esas itibariyle Sovyetler Birliğinden sözü geçen tesisler için bir teklif mahiyetini taşımaktadır. Sovyet ilgili teşekkülleri her tesis için bir ön proje hazırlayacak ve bunları incelemek üzere, Hükûmetimize tevdi edeceklerdir».

Basın toplantısı bu minval üzere sürdü gitti. Sonra Başbakan, «sabırlarından dolayı» gazetecilere teşekkür edip, peşinde koruma polislerinden bir ekip olduğu halde salondan ayrıldı. Başbakanlığın yan tarafındaki sokaklar, otobüslere bindirilmiş hazır vaziyette bekleyen polis birlikleriyle doluydu. Ankarada uzun süredir görülmeyen güvenlik tedbirleri alınmıştı.

GERÇEK SAYGISI

ANAYASA

Fethi Naci

Kanunlar Anayasaya aykırı olamaz.

Devlet, kişinin temel hak ve hürriyetlerini, fert huzuru, sosyal adalet ve hukuk devleti ilkeleriyle bağdaşamıyacak surette sınırlayan siyasi iktisadi ve sosyal bütün engelleri kaldırır; insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlar.

Kanun, bir hakkın ve hürriyetin özüne dokunamaz.

Herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır.

Herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir; düşünce ve kanaatlarını söz, yazı, resim ile veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklıyabilir ve yayabilir.

Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.

Devlet, topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçiye toprak sağlamak amaçlarıyla gereken tedbirleri alır.

Devlet ve kamu tüzel kişileri, kamu yararının gerektirdiği hallerde, özel mülkiyette bulunan taşınmaz malların tamamını veya bir kısmını kamulaştırmaya yetkilidir.

Kamu hizmeti niteliği taşıyan özel teşebbüsler, kamu yararının gerektirdiği hallerde devletleştirilebilir.

Çalışma herkesin hakkı ve ödevidir.

Devlet, çalışanların insanca yaşaması ve çalışma hayatının kararlılık içinde gelişmesi için, sosyal, iktisadi ve mali tedbirlerle çalışanları korur ve çalışmayı destekler; işsizliği önleyici tedbirleri alır.

Devlet, çalışanların, yaptıkları işe uygun ve insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlamalarına elverişli adaletli bir ücret elde etmeleri için gerekli tedbirleri alır.

Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir.

Devlet, herkesin beden ve ruh sağlığı içinde yaşıyabilmesini ve tıbbi bakım görmesini sağlamakla ödevlidir.

Halkın öğrenim ve eğitim ihtiyaçlarını sağlama Devletin başta gelen ödevlerindendir.

Herkes, mali gücüne göre, vergi ödemekle yükümlüdür.

Her türlü radyo ve televizyon yayımları tarafsızlık esaslarına göre yapılır.

İktisadi, sosyal ve kültürel kalkınma plâna bağlanır. Kalkınma bu plâna göre gerçekleştirilir.

Şu okuduğunuz satırların her kelimesi Anayasadan alınmıştır; tek kelime eklemedim.

Gene Anayasayı okumağa başladım bugünlerde. Bir yandan okuyor, bir yandan Adalet Partisi iktidarını düşünüyorum. Ve ister istemez hep aynı soru takılıyor aklıma: Ne zaman toplatacaklar bu Anayasayı?

Erdemir Skandalı!

Reşat Özarda, AP'den ihraç edilmek pahasına da olsa Sanayi Bakanı Mehmet Turgut ile eski Bayındırlık Bakanı Arif Hikmet Onat hakkında Meclis Soruşturması isteyen önergesini basına açıkladı. Özarda, bir Mafia teşkilâtından söz eden önergesinde, özel murakıplar raporunda yer alan yolsuzlukların nasıl uyutulduğu üzerinde duruyor ve bundan Mehmet Turgut'u sorumlu tutuyordu. Özarda'nın açıklaması şudur: «Özel Murakabe Heyeti Raporunun Sümerbank Genel Müdürlüğüne verilmesinden sonra eski Genel Müdür Rahmi Tuncagil tarafından bu rapor, beş kişilik bir komisyona verilmiş ve komisyondan İdare Meclisine sunulmak üzere mütalâa istenmiştir. Komisyon hazırladığı raporda, suiistimallerin sâbit olduğunu, binaenaleyh Erdemir İdare Meclisinin ademi ibrasına karar verilmesi gerektiğini bildirmiştir. Bu arada Genel Müdür değişmiş, yeni Genel Müdür vazifeye başladıktan pek kısa bir müddet sonra, işin mahiyetini bilmeden, raporları okuyup incelemeden İdare Meclisini toplamış ve (Bu işte ibra kararı verilmesi lâzımdır. Ben böyle bir kararın ittifakla verilmesini arzu etmekteyim) demiştir. Genel Müdür raporları okutturmıyarak, hepsi de memur olan ve işinden atılma endişesi içinde bulunan heyetten istediği kararı aldırmıştır. Karara müstenkif kalan üye de bir kaç gün sonra görevinden affedilmiştir. Yakında esas memuriyetinden de olacağına şüphe yoktur.

Burada zikredilmeye değer bir husus daha vardır. Eski Sümerbank Genel Müdürünün görevlendirdiği komisyon, Hukuk Müşaviri, İştirakler Müdürü, bir inşaat mühendisi, bir avukat ve bir teknik müfettişten kurulmuş ve ademi ibra kararını ittifakla almıştı. Fakat İdare Meclisinin toplandığı gün, Hukuk Müşaviri Adnan Erol ve İştirakler Müdürü Salih Yener de yeni Genel Müdür tarafından toplantıya çağırılmış ve bu iki zat bir gün öncesine kadar muhafaza ettikleri kanaatlarına ve imzalarını taşıyan yazılı mütalâaya rağmen, bu defa bazı tesirler altında kalarak, Erdemir İdare Meclisinin ibrası tezini savunmuşlardır! Böylece bu iki zat da İdare Meclisi üyeleri ile ayni derecede suçlu durumuna düşmüşlerdir.

Bazı memurların durumunu şimdiden tehlikeye sokmamak için Mehmet Turgut'un arzu ettiği ibra kararını aldırmakta oynadığı rolü ve yaptığı tesirleri ancak Meclis Soruşturma Komisyonunda izah etmeyi daha uygun buldum.

Türkiye Demir ve Çelik Fabrikaları İdare Meclisi ise, Karabükte yaptığı toplantıda özel murakıplar raporunu madde madde incelemiş ve suiistimallerin sübutuna, İdare Meclisinin ademi ibrasına karar almıştır. Bu karar, zabıtlara ve karar defterine geçmiştir. Ancak Ankaraya gelindikten sonra, bazı tesirlerle bu karar değiştirilecek, burada ekseriyetle İdare Meclisinin ibrası hakkında ikinci bir karar alınmıştır.»

Arif Hikmet Onat'ın suçu ise, Erdemir'in bir an önce faaliyete geçmesi için iyi niyetle, fakat usulsüz olarak bakanlığın bu firmaya yardım etmesidir.

Sam Amcanın yeni oyunları

Elinde yığılmış muazzam tarım fazlaları bulunurken Türk tarım üretimini baltalma pahasına, görünüşte cömertçe ticarete girişen Sam Amca, şimdi çok nazlı davranarak ağır şartlarla yeni bir tarımsal mal fazlası anlaşmasını Türkiye'ye empoze etme çabasındadır. YÖN'ün 7 Ocak 1966 tarihli sayısındaki başyazısında da belirttiğimiz üzere, Amerika'nın elindeki tarım fazlası stokları hayli azalmıştır. Aç Hindistan'a büyük yardımlar yapmayı zorunlu saymaktadır. Bu sebeple, Sam Amca nazlı sevgili, biz ise yalvaran âşık durumuna düştüğümüz, ağır şartları kabullenme zorunda kalmaktayız. Önümüzdeki günlerde, 500 milyon liralık yeni bir tarımsal mal fazlası anlaşması imzalanacaktır. Bu anlaşmaya göre, geçen yıl Amerika'nın dostu olmıyan ülkelere zeytinyağ ihracının yasaklanmasına kıyam eyleyen Türkiye, eski şartları boynu bükük kabul edecektir. Yeni anlaşma, 1963 anlaşmasındaki gibi, zeytinyağ ve yağlı tohum ihracını Batı ülkelerine 17 bin ton, Doğu ülkelerine ise 850 ton olarak sınırlamaktadır. Ayrıca Merkez Bankasına tarım fazlası ithalât bedeli olarak yatırılan karşılık paralarda, Amerika'nın yararlanma ve kontrol imkânları genişletilmektedir. Amerikalılar, bu karşılık paraları daha fazla ve Kalkınma Plânına aldırış etmeden kullanabileceklerdir. Sam Amcanın temsilcileri, «Yeni Beş Yıllık Kalkınma Plânının ortalarından itibaren, tarım fazlası yardımlarına güvenerek hesap yapmayın» diyecek kadar cakalıdırlar.

Bu çok yardımsever tüccarlığa karşı, Maliye Bakanlığı, çok daha yumuşak yüzlü Ticaret Bakanlığını ve Hükümeti uyarmayı görev bilmiştir. Maliye Bakanlığı, özel bir rapor vererek, Ticaret Bakanlığına anlaşmayı imzalamaktan kaçınmasını tavsiye etmiştir. Maliye Bakanlığının belli başlı itirazları şöyle özetlenebilir:

1 — Tarımsal mal fazlasına Türk parası olarak ödediğimiz bedellerin yüzde 17'si Cooley Fonuna gidecektir. Bu fon tamamen Amerika'nın denetiminde kalmakta ve onların istedikleri alanlarda çalışan yabancı şirketlere yüzde 8 fazile kredi vermekte kullanılmaktadır. Cooley Fonu, Amerika'nın emrinde bir cins bağımsız yatırım bankası sayılabilir. Yabancı şirketler bu sayede, döviz getirmekten kurtulmaktadırlar. Başka bir deyişle, Türkiye tarım fazlası ithalâtının yüzde 17'sini, dolaylı yoldan döviz olarak ödeyecektir.

2 — Karşılık paraların yüzde 20'si, Amerikan Sefaret, basın ve tanıtma paraları ile öteki görevlilerin giderlerine ayrılacaktır. Eğer bu paralar olmasaydı, Amerikan personelinin Türkiye'deki giderleri dövizle karşılanacaktı. Yüzde 17 Cooley Fonuna, bu yüzde 20'de eklenince, esasen yüksek fiyata alınan ve kalitesi üzerinde de durulmıyan tarım fazlaları bedelinin yüzde 37 si dolaylı yoldan dövizle ödenmiş olmaktadır.

3 — Karşılık paralardan geriye kalan yüzde 63 ise, Amerikan Yardım Teşkilâtı ile Türk Hükûmetinin ortaklaşa kararıyla, eskisi gibi ve birçok halde plâna aykırı gereksiz harcamalar için kullanılacaktır.

Bunun içindir ki bir yetkili, «İleri sürülen şartlar değişmezse, döviz sıkıntısı çeken bir ülke olarak, Amerikan soyayağı, buğday ve donyağını alıp almamamız arasında bir fark kalmıyacaktır» demiştir. Ama pazarlık gücümüzün çok zayıf olduğu bu konuda, nazlı Sam Amcanın, soyayağı ithalinde geçen yıl gösterdiğimiz «oyun bozanlığın» intikamını alacağı sanılmaktadır.

Parti liderleri ve Kıbrıs

Başbakan Demirel, basın toplantısında «Kıbrıs meselesi etrafında diplomatik faaliyetler ve temaslar konsuunda, bu safhada bir açıklama yapmayı uygun görmüyorum» dedi. Fakat anlaşılmaktadır ki, bir sürü aldanmadan sonra tekrar Anglosaksonların ve NATO'nun dümen suyunda bir çözüm yolu aranmaktadır. Demirel, geçen hafta siyasi partiler yetkililerine, «Hollanda'nın, Kıbrıs meselesi'nin NATO içinde çözümlenmesini teklif ettiğini» açıklamıştır. Tabii ki perdenin gerisinde Sam Amca vardır ve Sam Amca, Kıbrıs anlaşmazlığını bir an önce çözerek, Türk-Yunan kaynaşmasını yeniden sağlamayı çıkarlarının gereği saymaktadır. Amerikan Savunmo Bakan Yardımcısı bunun içindir kı Ankarada «Size daha çok silâh veririz. Ama bunları Yunanlılara karşı kullanmamak ve dostluğu yeniden kurmak şartıyla» demiştir. Nitekim, Demirel parti yetkililerine, Amerikanın «Bizi karıştırmadan siz taraflar olarak bir anlaşmaya gidin, bizim bundan başka bir temennimiz yok» dediğini açıklamıştır. Bu sözler, anlaşmaya zorlamanın nâzik ifâdesidir. Ne var ki mevcut şartlarda NATO, daha doğrusu Anglosakson çözüm biçimi — en iyimser tahminlere göre —, bir iki önemsiz tâvize karşılık, Enosis'e açık bağımsızlığın kabulü demektir. Antiemperyalist güçlerin tam desteği sağlanmadıkça Kıbrıs'ta tatminkâr ve şerefli çözüm yolu bizim için kapalıdır.

Tevetoğlu ve Yön dâvâsı

AP.'nin ünlü senatörü ve Grup Başkanvekili Fethi Tevetoğlunun, Doğan Avcıoğlu aleyhine açmış olduğu düvada Ord. Prof. Sulhi Dönmezer, Prof. Dr. Sabir Erman ve Doç. Dr. Nevzat Gürelli'den kurulu Bilirkişi Heyeti, raporunu verdi. Raporda, dâva konusu yazının Tevetoğlu'nu küçük düşürücü ve haysiyet kırıcı nitelikte olmadığı belirtilmektedir. Bilirkişi raporu şöyledir:

«Ankara Asliye 6. Hukuk Hâkimliğinin 963/571 sayılı ve 8.10.1965 tarihli talimatına atfen, Fethi Tevetoğlu'nun Yön dergisi sahibi ve mesul müdürü Doğan Avcıoğlu aleyhine açmış olduğu tazminat dâvasına konu teşkil eden ve Yön dergisinin 62. sayısının 6 sayfasında (Tevetoğlu Fethi Japon Sefarethanesinde) başlığı ile intişar etmiş bulunan yazının dâvacıyı küçük düşürücü ve haysiyet kırıcı mahiyette olup olmadığını tesbit görevi ile, bilirkişi seçilen heyetimiz, sözü geçen yazı ve dosyada mevcut evrak üzerinde gerekli incelemeleri yaptı.

İnceleme konusunu teşkil eden yazıda özet olarak, dâvacı Fethi Tevetoğlu'nun Japonyanın Ankara Büyükelçiliğinde verilen kokteylde, viski içtiği, domuz etinden yapılmış jambon yediği, kızlarından birinin bir Amerikalı çavuşla evli olduğu vâkıaları mizahi bir üslûpla hikâye edilmektedir.

Dâva dilekçesinde, yukarıda işaret olunan hususların, dâvacıyı âmmenin önünde küçük düşürücü bir mahiyet taşıdığı ileri sürülmektedir. Kanaatimizce: Türkiye gibi lâik bir toplumda, sözü geçen vâkıaların herhangi bir kimseye isnadı, o kimseyi âmmenin nazarında küçük düşürmeye sebep teşkil etmez. Gerçekten, lâik bir toplumda, velev Ramazan ayında da olsa, bir kimsenin viski içmesi veya domuz etinden yapılmış jambon yemesinin bir nakise olarak telâkkisine cevaz yoktur. Bir kimsenin davranışını âmme vicdanında, dinî geleneklere uygunluk ölçüsü ile değerlendirmek lâiklik prensibinin inkârı mânasına gelir.

Keza, dâvacının kızının bir Amerikalı ile evli bulunması keyfiyeti haysiyet kırıcı bir husus olarak düşünülemez. Millî ve dinî taassubun yerini insanî değer ölçülerine terketmiş bulunduğu zamanımızda, farklı din, ırk, milliyet ve kültüre sahip kimselerin evlenmeleri yadırganmamakta ve herhangi bir surette bir utanç vesilesi sayılmamaktadır.

Yukarıdaki gerçeklerden ötürü, gerçeğe aykırı bir şekilde dahi olsa, dâva konusu vâkıaların dâvacıya izafesinin, onu küçük düşürücü mahiyette bulunmadığı kanaatine varılmıştır.

Kaldı ki, dâvacı, kamu oyunun kontrolü altında bulunması tabii olan görev ve mevkilere gelmiş bir kimse sıfatıyla basının kendisi hakkındaki bu kabil mizahi taşlamalarına tahammül etmek durumundadır. Yazı gerek muhteva, gerek üslûp itibariyle, demokratik ülkelerde emsaline sık sık rastlanan ve basının normal faaliyet ölçüleri içerisinde telâkki edilen bir nitelik taşımaktadır. Yazıda bahis konusu edilen olay ve hususların gerçeğe aykırı bulunması halinde, Basın Kanununun böyle durumlar için kabul etmiş olduğu cevap ve düzeltme hakkının istimali mümkündür. Ayrıca kaydedelim ki, yazı özel hayat hakkında neşriyat niteliğindedir ve mevzuat bu nevi neşriyatı suç saymamaktadır.

NETİCE: İzahına çalışılan sebeplerden dolayı tetkik konusu yazının dâvacıyı küçük düşürücü ve haysiyet kırıcı mahiyette olmadığı neticesine oybirliği ile varmış bulunuyoruz.

Keyfiyet saygı ile arzolunur.»

Dr. Fethi Tevetoğlu

POLİTİKA VE ÖTESİ

İSMET PAŞA SUSUYOR..:

Bir enayice cümle var, zaman zaman herkes onu kullanıyor, niye ve niçin kullandığını da bilmiyor:

«— Türkiye Viyetnam olmıyacaktır!..»

Viyetnam nedir, ne yapıyor da, Türkiye, Viyetnam olmıyacaktır, bunu iyicene anlatamıyoruz galiba.. Viyetnam bugün bir ulusal bağımsızlık savaşması veriyor. Daha önce Fransızları memleketten attı. Ardından Amerikalılar bu yerlere yerleşmek istediler. Topraklarının üzerinden Amerikalıları, Amerikalıların üslerini, Amerikalının askerini, Amerikalılarla işbirliği yapan hainleri atmak istiyor. Viyetnam. Bunları atmak için de savaşıyor. Tıpkı Mustafa Kemal'in Samsundan başlayarak, İzmir'e çıkışına kadar geçen olayları yaşıyor Viyetnam.

Biz öyle miyiz?

Amerikalılar Türkiyede bulunuyorlarsa, generallerini her sabah gıcır gıcır arabalarda Metmetcik şoförlük ederek karargâhlara götürüyorsa, kitipiyos çavuşları en güzel evlerimizde oturuyorsa, kadınlarımız onlara pahalı ücretlerle hizmetcilik ediyorsa, kokteyllerinde okumuş kızlarımız ve genç oğlanlarımız viskiler içiyorlarsa, topraklarımız üzerinde uçak alanları, atom üsleri varsa, bize yardım ellerini uzatıyor. Tanrıdan rahmet bekler gibi büyüklerimiz Amerikan doları bekliyorlarsa, bizi yönetenler biraz daha yardım alırsak kalkınırız... diye düşünüyorlarsa, uçakları yurdumuzdan kalkıp, yakın komşularımızın evlerini gözlüyorsa, radarları dost kapılarını bizim topraklarımızdan dinliyorsa, *bunların hepsi* dostluk içindir. Türk - Amerikan dostluğunun olgun verileri için yapılmaktadır bunlar.

Biz niçin Viyetnam olalım.
Biz niçin Viyetnam'a benziyelim.
Bizim Viyetnam'a benziyen neremiz var.

Viyetnamlılar bu dostluğu istemiyorlar, biz bu dostluğun, kulu, kurbanıyız. Bu dostluğu istemiyenlerin adı, yurdumuzda vatan hainliğidir.

Geçenlerde bir hanım yazar soruyordu:

«— Na'pıyorlar Amerikalılar burda?»
«— Türkiye Viyetnam olmaz...» diyordu.

hemşire olmaz.. Bu memleket İngilizlerin de

Olmaz, kökünde saray artığı bulunan olmadı, Fransızların da olmadı, Almanların da olmadı, Amerikalıların da olmaz. Bu memleket *bir* gün kendi kendinin olacaktır.

Bunun «Millî iradeci» Demirel de farkında. Daha fazlasını o da istemiyor. Bu kadarı ile yetinmek niyetinde. Bu kadarını Viyetnam istemediği için döğüşüyor. Bundan fazlası karşısında. Demirel, yeniden 1919 şartlarına döneceğimizi biliyor. Bildiği için de şunları söylüyor:

«— *Viyetnam konusu türlü ve* çeşitli istismarlara götürülüyor. Bizim zamanımızda ne ilâç, ne de çimento şeklinde bir yardım olmadı.»

Yaşları 20 ile 22 *arasında olanlar* bilmezler. Bir Kravçenko olayı vardı. Bütün dünyayı kitabı kaplamıştı. Türkiyede de en çok satanlardan biriydi kitabı. Herkese, her ulusa öğüt olsun diye bu kitap elden ele dolaşıyordu. İşte bu Kravçenko, geçenlerde Amerikada alnına bir kurşun sıkarak kendi tatlı canına kıydı.

***İntiharının sebebini yakın bir dostu bir* profesör açıklıyor:**

«— Viyetnam olayları...»

Bir genç adam, Amerikan Millî Savunma Bakanlığı önünde, *bir budist gibi kendini* benzinle yaktı. Bu genç öğretmen Amerikalıydı.

Saçlarından tanklara bağlı olarak sürüklenen çetecilerin resimlerini bizim büyük gazeteler basıyor. Bunlar vatan kurtarmak için - ölüm ne kelime - tank ardından sürüklenmeyi göze alan yiğitlerdir.

Satılık Padişahın *ordusu* Kuvayı İnzibatiyeye karşı can veren Mustafa Kemal milisleri de, Düzce, Göynük, Adapazarı önlerinde böyle ölmüşlerdi. Onların adı da, İngiliz dostlarımızın kurtarıcılığına karşı koyan vatan haini Bolşeviklerdi. Samsun'dan Ankara'ya doğru yürüyen kalpaklı Mustafa Kemal'in adı:

«— Şaki Mustafa Kemal... Asi Mustafa Kemal... Bolşevik Mustafa Kemal...» gibi sıfatlarla süsleniyordu.

Ölüyor, öldürüyorlar, süründürülüyorlardı.

Bunları İsmet Paşa çok iyi bilir.

Hatırlamıyor mu, diye düşünüyorum zaman zaman...

Mecliste döğülen askerler bu Anayasanın harcına kelle koyanlardır. Döğenler de 27 Mayıs sanıkları...

Anayasanın verdiği hukuk oyunlarından ayararlanarak memleket yöneteceğini sanan:

«— Biz seçim meydalarından geldik...» diyor.

Bu kaçıncı aldanman İsmet Paşa... Ayağının tozuyla, Hergele Meydanında değil, cepheden geldiğini ve bir vatan kurtarıp bunları kime teslim ettiğini ne zaman söyliyeceksin?

Cevabı bunun esen rüzgârda değil, sen de!..

Ne zaman konuşacaksın?..

Mehmed Kemal

Türk-İş Kongresi

Türk-İş'in Altıncı Büyük Kongresi, haftanın başında, Muhafız Alayı bandosunun çaldığı İstiklâl Marşıyla başladı. Kongrede başta Başbakan olmak üzere bakanların yarısı ve birçok AP milletvekili hazırdı. Muhalefetten Ecevit ve Özdağ göze çarpmaktaydı.

Türk işçi ve sendikacı şehitler için saygı duruşundan sonra, Baş kan Seyfi Demirsoy açık konuşmasını yaptı. Demirsoy, «Hür sendika hareketinin taraflısı görünüp, onun temeline dinamit koymaya kalkışan» işverenlere, işveren konfederasyonuna ve *Hükümetin toplu iş sözleşmelerine* müdahale etmesine çattı. Hayat pahalılığının toplu iş söz leşmeleriyle sağlanan ücret ar*tışlarını yuttuğunu belirtti* ve «Şimdi teklif muhalefete geçenden geldi diye Toprak Reformu kanununu uzun müddetle çıkart*mama yolunun tercih edilmesi* memleket yararına değildir» dedi.

Demirsoy'un konuşmasından sonra, kongre başkanlığı seçimlerine geçilmesiyle kongrede ilk dalgalanma görüldü. Demirsoy'a biri Yönetim Kurulu üyelerinden, diğeri delegelerden gelen iki önerge verildi. İlk önerge, kongre yönetiminin ayrıca bir başkanlık divanı seçilmeksizin Yönetim Kurulu tarafından ifasını istiyordu. Türkiye'de belki de ilk defa uygulanması teklif edilen ve Batı sendikacılık hare-

Seyfi Demirsoy
Kongreyi açıyor

ketlerinin bazılarından örnek alınarak ileri sürülen bu tarz, yeni ve yadırgatıcı olduğu için, delegeler üzerinde bir duş etkisi yaptı. İkinci önerge ise, başkanlık divanına Kemal Özer, Şevket Yılmaz ve Şerafettin Akova'yı aday gösteriyordu. Demirsoy, Yö netim kurulu önergesinin yadırgatıcı etkisini derhal farkettiği için, buna itiraz etti. Kendisi de, arkadaşları da böyle bir görevi kabullenmek istemiyorlardı.

Kemal Özer ekibinin başkanlık divanına seçilmesi kendisinin de arzusuydu. Nitekim, delegelerden biri de söz istedi ve Yürütme Kurulunun hesap verecek durumdayken kongre başkanlık divanını da işgal etmesinin yerinde olmayacağını söyledi. Demirsoy da aynı görüşte olduğunu belirterek itizar beyan edince, bu kere ortaya bir başka önergenin süratle sürüldüğü görüldü. Bu önergede başkanlığa Ziya Hepbir, yardımcılıklara da Şevket Yılmaz ve Zeki Gedik teklif ediliyordu. Demirsoy önce, Kemal Özer listesini oyladı, sonra da Ziya Hepbir listesini. Birinci liste hazır bulunanların yarısından bir fazlasının, 112 delegenin, oyunu alırken, Ziya Hepbir listesi ancak 11 oy toplayabildi. Hele bu oylama sırasında aradan bir delegenin, «*Biz Ziya Hepbir'in* ne olduğunu biliyoruz» diye yüksek sesle fikir beyan etmesi, az daha kongrenin ilk dakikalarında üzücü bir olayın çıkmasına sebep olacaktı. Bereket versin, henüz o anda kongreyi yönetmekte olan Seyfi Demirsoy hazır bulunanların hemen tamamı na yakın bir kısmı üstünde otoritesi olan bir başkandı ve lâf atan delegeyi çok ağır bir şekilde azarlayarak susturdu.

Kemal Özer ve arkadaşları başkanlık divanına geldiğinde, bir kısım delegeler, oylamanın açıklık içinde yapılmadığını söyleyerek ortalığı bir kere daha karıştırmak eğilimine kapıldılar. Kemal Özer de, istenirse derhal Başkanlık divanını bırakabileceklerini söyler söylemez, Demirsoy bir kere daha duruma müdahale zorunda kaldı. Gene çok sert bir şekilde, yirmi yıllık sendikacı olduğunu, kendisi için çok şey söylenebileceğini ama hiç kimsenin oylama hilesi yaptı diyemeyeceğini delegelere hatırlattı ve Başkanlık divanından görevlerine devam etmelerini rica etti ve bu iş böylece geçiştirildi.

Başkanlık divanı seçimlerindeki ilk gösteri, kongre kulislerinin bir sonucuydu. AP'nin müfritlerinden, bu devre milletvekilliği sıfatını da kazanan Kaya Özdemiroğlu, taraftarı olan ufak bir ekiple, kongre başkanlığına seçilmek için kulis yapmış, bunu gören Yönetim Kurulu, bir gece öncesinden, Demirsoy'un Başkanlığındaki Yürütme Kurulunun bu işi üstüne *almasının daha uygun olacağı* kanaatine varmıştı. Hatta yönetim kuruluna bağlı üyelere bu hususta bir akşam önceden ye*min de ettirilmişti. Fakat* Kongrede Demirsoyun kendisi ve arkadaşları adına kongreyi yönetmeye karşı çıkması ve gene AP'li *olmakla beraber daha ılımlı* olan Kemal Özer ekibine oy verilmesini istemesi, Kaya Özdemiroğlu ekibini iyice ez*mişti*. Arada başına buyruk hareketleri ve hele bir grev sırasındaki talihsiz davranışları ile hayli antipati toplamış olan Ziya Hepbir'in de harcanması, kongre boyunca daha çok itidalin hâkim olacağını göstermesi bakımından dikkat çekiciydi.

Başkanlık divanı çekişmesinden sonra söz, konuklardan Baş bakan Demirel'e verildi. Demir el, kısa konuşacağını söyleyerek başladı ve yarım saatten faz la konuştu. Bir hayli de alkışlandı.

Başbakan, patronun işçiyi sö mürmesi gibi işçinin de patronu sömürebileceğini ileri sürdü. Ama işçinin patronu sömür mesine bir örnek istense, Başbakan herhalde veremiyecekti... Asgarî ücretin üstünde ücretin prodüktiviteye bağlanması tezi de, Kalkınma Plânına uygun olmakla beraber, bu yolda en ufak bir hazırlık yapılmadığı için esasen uygulanması çok güç olan mesele boşlukta kaldı. Baş bakan yalnızca işçi meskenlerinin pahalılığını tenkit ederken haklıydı. Bir işçi meskeninin ortalama maliyeti 70 bin lirayı bulmaktaydı!

Öğleden sonra Bülent Ecevit konuştu. Ecevit, kongrenin en çok alkışlanan misafiri oldu. Ecevit, sendikacılığın demokraside oynayacağı olumlu rol üzerinde durdu ve İcra Kurulu raporunu övdü. Gerçekten kon greye sunulan rapor, dış ticaretin devletleştirilmesi, madenlerin millîleştirilmesi, Petrol Kanununun değiştirilmesi, vergi ve toprak reformlarının gerçekleştirilmesi gibi meseleler üzerinde durarak, Türk Sendikacılık Ha reketine sosyal ve ekonomik bir görüş getiriyordu. Raporun kabulüyle, bu görüşler kongreye mal olacaktır.

Öyle anlaşılmaktadır ki, kongre seçimleri sürprizsiz geçecektir. Seyfi Demirsoy ve Halil Tunç kolaylıkla seçileceklerdir. Kulis, İcra Kurulunun, iki genel sekreter yardımcısıyla art tırılarak üye sayısının beşe çıkartılması noktasında toplanmaktadır. Siyasî partiler, bu yeni üyeler ile Yönetim Kurulu seçimi için çekişeceklerdir.

Yüksek memur saltanatı

Türkiyede, kompradorlarınki gibi bir de yüksek memur saltanatı vardır. Bu memurlar, baremin 2700 liralık en üst sınırını aşmanın kolayca yollarını bulmuşlardır. Meselâ Bakanlığının yapması gereken görevleri, ayrı teşekküller kurdurup onlara yüklemek ve bu teşekküllerde bol ücretli görevler almak, başvurulan çeşitli yollardan birdir. İhracatı Geliştirme Merkezi tipindeki kurtuluşların temeldeki nedeni, yüksek memurlara ek ücret sağlamaktır.

Geçen hafta Devlet Personel Dairesi Genel Sekreteri Hikmet Baloğlu, Millet Meclisi Millî Eğitim Komisyonunda, 5 bin lira aylığı yetersiz bulan bu tip yüksek memurlardan şikâyet ederek şunları söyledi: «Yürürlükteki Devlet Personel Kanununa göre, birinci derecede görevli yüksek memurlardan hiçbiri, görevlerinin gerektirdiği maaşa razı olmamakta, çeşitli ek görev, ödenek, tazminat, idare meclisi üyeliği gibi hususlarla *maaşlarını yükseltmektedirler*... Bugün birinci derecede 150 lira aslî maaşı olan bir müdür, genel müdür, müsteşar veya *devlet hizmetinde görevli* diğer şahıslardan hiçbiri aslî maaşın karşılığı olan 2700 lira para almakla kalmamaktadır. *Yaptığımız araştırma ve incele*melerde bu gibi birinci derecede devlet memurları, 2700 liranın üzerine en az 2000 lira *daha ilâve ediyorlar*. Devlet sektöründe çalışan müdür, genel müdür, müsteşar ve diğer birinci sınıf devlet memurlarından *çoğu, 2700 lira olan* esas maaşlarını maalesef 10 bin liraya kadar çıkarıyorlar. İktisadî Devlet Teşekküllerinde ise, *böyle birinci derece memurlar* aylıklarını 18 bin liraya kadar yükseltebiliyorlar».

Kitap toplatmak!

Anladık, komünizm propagandası yasaktır. Ama ünlü komünistlerin klâsikleşmiş eserlerinin Türkiyede yayınlanması komünist propagandası yapmak anlamına mı gelmektedir? Yeryüzünün en şiddetli anti-komünist ülkeleri olan Amerika ve Almanya, bu soruya hayır cevabı vermektedirler. Ünlü komünistlerin eserleri oralarda serbestçe basılmakta ve hocalar *talebelerine Lenin'i ve Marks'ı* birinci elden okuma tavsiyesinde bulunmaktadırlar. Biz de uzun süre, örneğin «Nazım Hik*met komünisttir, o halde onun* yazdığı Kurtuluş Savaşı ve Atatürk Destanı da komünistliktir» gibi bir yobaz görüş hâkim ol*muştur*.

Bu satırları, Gerçek Yayınevi'nin çıkardığı «Lenin/Seçme Yazılar» adlı Attilâ Tokatlı'nın çevirdiği *kitabın toplattırılması* hatırlattı. İlk tahkikatın gizliliği konusundaki hükme uyarak, düşüncelerimizi saklı tutuyoruz. *Olaya gelince, İstanbul Savcılığı* 1. Sulh Ceza Hâkimliğine başvurarak kitabın toplattırılmasını istemiştir. Mahkeme, «talebin *bilirkişi tarafından* verilmiş bir rapora dayanmadığı gibi, kitabın bir nüshasının da elde bulunması» gerekçesiyle ve «Anayasanın 22/5 inci madde ve fıkrası hükmüne nazaran» söz konusu kitabın bütün nüshalarının toplattırılması talebini reddetmiştir. Bunun üzerine Savcılık, 1. Toplu Asliye Ceza Mahkemesine karara itirazen başvurmuş ve bu mahkeme aynı gün içinde toplama kararı vermiştir.

Gandicilik Komünistlik midir?

Başbakan Demirel'e basın toplantısında en çok sorulan soru, komünizmle mücadele konusunda alınan ve alınacak tedbirler idi. AP. müteahhitlerinin gazeteleri, elbirliği ile, komünizmle yeteri kadar mücadele edilmediğini, seçim kampanyasındakı vaadların unutulduğunu ihsas ediyorlar ve Hükûmeti, soruları ile, solcuları tasfiyeye teşvik ediyorlardı. Demirel de bu konuda, eski iktidarlara nazaran büyük ilerleme gösterildiğini belirtmeye çalışıyordu: «Güven oyu aldığımız Kasım 1965'ten bu yana, komünizm ile ilgili 16 olayda, 28 sanık hakkında adlî kovuşturma yapılmıştır.. Anayasanın tahribine yönelen aşırı cereyanları önlemek ve kanunlarımızda yer alan hükümlere vuzuh vermek için yapılmakta olan çalışmalara Adalet Bakanlığınca devam edilmektedir. Yakında bu çalışmalar Meclise intikal edecektir... Dördüncü Koalisyon Hükûmeti zamanında da, kanunlarımıza göre suç teşkil eden bu gibi hâdiselerde, müeyyidelerin süı'at ve hassasiyetle uygulanması ve adlî mercilere intikal eden olaylarda gerekli soruşturmanın bizzat Cumhuriyet Savcıları tarafından yapılması ve işlenen fiillerden zamanında haberdar olunması için gereklı kanunî tedbirler alınmıştır.»

Komünizmle mücadele arttırılacaktır. Pekâlâ. Fakat komünizmin ne olduğunu biliyor muyuz? Bizzat Demirel, «Türkiyede sınıf yoktur» diyerek, sosyal doktrinler hakkında temel bilgiden yoksun bulunduğunu göstermiştir. Yalnız politikacılar mı? Savcıların iddianamelerinde, mahkeme kararlarında ve hatta ünlü profesörlerin bilirkişi raporlarında komünizmin, «körün fili tanımladığı gibi» ele alındığını görmekteyiz. Hâkim Ali Faik Cihan'ın «Sosyalist Türkiye» adlı kitabı dolayısiyle açılan dâvâ bunun yeni bir örneğidir. İlk bilirkişi Ceza Hukuku Profesörü Sahir Erman, eserde komünizm propagandası yapıldığını ileri sürmüştür. Teşkil edilen ikinci bilirkişi heyetinden Prof. Ragıp Sarıca ile Prof Macit Gökberk, kesinlikle karşı görüştedirler. Heyetin üçüncü üyesi, Ord. Prof. Ömer Celâl Sarç ise, eserin «sosyalizm hududunu aştığı» iddiasındadır.

Bilirkişi raporlarına dayanarak hazırladığımız aşağıdaki yazı, komünizm konusundaki bilgisizliğin ibretle okunacak bir hikâyesidir. Komünizm propagandasını yasaklayalım, fakat önce lütfen komünizmin ne olduğunu, ne olmadığını öğrenelim.

YÖN

NOT: Bu arada, bazı sayın profesörlerimize, Maurice Duverger'nin 4 Mart 1966 tarihli sayımızda çıkan «Demokrasi ve Komünizm» başlıklı yazısını okumalarını salık veririz.

I — PROF. SAHİR ERMAN KOMÜNİZMİ ANLATIYOR

Ceza Hukuku Profesörü Sahir Erman, bilirkişi raporunda aynen şöyle demektedir:

«Aydınlatılması gereken bir nokta yazarın toplumculuğa verdiği mânanın açıklanmasından ibaret bulunmaktadır. Kitabın adı Sosyalist Türkiye olduğu halde, kitabın içinde sosyalizmden pek az bahsedilmekte ve titizlikle «toplumculuk» tâbiri kullanılmaktadır. O kadar ki, yazar kitabın 136. sayfasında «emekçi sınıfın çıkarlarını koruyan ve savunan bir parti olmadığı gibi, böyle bir siyasal partinin kurulması şöyle dursun, kurma gelişimleri de yasa ve polis yoluyla önlenmiş bulunmaktadır» demektedir. Bu suretle halen kurulmuş olan ve Anayasa ve kanunların himayesinde siyasi faaliyette bulunan, hatta bu faaliyetleri kösteklenmek bakımından vuku bulan bazı hareketler polisçe menedilip bu hareketleri yapanların Adliyeye sevkedilmeleri dolayısiyle siyasî faaliyeti hukuki güven altına alınan Türkiye İşçi Partisini dahi emekçi sınıfın çıkarlarını koruyan ve savunan bir parti olarak kabul etmediğini yazar ifade etmiş olmaktadır. Demek oluyor ki, yazara göre emekçi sınıfın çıkarlarını koruyan ve savunan bir parti henüz memleketimizde kurulmuş değildir ve kanunlarımız böyle bir partinin kurulmasına engel olucu mahiyettedir. Kanunlarımızın engel olduğu parti de komünist partisi olduğuna göre ve sosyalist partilerin kurulmasına kanunlarımızda bir engel bulunmadığı, Türkiye İşçi Partisinin kurulmuş ve siyasi faaliyetlerde bulunmuş olmasıyla sabit olduğuna göre, yazar emekçi sınıfın çıkarlarını koruyacak ve savunacak parti olarak komünist partisini istihdaf ettiğini ve toplumculuğu da komünizm müteradifi olarak kullandığını ifade etmiş bulunmaktadır. Yazarın, daima komünist düzenleri toplumculuk olarak kabul ettiğini gösteren bir delile de 73. sayfada tesadüf etmekteyiz: Filhakika bu sayfada nüfus kesafetiyle birlikte açlık ve yoksulluk tehlikesinin de başgöstereceğinden bahseden yazar, bu tehlikeleri giderecek çareleri ve organizasyona hazır ve bağımsız bir halkın bulunmak gerekeceğinden de bahsetmekte ve «aksi halde nüfus kesafeti Hindistan'da ve 10 yıl öncesine kadar Çin'de olduğu gibi uygarlık ve düzen yerine açlık ve kavga getiren bir sınat haline gelir» demektedir. Bu suretle 10 yıldan bu yana kadar Çin'de bir uygarlık ve düzen mevcut olduğunu söylemek suretiyle Çin'deki komünist rejimin kendi anladığı mânada uygar ve düzenli toplumcu bir rejim olduğunu da beyan etmektedir».

Şimdi Prof. Dr. Sahir Erman'ı, Hâkim Ali Faik Cihan'ın «Sosyalist Türkiye» kitabında komünizm propagandası yapıldığına hükmettiren delilleri özetleyelim:

1 Yazar sosyalizm yerine, toplumculuk deyimini kullanmıştır.

2 Kitabın adı «Sosyalist Türkiye» olduğu halde, kitapta sosyalizmden pek az söz edilmiştir.

3 «Emekçi sınıfın çıkarını koruyan ve savunan bir parti henüz Türkiye'de yoktur» denmiştir.

4 Çin'de 10 yıldan bu yana bir uygarlık ve düzen olduğunu kabul etmiştir.

Prof. Erman -hem de ceza profesörü-, bu dört gözleme dayanarak, Hâkim Ali Faik Cihan'ın komünizm propagandası yaptığı kanısına varmaktadır! Napolyon'un «Bana bir adamın bir cümlesini verin, onu astırayım» sözünü hatırlamamaya imkân yoktur.

Prof. Sahir Erman'ın bu ilgi çekici komünistlik anlayışını cevaplandırmak işi, yeni bilirkişilerden Prof. Dr. Ragıp Sarıca ile Prof. Dr. Macit Gökberk'e düştü. İki profesör, komünistlik delili sayılan yukarıdaki dört iddiayı teker teker cevaplandırdılar:

(1 — Birinci gerekçe: Sosyalizm yerine, toplumculuk tâbirinin kullanılması.

Heyetimiz, böyle bir gerekçenin kitapta komünizm propagandası olup olmadığını tesbit bakımından zerrece değeri olmadığı kanısındadır.

Gerçekten :

— Bir kere âşikârdır ki, bir müellifin kullandığı tâbirleri seçmek hususunda takdir hakkı olup, mücerret bir tâbirin intihabı keyfiyeti, tek başına, yani başkaca delil irae olunmaksızın, kanunen vasak bir mâna taşıyan bir mefhumu istihdaf ettiğini ispat etmez.

— Bahusus ki heyetimize tevdi olunan sanık vekilleri dilekçe suretinde de belirtildiği üzere, «Toplumculuk» kelimesi «bireycilik»e karşıt bir kelime ve hassaten «sosyalizm»in öztürkçe karşılığı olarak lisanımızda yerleşmiş bulunmaktadır. Binaenaleyh heyetimiz, öztürkçe akıma uygun olarak, frenkçe bir kelime olan sosyalizm yerine, «toplumculuk» sözcüğünün kullanılması keyfiyetinden yazar aleyhine herhangi bir sonuç çıkarılamıyacağı kanısındadır. Hassaten sırf bu gibi bir tâbiri kullanmış olmasından ötürü yazara ard düşünce atfına imkân olmadığına inanmaktayız.

— Şu da var ki -Bilirkişinin iddia ettiği üzere- şayet yazarın, kanunen yasak olan «komünizm» sözcüğünü kullanamamak sebebiyle «toplumculuk» tâbiriyle «komünizm»i istihdaf ettiği, bir an için farzedilse, bu takdirde yazarın ard düşüncesine daha uygun düşecek hareket tarzı, kitabın adını da «Sosyalist Türkiye» yerine «Toplumcu Türkiye» olarak tesbit etmek olurdu. Bu suretle yazar, kitabın herhangi bir bilirkişi tetkikine sunulması ihtimali muvacehesinde, kitabın adı ile toplumculuk kelimesinin tehalüfü açısından aleyhine bir mâna çıkarılması imkânını peşinen bertaraf etmiş olurdu.)

Prof. Sarıca ve Prof. Gökberk, bundan sonra kitapta «toplumculuk» sözüne verilen anlamı incelemekte ve göstermektedirler ki, Hâkim Cihan'ın eserinde Anayasacı, Devletçi ve Kemalist bir toplumculuk söz konusudur.

(2 — İkinci gerekçe: Kitabın adı «Sosyalist Türkiye» olduğu halde, kitabın içinde sosyalizmden pek az bahsedilmesi.

Heyetimiz bu ikinci gerekçenin de kitapta komünizm propagandası olup olmadığını tesbit konusunda, bir değeri ve tesiri olamıyacağı kanısındadır. Zira bu eserde, «bir şeyden pek az bahsedilmesi» keyfiyetini mücerret, yani başkaca delil irae olunmaksızın, oeserde «diğer bir şeyden bahsedilmek istenmesinin» delili olarak kabule ilmen ve mantıken imkân yoktur. Hele sırf bu gibi bir mantıkî istidlal ile bir eserde kanunen suç olan bir şeyden bahsedilmek istenildiğini çıkarmak, evleviyetle, hukuk bakımından mümkün değildir. Kaldı ki daha evvelki gerekçenin münakaşası zımnında kitapta «toplumculuk» ile «komünizm»in istihdaf ve ifade olunmadığını arzetmiş bulunuyoruz.)

(3 — Üçüncü gerekçe: Yazarın, kanunen ve fiilen meşru bir varlığı ve faaliyeti olan Türkiye İşçi Partisinin mevcudiyetini kaale almaması keyfiyetinin, emekçi sınıf çıkarlarını koruyacak ve savunacak parti olarak ancak komünist partisini istihdaf ettiğini gösterdiği.

Heyetimizin bu babdaki görüşü şudur:

— Bilirkişi Profesör Erman raporunda bu gerekçeye ilişkin olarak, kitabın sadece 136. sayfasını zikrettiği görülmektedir.

Bu sayfadaki ifadeden Türkiye İşçi Partisinin, hangi mucip sebebe binaen, yazar tarafından, emekçi sınıfın çıkarlarını koruyacak ve savunacak bir parti sayılmadığını anlamak mümkün değildir. Lâkin yazar, kitabının ne bu kısmında, ne de diğer herhangi bir kısmında TİP'in sözünü etmiş değildir. Yani kitap bu parti hakkında tamamen sâkittir. Bu sükûtu Bilirkişinin benimsediği mantık yolu ile yorumlamayı biz mümkün addetmiyoruz. Zira bu sükutun başka sebepleri olabilir ve nitekim -ileride tafsilâtıyla arzolunacağı üzere- bu diğer sebepleri kitapta görmek kabildir. Şöyle ki: Tarafımıza tevdi olunan sanık avukatlarının dilekçesinde ifade edildiği üzere yazar, görevi itibariyle, mevzuat muvacehesinde parti propagandası yapmış olmaktan çekindiği için TİP'i ismiyle zikretmekten kaçınmış olabilir. Nitekim kitapta hiç bir parti adı ve hüviyetiyle anılmamakta, partilerden söz açıldığında «armut partisi, elma partisi...» denilmektedir).

Sarıca ve Gökberk, geniş tahlillerle yazarın bir köylü partisinden yana olduğunu belirttikten sonra, bu bölümü şu sözlerle kapamaktadırlar: (Yazar - herhalde TİP de dahil olmak üzere - bugüne değin Türkiye'de «toplumcu ve işçi nitelik ve adlar altında» kurulmuş olan partilerin bir kerre işçilerin kendi aralarından ve aşağıdan gelen bir teşebbüsle kurulmadıkları, saniyen de bu partilere işçilerin katılmadığı gerçeği karşısındadır ki Türkiye'de «emekçi sınıfın çıkarlarını koruyan ve savunan bir parti mevcut olmadığı» sonucuna varmaktadır. Yoksa Türkiyede komünist partisi mevcut olmadığı için veya emekçi sınıfın çıkarlarının ancak komünist partisi tarafından sağlanabileceği gerekçesiyle bu netice ve kanaata varmamaktadır.

Yukarıdaki açıklamalarımızla Bilirkişi Prof. Dr. S. Erman'ın üçüncü gerekçesinin de kabule şayan olmadığını açığa *vurmuş bulunuyoruz).*

4 — (Dördüncü gerekçe: «Nüfus kesafetinin on yıl öncesine kadar Çinde olduğu gibi uygarlık ve düzen yerine açlık ve kavga getirmesi» sözünün yazarca «on yıldan bu yana kadar Çinde bir uygarlık ve düzen mevcut olduğunun» kabul edilmesiyle «Çindeki Komünist rejimin uygar ve düzenli toplumcu bir rejim olduğunu» tazammun eylediği; binnetice böylece komünizm propagandası yapıldığı.

Heyetimiz, bu gibi bir gerekçenin ta-

Prof. Dr. Ragıp Sarıca

Prof. Dr. Sahir Erman

mamen esassız ve mesnetsiz olduğu kanısındadır.

Gerçekten bu gibi bir mantık silsilesi ve sözde bir silojizm sayesinde bir müellifin hakiki maksadının tesbite imkân olmadığı gibi, evleviyetle hukukta -hassaten Ceza Hukuku sahasında- bir suçun mevcudiyetini bu yoldan ispat etmek mümkün değildir. Oysa Bilirkişi böyle bir mantık silsilesi ile ve sözde bir silojizm kurarak yazarın, Çin hakkında yaptığı müşahededen ve bu müşahedeyi değerlendirmesinden -methü senası yasak olan- «komünizm»i, «toplumculuk» kelimesiyle ifade ettiği neticesine varmaktadır. Kısacası, Bilirkişi, Çin hakkındaki beyandan komünizm propagandası suçunu çıkarmaktadır.

İşte Bilirkişi, bu neticeye varmak için, zihnen böyle bir silojizme başvurmaktadır:

— . Türkiye'de komünizm propagandası suçtur. (Kübra - Büyük önerme)

— Çinin on yıldır rejimi komünizmdir. (Sugra - Küçük önerme)

— Şu halde, «on yıldan bu yana kadar Çinde bir uygarlık ve düzen mevcuttur» demek, komünizm propagandası yapmaktır. (Netice - Sonuç)

Aşikârdır ki bu gibi bir silojizm kurmak, yazarın hakiki maksadına tevfikan araştırılması ve ispatı gereken bir hususu, bu hazır silojizm kalıbına sokarak -herhangi bir araştırmaya girişmeksizin- esasen mahlûl farzetmektedir.

Sathi bir bakışa göre yukarıdaki silojizm sağlam görülebilir. Halbuki bu sağlam olmak şöyle dursun; mantık ilmine göre sahte bir silojizmden ibarettir. Mantıkta bu, bir silojizm değil, merdut bir paralojizm ve sofizmdir. Şöyle ki:

Bu sözde silojizme göre «netice», kendiliğinden ve otomatik olarak «Kübra» ve «Sugra»dan çıkmaktadır. Böylece Bilirkişinin incelemesi gereken kısım, herhangi bir tetkik konusu yapılmaksızın, bu sayede kabule şayan gibi gösterilerek kendiliğinden zâhir ve sâbit telâkki olunmaktadır.

Halbuki aşikârdır ki bilirkişiye düşen görev, doğrudan doğruya, «On yıldan bu yana kadar Çinde bir uygarlık ve düzen mevcuttur» sözünü ele alarak bunun, evvelâ, müstakil ve tek başına, bir komünizm propagandasına muadil olduğunu araştırmak; saniyen ve bilhassa bu sözün kullanıldığı sayfanın evveliyatı ve sonrası zaviyesinden tartışılmak suretiyle, müellifin gerçek düşüncesini ve maksadını araştırmaktır. Bu itibarla Bilirkişinin vardığı sonuç evvelemirde, bu sebeple kabule şayan değildir. Kaldı ki:

Düne nazaran Çinin on yıldan beri uygarlık ve düzen kurmuş olduğu tezi, Çinin evvelce çeşitli teşevvüşler, isyanlar, dahili harpler gibi sebeplerle içinde bulunduğu buhranlı durumu bertaraf etmek suretiyle Çinde düzen sağlandığı vesair gelişmelerin yanında, özellikle bugün medeniyet ve tekniğin zirvesi sayılan nükleer çalışmalara -Batı gibi- girişmekle Çinin uygarlık yolunda ilerleme kaydettiği müşahedesini objektif bir niteliğe sahip ve bir çok tarafsız müşahidin ve bu arada antikomünist Amerikan, İngiliz ve Fransız yazarlarında paylaştıkları bir gözlemdir. Bu sebeple bu gibi bir müşahede, komünizm rejiminin methüsenasını ve propagandasını yapmak anlamını taşımaz ve bu anlama çekilemez...)

II — PASİF MUKAVEMET KOMÜNİSTLİKTİR

Prof. Sahir Erman emekçilerin örgütlenmesini, gerekirse pasif mukavemet yapmasını da komünistlik saymaktadır. Ceza Hukuku Profesörünün bu konudaki görüşleri aynen şöyledir:

(Yukarıda izah ettiğimiz veçhile yazar, Türkiye'de halen kanunların himayesinde siyasi faaliyette bulunan Türkiye İşçi Partisini, emekçi sınıfın çıkarlarını savunan bir parti olarak kabul etmemektedir. Binaenaleyh normal siyasi seçimlerle işçi sınıfının, daha doğrusu emekçilerin siyasi egemenliği ele alıp, toplumcu düzeni kurabileceklerini düşünmemektedir. Nitekim kitabın 144. sayfasında, «Türkiyede sermayeli sınıf egemenliğinin daha uzun süre yenilgiye uğrayamayacağını kabul etmek yerinde olur» demektedir.

Bu bakımdan yazar, siyasi otoriteyi ele geçirmek için emekçilere bir takım tavsiyelerde bulunur. Evvelemirde komünist manifestinde olduğu veçhile emekçilerin birleşmesinden ve örgütlenmesinden bahsetmektedir. Kitabın 161. sayfasında aynen şu satırları okumaktayız: «Türkiyede işçi birleşip güçlenebilir. Toplumculuk bu birliğin nüvesinde filizlenip gelişebilir. Ortak çıkarlarını görüp birleşen işçilerin siyasal bir parti haline geldikleri gün, toplumculuğun büyük adımı atılmış demektir».

Fakat bu parti kurulsa dahi kapitalistlerin egemenliği bırakmıyacaklarını göz önünde tutan yazar, parti kavgasının bir sınıf kavgasına dökülmesini tavsiye etmektedir. Bunun içindir ki, emekçi kuvvet birleşecek ve direnme hakkını kullanacaktır. Bu direnme hakkı, şiddetle karşı koyma şeklinde olmamalıdır. Ama tıpkı Hindistan'da da Mahatma Gandi'nin yaptığı gibi şiddetsiz bir karşı koyma olmalıdır. Halk, her sahada kanunlara itaatsız olmalıdır. Zira halkın itaatsızlığı mantıksız yasalara karşı koymak için verinde bir harekettir. Ancak bu direnme Gandi'nin idealciliği ile, yahut orucu ile olacak iş değildir. Çünkü Türkiye'de halen bir bağımsızlık derdi yoktur. Türkiye'deki toplumculuk girişiminin ve emekçi hareketinin bu bakımdan Gandicilik ile pek ilgisi yoktur.

Halk her bakımdan itaatsız olunca, siyasal kuvveti elinde tutan ve sayı itibariyle azınlıkta bulunan kapitalistler bu direnmeye karşı acz içinde kalacaklardır. Yazarın dediği veçhile, «elleri sopalı zorbalar toplumcu dernekleri bastığı zaman çalışanlar, ellerini kavuşturup dururlarsa ne olacak? Emeği ve emekçiyi savunan yayın organları kapatıldığı, toplumcu yazarlar tarafsız polislerce coplanıp, tarafsız mahkemelerce tutuklandığı zaman işçi sendikaları toplu olarak greve kalkışırlarsa, işin sonu neye varır?» Bütün öğretmenler işlerini bırakırlarsa, Eğitim Bakanlığı kimi cezalandıracak? Aydınlar kelepçelendiği zaman, yıllarca gizli polisin önderliğinde robotlar ordusu gibi yönetilmiş bulunan üniversite öğrenci birlikleri bu defa bilinçli olarak yürüyüş yapar da dilekleri yerine gelmeden yürüyüşe son vermezlerse, bunları durdurmak için polis kuvveti nasıl sağlanacak? İşçi, memur ve öğretmen sendikaları bir gün Anayasayı ileri sürüp ona aykırı yasaları ve tutumları tanımadıklarını ilân ederlerse ve köylü de buna katılırsa, bu kadar suçlu için polis, jandarma, mahkeme ve cezaevi yetecek midir; hem sonra polis de bir çalışan kişi olduğuna göre verilen haksız emre karşı borçlunun alacaklıya dediği gibi lolo derse ne olacak? «Sh. 170-171».

Yine yazara göre, haksızlığa karşı halk direnecektir. İnsanlığa yaraşır erdemlerin kapsamı içinde başkalarının vicdanına sığınmak gibi bir kural yoktur. Ezilenler, sömürülenler, gerilişe düşenler, salt insan oldukları için gerilik getiren nedenlere karşı direnmek zorundadırlar. Toplumsal saçmalara yol açacak akımlar, toplum içinde birdenbire doğar ve yayılırlar. Direnme dayanışmayı arttıracak, dayanışma sınıf ayırımlarını karanlıktan aydınlığa çıkaracaktır. «Sh. 171».

Görüleceği veçhile, yazarın teklif ettiği bütün yollar, demokratik olmaktan uzaktır. Zaten halkı kanunlara itaatsızlığa teşvik eden bir yol hiçbir zaman demokratik bir usulle iktidarın alınmasını öngören bir yol olamaz. Kaldı ki, bu şekilde direnen halka karşı, zâbıta kuvvetlerinin harekete geçirileceğinden, direnenleri mahkemelerce tevkif edileceğinden ve cezaevlerine konulacağından bahsetmeyi yazar, halkın suç işleyerek bu direnmeyi yerine getireceğini düşündüğünü açıklamış bulunmaktadır. Hatta Anayasanın bile menettiği umumi dayanışma grevlerini ve siyasi maksatla yapılacak grevleri tavsiye etmekle yazar, Anayasa nizamına dahi karşı gelen bir yolu emekçi sınıfına bir hak olarak tanımaktadır. —YÖN'ün notu: Anayasa, dayanışma grevlerini yasaklamış değildir.— **Bu itibarla yazarın düşündüğü toplumculuğa Türkiyenin erişmesi için gereken çare, demokratik usullerin dışında kalan bir çaredir. Kanunlara ve hukuka aykırı bir yolla iktidarın ele alınmasını derpiş, herhalde bu iktidar cebirle ele alınacak demektir. Demokratik nizam bilhassa azınlığın çoğunluğa karşı olan haklarını teminata almak için kurulan bir nizamdır. Yazara göre ise, emekçi sınıf çoğunlukta olduğuna göre, azınlıkta kalan kapitalist sınıfı her türlü haklardan mahrum etmek yetkisini haiz bulunmaktadır. Bu da demokratik anlayışa aykırı bir tutumdur.**

Netice: Yukarıdan beri arz ve tafsil ettiğimiz sebeplere binaen İstanbulda Devrimci Yayınlar Kooperatifi tarafından yayınlanan ve Ali Faik Cihan tarafından yazılan Sosyalist Türkiye adlı eserde komünizm propagandası yapıldığı, emekçi sınıfın hukuk dışı yollarla tahakkümünü kurmak yollarının gösterildiği ve binnetice TCK'nun 142. maddesinin 1 numaralı bendinin ihlâl edildiği kanaat ve sonucuna var mış olduğumu saygı ile arzederim.)

GÖRÜŞSÜZ DEVRİM METODU

Pasif mukavemeti mahkûm ederken, «Demokrasi özellikle azınlığın haklarını korur - Kapitalist, azınlıktır - Demokrasi, özellikle kapitalistin haklarını 'korur'» gibi şaheser bir silojizm örneğini de farkına varmadan veren Ceza Hukuku Profesörüne, Gandiciliğin komünistlik olmadığını anlatmak işi, yine Prof. Ragıp Sarıca ile Prof. Macit Gökberk'e düşmüştür: (Bilirkişiye göre yazar, «emekçilerin birleşmesinden ve örgütlenmesinden bahsetmekte», halbuki bu husus, «komünist manifestinde de mevcuttur».

Bir kerre derhal belirtelim ki, yazar hassaten birleşme ve örgütlenme lüzumunu -komünist doktrin hilâfına- evvelemirde işçiden ziyade köylü bakımından mevzuubahis etmektedir.

Saniyen şu da var ki, «emekçilerin birleşme ve örgütlenmesinden» bahsetmek, hiç bir zaman yalnız komünist manifestosuna ve komünizme has ve münhasır bir usul değildir. Özellikle Anayasamızın dahi bunu öngördüğü gözönünde tutulur ise, bu gerekçenin komünizm propagandasına delil olamıyacağı kolaylıkla anlaşılır.

Bilirkişi, yazarın emekçilere direnme hakkı kullanmayı tavsiye ederken «bu direnme hakkının şiddetle karşı koyma şeklinde olmamasını» telkin ettiğini kabul etmektedir.

Halbuki, raporumuzda daha evvel belirttik ki komünizm için tek yol, şiddet ve ihtilâl yoludur. Demek ki bu bakımdan da yazarın, komünist yol dışında bir yol tavsiye ettiğini kabul etmek zorunluğu vardır.

Şu da var ki yazarın tavsiye ettiği direnme ancak siyasal kuvveti elinde tutanların «yasa dışı baskı, sindirme, zorbalık, saldırı ve şiddete başvurmaları» halinde söz konusudur. Oysa komünizmde işçi sınıfının ihtilâli, egemen sınıfın tutumuna ve davranışına bağlı olmıyan kayıtsız şart sız ve daimi bir ihtilâl olmak gerektir.

Kaldı ki komünizmde proleteryanın şiddet ve ihtilâl yoluyla devlete, müsbet bir aksiyonla ve doğrudan doğruya, el koyarak, devleti ele geçirmesi zaruri görülür. Halbuki yazarın tavsiye ettiği yol, emekçi sınıfın Anayasa, hukuk ve ahlâk dışı davranışlar karşısında, itaatsızlık suretiyle -yani menfi bir tutum ile ve dolayısı ile- direnme hakkını kullanmasından ibarettir. Hatta burada yazar, bu sayede emekçi sınıfın devleti ele geçireceğini dahi söylememektedir. Sadece şiddetsiz karşı koyma usulünün, «ahlâk ve yasa dışı kuvvetleri yorup yıpratmanın tek etken yolu olduğundan» söz etmektedir. «Sah. 171.» Velhasıl yazar, bu itatsızlık suretiylea, direnme neticesinde siyasal kuvveti elinde tutanların devleti elinden çıkarmamakla beraber, emekçi alevhine her türlü baskı, zorbalık, saldırı ve sindirme vasıtası kullanmaktan vazgeçeceklerini derpiş eylemek tedir.

Nitekim böyle olduğu, yazarın bu direnme bahsine son verirken söyledikleri ile de müeyyettir: «Emekçi için titizlikle izlemek gereken yol, şiddet kullanan rakibin tutumuna uymamak, şiddet kullanmamak ve onun ahlâk kurallarını ve anayasayı bir maske gibi giymesine, bilinçli ve uygarca direnmelerle engel olmaktır. Yasalar dışına itilen şiddet kuvvetleri, kısa bir dönemde dize geleceklerdir».

«Engel olmak» ve «dize gelmek», iktidarı ve devleti direnene terk ve teslim demek olmadığına göre, üstelik yazar emekçi kuvvetin devleti bu suretle ele geçireceğini söylemediğine göre, komünizmin vazgeçilmez şartı olan proleteryanın devleti ele geçirmesi keyfiyeti -bu itaatsizlik şeklindeki menfi ve dolambaçlı yoldan dahi- mevzuubahis değil demektir. Kaldı ki siyasi kuvveti elinde tutanların, bu direnme karşısında, bilrıza devleti hasım sınıfa terk ve teslim edecekleri muhal olmakla beraber, bu gibi bir faraziye kabul olunsa dahi, böyle bir ihtimal hiç bir zaman komünizmin öngördüğü «devleti behemehal, bilfiil ve bizzat ele geçirme zarureti» ne» mütealik tavsiyeye uymamak itibariyle, komünist metod, strateji ve taktiğe aykırı düşmektedir. Velhasıl kitapta devletin, direnme yolu ile, ele geçirilmesi derpiş edilmiş değildir. Nitekim Bilirkişi dahi, bu hususta kesin bir ifadeden uzak olarak, «herhalde bu, iktidar ele alınacak demektir» gibi tamamen tahmine müstenit bir mütalâa serdevlemektedir.

Nihayet şu noktayı da kavdedelim ki, Bilirkişi, yazarın, Gandiye sarih atıfta bulunarak, onun şiddetsiz karşı koyma usulünü benimsediğini açıklamasına rağmen, bu usulü bir yol ve metod olarak vasıflandırmaktadır.

Heyetimiz, bu iddianın da kabule şayan olmadığı kanısındadır.

Zira yazar, Gandiden ilham alarak onun metodundan Türkiye bakımından fayda düşünürken, nazarı itibara aldığı husus, «Gandinin şiddetsiz karşı koyma metodunun, silâhsız, kansız ve dövüşsüz bir devrim metodu» niteliğini taşıması keyfiyetidir. Yani yazar, «Gandinin bulduğu direnme usullerinin **ŞİDDETSİZ KARŞI KOYMA** kavramı içinde yer alması» hasebiyle bunu benimsemekte ve tavsiye eylemektedir.

Bunun için Marks-Engels-Lenin metodu ile zerrece ilgisi olmadığı zâhirdir.)

ORD. PROF. SARÇ'IN YANILMALARI

Prof. Ragıp Sarıca ve Prof. Macit Gökberk bilirkişi heyetine, Ord. Prof. Ömer Celâl Sarç da dahil bulunmaktadır. Heyetin hazırladığı raporun altında Ord. Profesörün de adı bulunmaktadır. Bununla beraber, Prof. Sarç, «Bilirkişi arkadaşlarımın raporlarına katılamıyorum» gerekçesiyle, ayrı bir rapor da hazırlamıştır. Bu ayrı raporda, «eserin sosyalizm hududunu aştığı» kanısına varıldığı belirtilmektedir. Ne var ki istatistikçi ve iktisatçı olan Ord. Profesörün raporu, onun sosyalizm hakkında çok az ve yetersiz bilgisine dayanmaktadır. Profesör, sosyalizm ve komünizm arasında üç temel ayrılıktan biri olarak, «özel mülkiyetin ve faaliyetlerinin ne derece kısıtlanmak istendiğini» göstermektedir. Profesöre göre, «Batı memleketleri sosyalist partilerinden çoğunun, sosyal adaletin sadece vergiler yardımı yolu ile sağlanabileceği kanaatine vardığı söylenebilir». Bu gözleme dayanarak Prof. Sarç, kamulaştırma talebinde aşırı gitmeyi, komünistliğe bir «karine» saymaktadır. Halbuki İngiliz, Fransız, Belçika ve İtalyan sosyalist partileri ve 1959 yılına kadar Alman sosyalist partisi, komünistlerden farksız biçimde kamulaştırmadan yana olduklarını programlarında belirtmiş bulunmaktadırlar. Üretim araçlarını kamulaştırmaktan vazgeçen bir sosyalizmin, sosyalizm olmaktan çıkacağı aşikârdır.

Ord. Profesörün, kullandığı ikinci ölçü, «Marksist doktrine sadakat derecesi» dir. Ne var ki bu da yanlış bir ölçüdür. Batı sosyalist partilerinin büyük çoğunluğu, Marks'a, Marksist - Leninistlerden çok daha sadık oldukları iddiasındadırlar. Daha iki yıl önce, Batı sosyalist liderleri Brüksel'de Enternasyonalin yüzüncü yıldönümünü ve Marksı kutlamışlardır.

Sarç'ın üçüncü ölçüsü, «müdafaa edilen rejimin kanuna ve demokrasiye aykırı usullerle gerçekleştirilmesinin düşünülüp düşünülmediği»dir. Sarç, bu üç ölçüye dayanarak, Hâkim Ali Faik Cihan'ın kitabını sosyalizmden ötede bulmuştur. Ord. Profesörün görüşleri şöyle özetlenebilir:

1 — Özel mülkiyetin ve faaliyetlerinin ne ölçüde kısıtlanacağı konusunda, Hâ

KAYIP HİDROJEN BOMBASININ HİKAYESİ

(Tagesspiegel - Batı Berlin)

ATOM BOMBASI AVI

- Jose unutma, onu bulursan yarın büyük devlet oluruz...

Washington, nihayet geçen haftanın ortasında ilk defa olarak İspanya'da düşen B-52'de dört Hidrojen Bombasının bulunduğunu ve bunların tehlike yarattığını kabul etmiştir. Savunma Bakanlığının sözcüsüne göre, bombalardan ikisinin özünü teşkil eden hidrojen cihazlarını saran klâsik patlayıcı maddeler yere çarpma sonucu infilâk etmiş, fakat zincirleme bir nükleer tepki husule gelmemiştir. Üçüncü bomba sağlam durumdadır. Dördüncü bomba ise kayıptır. 20 Amerikan gemisi, binlerce Amerikalı ve İspanyol, kayıp bombayı araştırmaktadırlar. Aynı durum -Allah saklasın- Türkiye'nin *de başına her an gelebilir.* Fakat Millî Savunma Bakanı, Bütçe müzakerelerinde bu konuda yapılan ikazları alayla karşılamıştır. Bir savaş halinde, Türkiyenin hedef teşkil ettiği iddialarına da, «Füzeleri önce, daha çok nükleer silâh bulunan Avrupa ve Amerika'ya atarlar» tarzında mantık dışı bir cevap vermiştir. Sanki füzeler ve nükleer bombalar o kadar kıttır ki, uzun menzilli füzelerini Amerika'ya yönelten düşman, orta menzilli füzelerini, nükleer silâh bulunan yakın hedeflere yöneltmekten vazgeçecektir. Sanki bu «önce» ile «sonra» arasındaki zaman farkının ancak birkaç dakikadan ibaret olduğu bilinmemektedir. Meseleler, işte böyle bir seviyede ve büyük bir fütursuzluk içinde ele alınmaktadır.

İspanya'ya Hidrojen bombalarının düşüşünün çok tehli*keli bir durum yarattığı,* Amerikan *birliklerinin aldıkları* çok ciddî tedbirlerden anlaşılmaktadır. 8 Şubatta Daily Express'in muhabirleri Chapman ve Morris, Palomares köyünün yasak bölge ilân edildiğini, nüfus tahliyesine gidildiğini, Amerikan askerlerinin toprakları kazarak radyoaktif kırıntılar araştırdıklarını ve yüzlerce ton radyoaktif toprağın uçaklarla meçhul bir semte taşındığını yazmaktadırlar. 9 Şubatta Reuter, bölgede sebze mahsulünün toprağa gömüldüğünü yazmıştır. Kamyonlar dolusu toprak da sulanarak, eski bir maden ocağına atılmaktadır.

Neden bu kadar geniş bir temizleme faaliyetine ihtiyaç duyulmuştur? Prof. Vassili Emelianov'a göre, «Eğer kapsül infilâk ederken nükleer madde (Uranium 235 veya Plutonium) *saçtıysa, mesele tatsızdır. Fakat tehlikenin önlenmesi* çok güç değildir. Radyoaktif kırıntıları toplamak güç olmıyacaktır». Halbuki radyoaktif bulaşma tehlikesi imkânsız sayılmamaktadır. O halde radyoaktivitenin kaynağı nedir? Profesöre göre, bunun cevabı şudur: «Hidrojen bombasının nükleer kapsülü patlamıştır. Bomba düşerken toprağa gömüldüğü için, mantar teşekkül etmemiştir. Fisyon ürünleri, araziyi, sebzeleri ve daha birçok şeyi bulaştırmıştır».

Bu iddianın doğruluk derecesini tesbit etmek şimdilik güçtür. Fakat İspanya olayı, topraklarında nükleer silâhlar bulunduran ve bu silâhları taşıyan uçakların toprakları üzerinde uçuşuna müsaade eden ülkelerin tehlike altında yaşadığını ortaya koymuştur.

***Radyoaktif bulaşmanın yanı sıra, eğer pilot kaza anın*da soğukkanlılığını kaybedip bombanın güvenlik tertibatı kolunu harekete getirirse, bir ülkenin üstünde 25 megatonluk bomba patlıyabilir.**

Tam bir fütursuzlukla göze aldığımız tehlikeler bunlardır.

Yazar Christian Maurel'in İspanya'dan yazdığı aşağıdaki yazı, belki gerçekleri biraz olsun anlamamıza yardımcı olacaktır. Yazıyı, Türk kamu oyunu, şimdiye kadar üzerinde durulmamış bu tehlike hakkında uyarmak için yayınlıyoruz:

«BOMBA PERDİDA»

İspanyollar kendilerini Kuzeyde kıskandıkları Fransa, Güney Batıda ise tepeden baktıkları Portekizle sınırlı olduklarını sanmaktaydılar. Şimdi onları besleyen Birleşik Amerika ile olan üçüncü bir sınırın varlığını keşfetmişlerdir. Üçüncü sınırın farkına varmaları için, Amerikalıların talihsiz bir davranışta bulunmaları gerekti. Sam Amca, İspanyanın üzerine dört ufak oyuncak düşürerek bu sınırı çiğnemiştir.

İLK PERDE

17 Ocak günü sabah saat 10'da, her günkü gibi, Stratejik Hava Kumandanlığına ait 935 B—52 bombardıman uçağından biri, Endelüs'ün Kuzeyindeki *Almeria bölgesinin 10 bin met*re kadar üstünde akaryakıt uçağından «meme emmeye» gelmiştir. Tarlalarda köylüler, başlarını kaldırıp bakmamışlardır bile. Ama birdenbire bebek ve emziği infilâk eder. 40 bin litre kerosen alev yağmuru halinde yüz ton hurda demirle birlikte, küçük Palomares köyü üstüne gökten boşalır. Şükürler olsun ki, evler çok dağınıktır ve 30 kadar alev saçan parça köyün *üzerine düştüğü* halde, bir çatıyı ve bir insanı ezmez.

Panik içinde evden fırlayan bir ihtiyar kadın, ikiye bölünmüş bir pilotla burun buruna gelir. Üzerine alev almış bir paraşütün indiğini gören bir çiftçi şaşkına döner ve yeraltına sığınmayı unutur. Gözlerini açınca, deriden bir kemerle bağlanmış can çekişen bir vücudun kendisine bir manken gibi işaretler yaptığını görür. Mürettebattan diğer üç kişi, mezarlık duvarının kenarına düşmüşlerdir. Yardımlarına koşan Cuevas Rahibi, cübbesinin ateş aldığını farkeder. Uçak gövdesinden kopan büyük bir parça ve iniş takımı, okulun bahçesine çakılır. Çocuklar, 30 metre ötede sınıfta derstedirler.

Ertesi gün enkazın çoğu hâlâ yanmaktadır. 11 havacıdan 4'ü kurtarılabilmiştir. Balıkçılar, havacıların ikisini denizde avlamışlardır. B—52'nin kaptanı, hafif kırıklar ve gözünde bir yara ile kazayı atlatmıştır. İspanyada yerleşmiş, Amerikan Ordusuna mensup unsurlar kaza yerine gelmektedir. Korku, yerini *büyük bir şaşkınlığa* bırak*mıştır: Köylüler iki metre bo*yunda iki bomba bulmuşlardır. Bir bomba plâjın yakınındadır. Öteki kayalara hızla çarpmış ve güvenlik kapsülü yırtılmıştır. Askerler bir üçüncü bombayı, *yumuşak toprağa iki metre gö*mülmüş halde bulacaklardır. Bombaların varlığını uzun süre gizlemek imkânsızdır. Bunlar 10 megatonluk H bombalarıdır. Hiroşima'ya atılan bombalardan *yüz kat güçlüdürler. Uçakta dört bomba vardı,* bunlardan biri kayıptır. Palomares halkı, politik bilinçten yoksundur, ama ölümün bilincine sahiptir. Kazadan bir ay sonra, o gece herkesin ağladığını söylerken utanç duymamaktadırlar.

İKİNCİ PERDE

Aradan iki gün geçer. Amerikan Ordu ve Deniz Kuvvetleri, Palomares üzerine akarlar. Altıncı Filo'nun 15 harp gemi*si, körfezi kapatır. Bin* kadar adam köyün 300 metre yakınında bir askerî kampa yerleşir. Kamp, çamaşırhanesi, kantini, posta bürosu ve oyun alanı ile çabucak daimî bir üs havası kazanır. Köyün içinde eldivenli, maskeli, yeşil, ya da beyaz renkte elbiseli asker grupları toprağı kazmakta, temizlemektedir. Kam*yonlar, muazzam miktarda top*rağı, bilinmeyen bir yere taşımaktadırlar. Bombaların bulunduğu üç bölge betonlanmış ve oralara giriş yasaklanmıştır. Kayıp bomba aranmaktadır, ama yalnız akrepler bulunmaktadır. Denizde madenî cisimlerin varlığını bildiren araçlar harekete geçirilmiştir. Düzinelerle «kurbağaadam», cep denizaltılarının gelişini beklerken, gece-gündüz dalışlar yapmaktadırlar. Kurmay heyeti, doğrudan doğruya, ya da dolaylı olarak 5 bin askeri seferber eden ve günde 1 milyon 200 bin dolar harcatan bu operasyona, bir şiir itişi ile, «kırık ok» adını verir.

«Kırık» ok, yanlış seçilmiş bir isimdir. Balıkçılar ve köylüler, «kırılan» ın bomba olup olmadığını sormaya başlarlar. General Delmar Wilson, balıkçı ve köylülerin hepsini bir sinema salonuna toplar, başını kaşır ve açıklamaya koyulur. Korkacak hiçbir şey yoktur, yoktur, asla yoktur. Yalnız ister ki herkes sık sık duş yapsın (30 kilometrelik çevrede duş yoktur). Bombalara yaklaşanlar el*biselerini yıkasınlar,* ya da yaksınlar. Domates mahsulünü ise atmak gereklidir. Sanılmasın ki domatesler radyoaktif hâle gelmiştir, hayır, sâdece fena halde benzin kokmaktadırlar. Yenecek durumda değildirler. Hem herkese tazminat verilecektir. Amerikada bardakları kıran, parasını öder.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Dördüncü gün gazeteciler oradadır. 250 gazeteci vardır. Okuyucuları James Bond'u okumuştur ve onlardan James Bond hikâyeleri beklemektedir. Gazetecilere biraz bilgi verseler, gerçek görünür hâle gelebilecektir. Ama gazeteciler meslek hayatlarında hiç rastlamadıkları bir sessizlik duvarına çarparlar. Franco sansürüne bir de Amerikan sansürü eklenmiştir. Mad*ritte, İstihbarat Bakanı, Cenabı* Hakkın Palomares'i koruduğunu ve korumakta devam edeceğini anlatır. Gazeteciler, çaresiz uydururlar. Gündeliklerin en dürüstleri «şart» sigası ile, ötekiler ise «hâl» sigasıyla yazarlar.

Denir ki, kazadan kurtulan bir pilot siyah bir kutu taşımaktaydı, kutu pilotun elinden kurtulup denize düşmüştür. Ordu, bomba değil, Amerikan Cumhurbaşkanının nükleer harbi başlat*makta kullanacağı gizli* kodu aramaktadır. Siyah kutu dedikodusunun çıkması, onu bir balıkçının ağlarında yakalatmaya yeterlidir. Üç gemi ve bir destroyerin «İngiliz usulü» sıvıştıkları, turuncu şamandıranın çekildiği ve dürbünlerde kurbağa adamların kaybolduğu görülünce, bombanın bulunduğuna hükmedilir. Gazeteciler sıkılmaktadır. Sıkıldıkları için de, mehtaplı gecede Rus denizaltılarını, Çin balıkçı *gemilerini* ve *Merihlileri* keşfederler...

DÖRDÜNCÜ PERDE

Sekizinci gün, kamu oyları dansa katılır. Madrit'te - evet Madritte - 121 entellektüel yüksek sesle protesto eder. Amerikan sek sesle protesto eder. Amerikan sefareti önünde 500 kişi haykırır: «Katil Amerikalılar!». İspanyadaki yabancı üslerin tasfiyesini isteyen bir bildiri 5 bin imza toplar. Uzun süredir «anestezi edilmiş» bir halk için, bütün bunlar az değildir. Hattâ öyle görünür ki aşırı sağcı hükûmetin, askerî ve politik çevrelerinde millî gurur yaralanmıştır. Ama politikanın gurur tanımayan kendine özgü zorunlukları vardır. Çok geçmeden İspanyol makamları «Bombaları bizi Sovyetlerden koruyan büyük Amerikalı müttefik» e kasideler düzmeye başlarlar.

Bununla beraber, Londra, Bonn ve Tokyo'da miletvekilleri hükûmetleri sorguya çekerler. Nihayet Cenevre'de, Sovyetler Birliği, Amerikalıları açık denizi bulaştırmakla ve Moskova anlaş*malarını çiğnemekle suçlar.* Washington cevap verir ki, bombaların blokaj mekanizması, uçak kazası, Pentagon'un için işlemektedir. Klâsik patlayıcı maddeler infilâk etse de (ki durum budur), âlet, en sert şoklara ve ateşe dayanabilir. Teori budur. Teknisyenler, aynı kazanın iki defa Maryland ve Kuzey Carolina'da vuku bulduğunu, fakat Amerikan vatandaşlarının meseleyi böyle büyütme*diklerini söylerler. Sonra bu çok* ender olan bir şeydir. Doğru: Ölüm de çok enderdir, hiç de-

kim Cihan, «Bugünkü Batıda hâkim olan sosyalist fikirlerden çok farklı» görüşler taşımaktadır.

2 — Hâkim Cihan, «Marksist doktrine tamamen bağlı kalmıştır». «Sermayenin yaratıcısı emekçi sınıfıdır», «Mülkiyet hakkı, sermayeyi eylem olarak elinde tutanın yararını koruyan bir haktır» demekte ve memlekette üst sınıfların alt sınıfları nasıl istismar ettiğini izaha çalışmaktadır. Partilerin ve devletin üst sınıfların çıkarlarını koruduğu yolundaki kanısını, kitabın bir çok yerinde belirtmektedir.

Yazar, Marksist doktrine uygun olmıyan vakıaları ihmal etmiş, mübalâga ve demagojiye gitmiştir. Millî gelir istatistikleri, başlıca ihtiyaç maddelerinin tüketiminde nüfus başına artış, İkinci Dünya Harbinden bu yana «halkın refah seviyesinin ihmal edilemiyecek bir yükselme kaydettiğine» delil teşkil ederken, yazar «gemi bir adım ileri gitmemekte, makine gürültüleri içinde yerinde durmaktadır» demektedir. Çiftçi vergi ödemediği halde, Hâkim Cihan, çiftçinin istismarından söz etmektedir. Üniversitemize gelen profesörleri «kapitalizmin casusları» diye nitelendirmektedir.

Ord. Profesör, bütün bunları, «Türkiyenin problemlerinin koyu bir Marksist zaviyesinden» incelendiğinin delili saymaktadır.

3 — Prof. Sarç, Gandiciliği de, sosyalizmden öte bir karine saymaktadır: (Müdafaa ettiği toplumcu nizamın nasıl gerçekleşeceğine gelince, s. 145—151'deki «dar geçit» adlı bölümde yazar, şiddet ve ihtilâl yoluna gitmek zorunluğu olmadığını söylemektedir. Diğer taraftan s. 168'de «eski kapitalci örgüt, dipçik, iftira, rüşvet gibi silâhlarla şiddet kullanacaktır. Halkın bu şiddet karşısında direnmeye hakkı vardır» demesini, halkın nizamlara itaatsizliğa daveti suretinde mânalandırmamak kabil değildir. Kastedilen Gandi'nin -Sayfa 164-168'de izah edilen- pasif itaatsızlığı olsa bile, bu, kanuna aykırı bir davranış teşkil edecektir. Kaldı ki Gandi'nin yabancı sömürücüye tatbik ettiği bu usulü vatandaşların, kendi devletlerine ve biribirlerine uygulamalarının istenmesi tecviz edilemez.

Özet: Genel eğilimi ve bilhassa son bentte ileri sürülen fikirler karşısında eserin sosyalizm hududunu aştığı kanaatine varmış bulunuyorum.)

Görüldüğü gibi, üniversitelerimizde dahi, «sosyalizm nedir, komünizm nedir» bilen pek az kişi vardır. Hâkimlerimizin büyük kısmının, bilmedikleri bu konuda çektikleri sıkıntıya örnek olarak, daha önce, Şadi Alkılıç dâvasında Yargıtay'ın ittifakla aldığı kararı yayınlamıştık. Savcıların ve emniyetin ise, genellikle, her taşın altında komünistlik gördükleri ortadadır. Bunun içindir ki Türkiye, «Komü*nizmin ne olduğunu bilmeden komünizmi* yasaklamak ve cezalandırmak» gibi bir acayiplik içindedir.

ğilse başkalarına geldiği müddetçe...

Gerçekte, Amerikalılar fena halde şaşkına döndüklerini güç saklamaktadırlar. Palomares uçak kazası, PPentagon'un içinde bile, füze taraftarları ile nükleer bomba taşıyıcı uçaklardan yana olanlar arasındaki eski kavgayı yeniden canlandırır. Mc Namara her halde olaydan yararlanacak ve eski ekolü nihayet B-52'lerin giderek azalmasına razı edebilecektir.

BEŞİNCİ PERDE

Araştırmalar devam etmektedir. Papa, Başkan Johnson'a *büyük bir heyecanı ve üzüntüyü* yansıtan bir mektup gönderir. Birleşmiş Miletler Güvenlik konseyi, Hindistanın talebi üzerine toplanır ve olay yerine bir milletlerarası komisyon gönderilmesini kararlaştırır. Aragon, kaybolan bomba hakkında bir şiir yazar. Picasso, zehirlenen deniz konulu bir fresk yapar. General De Gaulle, Washington Büyükelçilisini çağırır. Belki raydan çıkıyorum ama şaka yapmıyorum. Sadece alev almış iki Amerikan uçağı ve dört atom bombası Kapri, La Rochelle ya da Ostende limanına düşseydi, neler olacağını düşünmekle yetiniyorum.

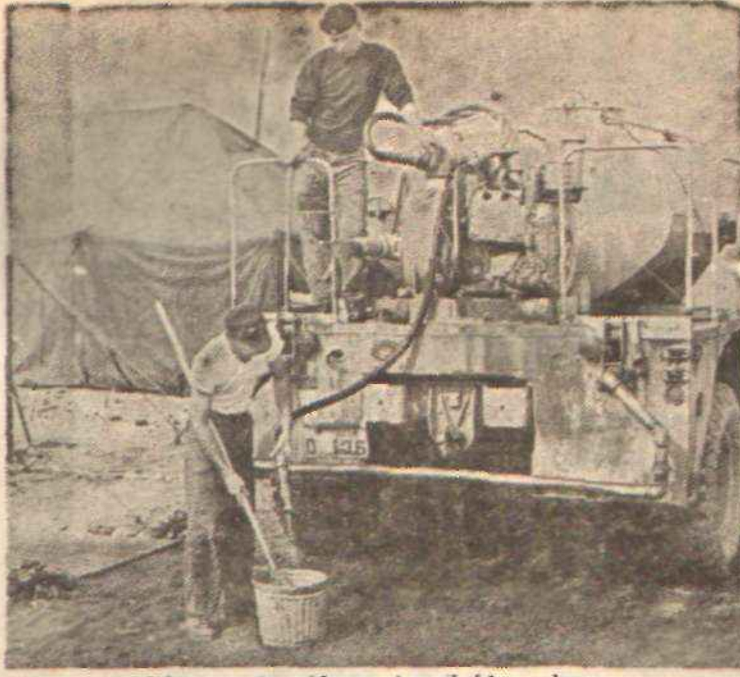
Şükürler olsun ki bombalar, *Palomares'e düştüler. Bu* herkes için büyük bir talihtir! İspanyollar kurban vermemişlerdir. Hasta, yaralı da yoktur. Meryem Ana onları korumaktadır. Amerikalılara gelince, «Kırık Ok» operasyonuna katılan bir Globemaster'in Sierra Nevada'ya çarparak düşmesiyle belki yedi kişi daha kaybetmişlerdir. bütün dünyanın istihzası üzerine yağmaktadır, ama rahat nefes almaktadırlar. Bombaları loteryada onlara en kul köle ve 26 yıl önce iç harp radyoaktivitesine yakalanmış bir ülkesinin en fakir bölgesini seçmiştir.

Bunun içindir ki, olayda yeni bir perde her halde açılmıyacaktır Bıkkın gazetecilerin çoğu Palomares'ten ayrılmışlardır. Muhalefet esprisiyle en sona ben kaldım. Dramların daima bittiği sanıldığı anda başlıyacağı şeklindeki eski düşünce aklımdaydı. Belki de oraya romanım için gitmiştim. Körfeze hâkim Mojacar çarşısında ufak çocuklar, kahvenin önünde âyin saatlerini bildiren afişin yanına konmuş televizyonuna bakıyorlardı. Dönüşte Palomares'in çok dönemeçli yolunu inerken, açıkta demir atmış Amerikan armadasını *gördüm. Eski fabrika* kalıntıları kadar inşa halinde, yazlık villâlar bulunan bir sahil düzlüğü uzanıyor. Palomares'e girişte yeşilimtrak elbiseleri ve çifte hotozlu siyah şapkalarıyla jandarmalar, izin kâğıdı olmıyanları geri çeviriyorlardı. Casuscukları yakalamaları için bu cılızlık ayı yeterdi. Jandarmalar, Palomares çocuklarının bombaları kurcaladıkları gibi, kâğıtlarımı karıştırdılar.

Amerikan kampı, eski bir kurşun ya da gümüş madeni işletmesinin yıkık duvarları üstüne yerleşmişti.

Bir subay bana, «Elbette gezebilirsiniz» dedi. «Herşeye bakınız, sonra hükmünüzü vereceksiniz. Benim söyleyeceğim bir şey yok. Ah, yalnız oraya değil.. Orası yasak... Bu tarafa geliniz. Paketi 20 santimden Philip Morris alabilirsiniz. İşte bütün köyden bizimle birlikte çalışan iki kişi: Berber ve boyacı. Gerisi için kendi yağımızla kavruluyoruz». Biraz sonra ona köşeden bakıyorum ve kurbağa a*damların Fenike vazoları* çıkarttıkları haberlerinin doğru olup olmadığını kararlaştırıyorum.

Siz de benim gibi okudunuz: Palomares halkı «Kırık Ok» operasyonunu alaylı bir tonla izliyormuş ve yeni bir flamenko söylüyormuş: «Bomba Perdida».

Palomares topraklarını Amerikalılar suluyor.

Demek öyle ha? Flamenko'yu dinleyelim: «Önce balık satılmaz oldu. Sonra turistler bizi bıraktılar. Ve daha sonra, daha *sonra yavaştan hastalanacağız.* Şimdilik kimsenin hiç bir şeyi yok. Ama felâket kapıda bekliyor».

Beşinci haftanın sonunda, radyoaktiviteyi tesbit eden seyyar lâboratuar bir köy evinin yanında hâlâ çalışmaktadır. Askerler, bütün araziyi sulamakta devam etmektedirler. Akaryakıt kamyonlarının gidiş gelişi arasında, arkamdan gelen sekiz yaşında bir çocuk ceketimi yakaladı. Para mı isteyecek? Hayır. Yüzünde hiç bir ifade kalmamış. Bu*rada geçen inanılmaz şeyleri* geniş bir el hareketinde topluyor ve çocuğa soruyorum: «Sen ne diyorsun olan bitene?». «Ölece*ğim herhalde, ama bilmem ki* ne zaman...»

Şimdi ne diyebilirim? Muhakkak olan ne, muhtemel olan ne? Bu satırları yazdığım sırada, dördüncü atom bombasının, plâjın karşısında, öteki üç düşüş noktasına kavuşan doğrunun uzantısında 3-500 metre derinlikte Amerikalılarla alay ettiği hemen hemen kesindir. Mesele, bombanın ne kadar zaman son*ra çözülme tehlikesi olduğunun* tesbitidir. İkinci bombanı nkayalara düşerken yırtıldığı muhakğilse bir kapsülün, radyoaktif unsurları serbest bırakarak infilâk ettitini belirtmektedirler. Onbeş hektar arazi bulaşmış olabilir. İki yüz hektar, şüphelidir. Nisbeten zayıf bir radyoaktivite bahis konusudur, fakat yine de bazı köylülere nüfuz etmiştir. Sonuçları hakkında bir hükme varmak için, uzun süre beklemek gerekecektir. Esasen Amerikalılar bir mevsim ve belki *de daha fazla kalacağa benze*mektedirler hattâ gizli manevraların genişlemesi mumkündür.

Sekiz yaşındaki «bızdık» bile durumu anlamıştır. Yetkililer bir şey demiyorlarsa, haberler iyi olmadığı içindir. Acaba PaPlomares'te «sükût» adı verilen bombadan, denizin mavisi onu yutana kadar, daha birkaç yıl söz edilecektir.

Christian MAUREL

GENÇ AFRİKA adlı siyasî derginin başyazarı BEŞİR BEN YAHMED'in Amerikanın Vietnam'da izlediği hedefler hakkında yayınladığı ilginç makalenin tam çevirisini okuyucularımıza sunuyoruz:

HEDEF : ÇİN

Papa VI. Paul ve U Thant gibi dünyada manevî otoriteleri büyük olan şahsiyetler Vietnam'da barışın kurulması için çağrıda bulundular. Floransa'*nın eski Belediye Başkanı* La Pira gibi barışsever bazı kişiler de tarafları müzakere masasına oturtmak üzere zorlamalarda bu*lundular. Oysa, durumun* tahlili yapılınca, bu çağrılardan hiçbirine kulak verilmeyeceği anlaşılıyor.

İtalyan Dışişleri Bakanı ve Birleşmiş Milletler Genel Kurul Başkanı Fanfani ile La Pira'nın ortak teşebbüsü dünya kamu oyuna açıklanacağı sırada Vaşington'da bulunuyordum.

Birleşmiş Milletlerin koridorları kadar dünyada cereyan eden siyasî olayları hassasiyetle izleyen başka bir yer bulmak zordur. Bu Cam Sarayı dolduran sâkin görünüşlü fakat heyecanlı, hukukçu fakat ihtiraslı diplomatlar, hiçbir zaman uygulanmayacak karar tasarıları pe*şinde kendilerini tüketirler.* Ama, nasıl olur bilinmez, büyük devletlerin kararları üzerinde yine de etkili olurlar. Dünyanın en uzak köşelerinden gelen en küçük haberler bile Birleşmiş Milletler koridorlarında konuşulur, yorumlanır, değerlendirilir. Oysa, Fanfaninin Vietnam da barış teşebbüsü birkaç dakikalık bir heyecan dalgası yarattıktan sonra sönüvermiştir. Bunun sebebi, B.M.'in, görünüşe *rağmen, gerçekçi* oluşudur. Oradaki diplomatlar biliyorlardı ki, Vietnam için müzakere saati geçmiştir, ya da henüz gel*memiştir. Bu gerçeği ben de* çeşitli şahsiyetlerle yaptığım temaslar sonucunda anladım. Amerikalı vetkililerle, Asya işleri uzmanları ile (Genel Sekreter U Thant dahil) ve Dört Büyüklerin temsilcileriyle yaptığım konuşmalar sonunda şu kanaate vardım ki Vietnam'da barış kurulamıyacaktır.

Kanaatimin nedenlerini anlatayım: Görüştüğüm yetkili kişilere ilkönce şu soruyu sordum: Amerika'nın Vietnam'daki **hakikî** hedefleri ve barış için ile*riye sürdüğü şartlar nelerdir?* Birçoklarımız gibi ben de Başkan Johnson ve müşavirlerinin Vietkong'u parçaladıktan, Gü*ney Vietnam'da savaşı sona* erdirip Saygon'da millî bir hükümet kurduktan sonra çekilip gitmeyi tasarladıklarını sanıyordum. Amerikanın harp hedeflerinin bunlar olduğuna inanıyor ve kendi kendime: «hiçbir zaman bu işi başaramıyacaklar, çünkü bu iş Fransızların 20 yıl önce Kuzey Vietnam'da giriştikleri teşebbüs kadar imkânsızdır» diyordum.

Amerika'da yaptığım soruşturmalardan sonra Vaşington'un hedefinin hiç de bu olmadığını açıkça anladım. Amerikan yetkilileri sanıldığından daha realistler. Bazı hedefleri dünyada hiçbir ordunun gerçekleştiremiyeceğini herkes gibi biliyorlar. Bunun içindir ki peşinden koştukları asıl hedef başka: Onlar Vietnam'da **sürekli** bir üsler manzumesi kurmakla meşguller. Yani **Amerika Vietnam'da devamlı *olarak kalmaya hazırlanıyor*** ve bu sebeple Vietkonga ancak kendi üslerini ve ulaştırma yollarını savunmak, serbest tutmak gerektiği zaman *saldırıyor.* **Amerikalılar Vietnam'da Çine kafa tutmak ve Stalin Rusyasından çok daha tehlikeli gördükleri Çin rejimini fırsat çıkarsa tahrip etmek için bulunuyorlar.**

Stalin Amerikalılar için İkinci Cihan Savaşında bir müttefik Yalta'da da aynı haklara sahip bir eş idi. Mao Tse Tung rejimini ise Amerika ne tanımış ne de kabul etmiştir. Vaşington Kıta Çinin kesin varlığına inanmıyor ve onu yok etme çarelerini araştırıyor. Bütün Dünyada yay*gın kanaatin aksine olarak* Amerikan sorumluları Mao Tse Tung ile ekipinin bir gün devrilebileceğini hesaba katıyorlar ve böy*le bir olayı tahrik değilse bile* kolaylaştırma yollarını araştırıyorlar.

Bu nokta bir kere anlaşıldıktan sonra bütün Amerikan politikası aydınlığa kavuşmuş oluyor: İhtiyar Çang Kay Şek'i halâ desteklemekte inad, Kıt'a Çin'in B.M.'e kabulünü önlemekte ısrar. Pekine Güney — Doğu Asyada nüfuz bölgesi ve menfaat tanımayı red, ve nihayet Vietnam savaşı hep bu görüşün mantıkî sonuçlarıdır. Amerika Vietnam harbini «Güney Vietnamı komünizmden kurtarmak» için değil şu ya da bu şekilde Mao'nun devrilmesini sağlamak için yapmaktadır. Bu şartlar al*tında Hanoi'un barış istevip is*tememesinin hiçbir önemi yoktur. Eğer Amerikalılar sadece Çini tecrit etmek ve genişlemesini engellemek amacını gütselerdi, o zaman Hanoi'un bir önemi olurdu. Bunun gibi, Vietkong da Amerikalıların gözünde asıl savaşın faktörlerinden sadece biri olduğundan, onu ne tamamen tahribe ne de bölmeye çalışıyorlar. Hatta Vietkong'un ne istediğini öğrenmek bile umurlarında değildir.

Bu akla hayret veren teşebbüsünde Vaşington için önemli olan cihet, Çin'in Tayland, Laos, Kamboç, Endonezya ve Afrika'da müttefik bulmasına ya da o *taraflarda oyalayıcı hâdise* yaratmasına mutlaka engel olmaktır. Aynı derecede önemli olan başka bir nokta, Sovyetlerin tarafsız kalması ve Avrupanın ses çıkarmamasıdır. Bunu sağlamak için ise Amerikan politikası bir yandan «barış içinde birlikte yaşama» prensibine sarılırken öte yandan da NATO'yu Asya'da angaje etmeye çalışmaktadır. Aslında NATO memleketlerinden istenen askerî ya da malî yardım değil sırf **siyasî** bir katkıdır.

Eğer bu tahlil doğru ise -ki maalesef öyle olduğuna dair çok delil var- Vietnamda barışın kurulması şansı çok uzak görünmektedir. Barış çağrıları ise ancak dünya çapında bir baskı niteliğini aldığı zaman -bir dereceye kadar- etkili olabilecektir.

Çeviren : MEHMET BORA

Şahın polisinin yeni marifetleri

Bin Berka'nın kaçırılışı olayının gizli polis faaliyetlerinde yeni bir modaya yol açacağı anlaşılıyor. Bu modaya ilk uyan Şahın polisi oldu. Bin Berka'nın kaçırılışından üç gün sonra, *Bonn Üniversitesi* Tıp Fakültesinde okuyan üç İranlı talebe, ortadan kayboldular. Polisin giriştiği araştırmalar bir sonuç vermedi.

Ayın sonuna doğru Brüksel polisi, şehirin dışında bir hangarda kömürleşmiş bir ceset bulur. Haberdar edilen Alman polisi, olay yerine gelir. En ufak şüpheye yer yoktur: Ceset, kesinlikle kaybolan üç talebeden Ali Hayati'ye aittir. Öteki iki talebe Irac Damic ve İsmail Rehnorna'dan hâlâ bir haber yoktur. Alman polisine göre, iki genç kendi istekleri ile ikametgâhlarından ayrılmışlardır. Al*man polisi, şüpheli* bir acelecilikle tahkikatı kapatma çabasındadır. Ne var ki, kaybolan İranlıların bazı Alman talebe arkadaşları meseleyi kapatmaya *niyetli değillerdir.* Kendi imkânlarıyla bir tahkikata girişmişlerdir ve görmüşlerdir ki Rehnorna, ikametgâhını terkederken ne traş makinasını ,ne diş fırçasını götürmüştür. Tam bir kargaşalık içindeki odada, 300 Mark «unutulmuş» tur! Ayrıca Rehnorna'nın Tahrandaki ailesi, çocuklarından ne bir mektup, ne de bir hayat işareti almıştır.

Alman polisine göre, bütün bunlar büyük bir dalgınlığın belirtisidir. Ama bu izah, İranlı talebenin Alman arkadaşlarını tatmine yeterli değildir. Onlar kamu oyu*nun dikkatini çekerler ve* aldıkları bilgilerle öğrenirler ki, Cologne'a yerleşmiş İran gizli polisi Savak işin içindedir. Alman polisi bunu herkesten iyi bilmektedir... Bildiği için de işi ağırdan almakta ve örtbas etmeye çalışmaktadır: Şaha ve polisine en ufak üzüntü vermemek gereklidir. O Şah ki, Ankara Ortadoğu Üniversitesi Talebe Cemiyeti Başkanı Muammer Soysal'ın Türk hükümeti tarafından cezalandırılmaması *üzerine, Avrupaya giderken Tür*kiyede mola vermeyi ilk defa olarak reddetmiştir. Alman makamları böyle alıngan bir Şahı üzmekten dikkatle kaçınmaktadırlar. Bonn ve Tahran arasında özellikle ekonomik ilişkiler mükemmeldir. Bu güzel ilişkileri, İran hükümetinin «komünist» etiketini yapıştırdığı muhalif «İran Milli Cephesi»ne mensup bir kaç talebe için bozmanın anlamı yoktur.

Ne var ki, mesele pek kolay kitabına uydurulacak bir biçimde değildir. Bu sebeple Alman Dışişleri Bakanlığının bir temsilcisi, Bonn'daki İran Büyükelçiliği yetkililerinden biriyle görüşmeye gider. Aşırı diplomat ihtiyatlılığı ile ve çok nazikâne bir biçimde, kaybolan talebeler hakkında bazı bilgiler ister. İranlı diplomat bu soruları geçiştirmeye çalışır, ama çok çabuk hiddete kapılarak haykırır: «Bu konuda ısrar ederseniz Doğu Almanyayı tanırız!» Bu büyük tehdit karşısında, Alman diplomat fazla ısrar edemez...

O halde mesele kapanmış mıdır? Tamamen kapanmış denemez. Şimdi sahneye 29 yaşında başka bir İranlı talebe, Hasan Mesali, girmiştir. Hasan Mesali, Almanyada yaşayan ve hemen hepsi *Şahın polis rejimine karşı olan* 8 bin İranlının lideridir. Genç talebe Alman polisinden, herkesin duyacağı biçimde himaye istemiştir... Zira, İran Gizli Polisinin devamlı tâkibi altındadır. İran makamları, ne pahasına olursa olsun, genç lideri ele geçirme çabasındadırlar. Hasan Mesali solcu ise de, komünist değildir. Ama Şahın kızkardeşi Prenses Eşref'in İsviçrede bir uyuşturucu madde kaçakçılığı ile ilgili olduğunu ortaya koymuştur. *Mesali'nin* idoiası, İsviçre makamları tarafından da doğrulanmıştır. Yine Alman profesörleri ve talebelerine, Farah Diba ve *Şahın ülkesinde* işkencenin gelenekseleştirildiğini duyuran bu genç liderdir. İşkence edilen İranlı aydınların Tahrandaki mahkemesinin nasıl bir skandal olduğunu, inkâr edilmez delillerly le ortaya koyan yine Mesali'dir.

Hasan Mesali'yi korumakla görevli Alman polis memuru, onun adım adım Savak ajanları tarafından izlendiğini bilmekte ve söylemektedir. Ama Alman polisinin yapabileceği bir şey yoktur. Zira ajanlar, diplomatik *pasaporta sahiptirler.* Bu sayede rejime karşı olan İranlıların peşine rahatlıkla düşbilmektedirler.

Vietnam'da vahşi bir istilâ ordusu ve Türk aydınının sorumluluğu

Asya ve Afrikada cereyan eden Millî Kurtuluş Hareketlerinde beliren buhranların, göze çarpan bocalamaların hepsinde, Türk Aydın'ının bir sorumluluk payı vardır. Bu sorumluluk bizim omuzlarımıza; Atatürk'ün Önderlik ettiği Türk Millî Kurtuluş Hareketlerinin fikir esaslarını işleyememek, ve onları bütün sömürge ve yarı sömürgelerin kurtuluşçu önderlerine aktaramamak yüzünden yüklenir. Bu fikir ve hareket esaslarını çok defa soysuzlaştırmak ve inkâr etmek ise, bizim ayrı bir suçumuzdur..

Şevket Süreyya Aydemir

T.H.A./UPI/ ajansının yayınladığı fotoğrafta görünen şudur: Vietnam'da bir Amerikan tankı, arkasına urganlarla bağlanan bir cesedi sürükler. Bu tankın arka plâkasında «US Army — 12 BX 84» işareti vardır. Bu cesedin sahibi olan Vietnam'lı, o iplere belki de canlı olarak bağlanmıştı. Tıpkı Ortaçağ İngilteresinde Krala karşı gelenlerin atlara bağlanıp yerlerde sürütülerek parçalandıkları gibi...

Tank, Vietnam'da şimdi 235 bin kişiye çıkarılan ve gerekirse 1 milyon kişiye de çıkartılacağı ilân edilen Amerikan Ordusuna aittir. Bu ordu, Pasifikteki 8. Amerikan Filosunun zırhlıları, muhripleri ve Tonkin körfezindeki uçak gemileri ile desteklenir. Amerika'da icad edilen her yeni harp vasıtası, günü gününe Vietnam'da tecrübe edilir. Ultra modern her türlü silâhlar, gökten uçaklarla savrulup ormanların yapraklarını döken, ağaçları yakan, yahut halkın tek gıdası olan pirinç tarlalarını ateşe veren kimya terkipleri durmadan kullanılır. Amerikan resmî tebliğlerine göre günde 100 çıkış, 300 çıkış, 500 çıkış yapan Amerikan jetleri, yolları, köprüleri, trenleri, köyleri, kasabaları durmadan bombalar. Amerikan tebliğlerine göre Amerikanın Vietnamda günlük masrafı 1.5 milyon dolardır. Ama şimdi Amerika Cumhurbaşkanının, sadece ek masraf olarak Vietnam'da 14 milyar dolar, yani Türk Devleti bütçesinin 10 mislini sarf yetkisi aldığı da malûmdur. İlk ağızda yalnız Helikopter sanayiine yapılan siparişlerin yekûnu 550 milyon dolar olarak açıklanmıştır. Amerikanın en yetkili adamı ise, Vietnam savaşı sayesinde, 1966 yılının Amerika için bir refah yılı olacağını müjdelemekten çekinmez. Hem de arkasından şunlar da söylenir:

«— Bizi Vietnam'da durdurursanız karışmam! Arkasından sıra Türkiye'ye gelir!..»

Amerikanın Türkiyede bir Vietnam sahnesi yaratabileceğine kargalar bile güler ama, bu sözler Amerika'daki harp sanayicileri ile Borsacıların ağızlarının sularını akıtır..

Ama biz gene, şu tankın arkasında sürüklenen cesedin hikâyesine gelelim. Bu sahne, Vietnam'da her gün cereyan eden sahnelerin binbir tanede bir tanesidir. Yakalanan Vietnamlılar kurşuna dizilirken fotoğraf müsabakaları tertip ederek, marifetlerini Amerikadaki sevgililerine tebrik kartı gibi gönderenlerin hikâyelerini belki okumuşsunuzdur. Yakalanan Vietnamlıların başlarını su bidonlarına sokup üstüne postallı ayaklarla basarken, boğulan insanın vücut debelenişlerini seyredenlerin resimleri bütün dünya gazetelerine düşmüştür. Direklere bağlanan esirleri kurşuna dizmek verine, yüzünü, gözünü, gırtlağını bıçaklarla oyarak etrafında cigara içmek, meselâ Fransız muhabirlerinin çektikleri resimlerin binde biridir. Ama ya o bombalarla yakılan köyler, yerle bir edilen trenler, kasabalar, fabrikalar, hülâsa on binlerce, yüzbinlerce ölülerin hikâyesi? Ormanlarda yakılanlar, mağaralarda zehirli gazlarla kütle halinde öldürülenler ve diğerleri?...

— Pekiyi ama bütün bunlar niçin?

Amerika'nın cevabı basittir:

— Yabancı bir kuvvetin, başka bir ülkeye tecavüzünü önlemek için!..

— İyi ama, Vietnam'a tecavüz eden yabancı kuvvet kim?

Hem Amerikalılar acaba Vietnam'ın yerlisi mi?..

İşte bu noktada bütün cevaplar durur. Daha doğrusu bugün artık Amerikada şöyle konuşmalar yayılmaktadır: «Vietnamda yabancı kuvvet voktur. Vietnam'da ne bir Çinli, ne bir Rus askeri görüldüğüne dair tek vesika neşredilememiştir!» Doğru olan da budur. 1954 de sunî bir şekilde ikiye bölünen Kuzey ve Güney Vietnamın (!) Millî Kurtuluş Cephesi, bütün Vietnam'ı hem dış, hem iç düşmanlardan kurtarmak için çarpışır, tıpkı istiklâl savaşında Atatürkün yaptığı gibi... Zaten Amerikalılara göre de, Vietkong'un, yani Vietnam Millî Kurtuluş Cephesinin çekirdek kuvveti, sadece 45 bin kişiden ibarettir ve bunların etrafında 200 bin kadar yardımcı köylü. Bunların ne ağır topları, ne uçakları, ne tankları vardır. Ama Amerika şimdi 300 bin kişiye çıkarılmak üzere olan ültra modern silâhlanmış istilâ ordusuna, 500 bin kişilik ücretli askere, uçak, gemi filolarına, hesapsız icatlara maliktir.

Sonra Amerika, istilâ ettiği yerlerde, satılık kızlar gibi, satılık Generaller de bulur. O Generaller ki, en kabadayıları bile vaktiyle Çin Hindi Fransız Ordusunda ancak onbaşılık rütbesine yükseltilirlerdi. Ama şimdi emirlerinde sarayları vardır. Kapılarında dizi dizi otomobiller bekler. Yabancı dergilerde çıkan resimlerine bakılırsa, baştanbaşa ipek döşeli salonlarında kırıtan kadınların elbiseleri, ya Paris, ya Amerika'dan uçaklarla getirtilmiş olacaktır. Gerçi onlar da bu ihtişamın geçici olduğunu bilirler. Çünkü bu Generaller, bu Vekiller, Başvekiller; Amerikan Sefaretinin, hem de hiç gizlenmeyen bir işaretiyle, bazan ayda, bazan bir kaç ayda bir, ama genel olarak yılını tamamlamadan başka Generaller tarafından devrileceklerdir. Ya bir kışla duvarı önünde kurşuna dizileceklerdir, ya ortalıktan kayıplara doğru silinip gideceklerdir. Bu mukadder âkibetten yakasını kurtaran yoktur. Hatta bazan öyle karışıklıklar olur ki, daha darbe tamamlanmadan Amerikan Sefareti, Vietnamda bir hükûmet darbesi olduğunu ve bu darbede kimin devrildiğini ve yerine kimin geçtiğini ilân etmiş bulunur! Hülâsa olayların kahramanı daima Amerikalıdır.

Kurbanlara gelince? Kurbanlar Vietnamlılardır. Ya ücretli asker yazılmak, ya ormanlarda yakılmak, bombalarla parçalanmak, tanklara bağlanıp sürüklenmek yollarından birini seçmek zorunda bulunan Vietnam'lılar... O Vietnamlılar ki, 500 bin kişilik bir Fransız İstilâ ordusuna, İkinci Dünya Harbinden sonra sopalarla, bıçaklarla, düşmandan koparılmış tüfeklerle yıllar yılı savaştılar. Bu Orduyu Vietnam'dan kovuncaya kadar, tarihlerinde ise büyük harpler yok gibidir. Bunlar sıcak güney ikliminde, çarpışmaktan ziyade, kendilerini kimsenin rahatsız etmemesini isteyen uysal insanlardır. Zaten çoğunun, kulübelerini kuracak birer avuç toprağı bile yoktur. Milyonlarcası, ancak nehirlerin üzerinde pinekleşen kayık, sandal kulübelerde yaşarlar. Elbiseleri bir don ve bir gömlekten de ibaret değildir. Çoğu bellerine sadece bir futa bağlayabilirler. İşte bu hayatın bir parça değişmesi içindir ki, İkinci Dünya Harbinde Japon istilâsı ortadan kalkınca, Vietnamlılar kıpırdamak istediler. Ama bu sefer karşılarında, tekrar eski efendileri Fransızları buldular. Garip bir mücadele oldu. Bir destan yaratıldı. Fransa yenildi ve kovuldu. Sonra, zaten Vietnam'da değil Paris'te yaşayan ve Vietnam'a dışarıdan getirilen bir ücretli İmparatoru da başlarından attılar.

Ama sonra ne oldu? Hiç! İlk Millî Kahramanlar, az sonra saraylara kapandılar. Saray ülküyü yedi ve ülküsüz kalan kahramanlar, süratle satılık ajanlar haline geldiler. Bir Milletin Liderleri satılık olunca da, onlara pey sürmekte herkesin hakkı vardır. Daha pahalı satılanlarla, daha ucuza razı olanlar arasında elbette ki bir post kavgası başlayacaktır ve bundan ancak yabancılar faydalanacaktır.

Nitekim şimdi Vietnamdaki mücadele, evvelâ, millî istiklâl ülküsüne sadık kalanlarla, kendilerini satışa çıkaranlar arasındadır. Ve Amerikan Ordusu, işte bu satılık azınlığın yardımı ile, kendi üslerini kurmak ve korumak için çarpışır. Fransızlardan sonra Cenevre konferansında ikiye bölünen Vietnamın Kuzey kısmında ise bir Halk İdaresi vardır. Ziyaretçilerini iki odalı bir evde kabul eden bir Lider, memleketini hem Amerikanın, hem Çinin eline düşmekten kurtarmaya çalışır. Fakat Amerika oralarını o kadar bombalar, o kadar tahrib eder ki, bu tahribattan sonra gelecek açlık dalgası, bu ülkeyi ister istemez Kıta Çininin kucağına atabilir. Güney Vietnamdaki Millî Kurtuluş Cephesi, yani Vietkong ise, ancak mağaralarda ve ormanlarda barınır. Ama onlar da çökerse, Vietnama yerleşecek olan, herhalde Amerika değildir. Amerika, milletlerin ruhunu ve çağın akımını anlamaktaki cehaletinin cezasını zaten her gün ödemektedir. Bunun sonu ancak, onun bir gün, mutlak yalnızlığı ve kendi harp sanayiinin tüketim krizi içinde bunalması, sinmesi olacaktır. Çünkü dünyada yeni harp sahaları aramanın da elbet bir sınırı vardır.

Pekiyi ama, Vietnamda olan biten bu şeylerin muhasebesinde acaba, Türk aydınının hiçbir sorumluluğu yok mudur? Elbetteki var. Çünkü Türkiye, Birinci Dünya Harbinden sonra, yani yaşadığımız çağda Emperyalizme karşı ilk mücadeleyi açan ve muzaffer olan ülkedir. Bu zaferden sonra Türk aydınına düşen vazife oydu ki, adına Millî Kurtuluş Hareketi denilen çağdaş ve cihan ölçüsünde hareketin fikir esaslarını işlesin. Onun tarihî şartlarını aydınlatsın. Problemlerini çözümleyerek bu hareketin prensiplerini ve İdeolojisini, bizim yolumuzdan geçecek milletlere hediye etsin. Yani tarihin Türkiyeye nasip ettiği bir misyonun sözcüsü ve fikir öncüsü olsun. Öyle ki, şimdi bu hareketlere giren bütün milletler ve ülkeler, Atatürk ve Türkiye misalinin verdiği heyecandan ve tecrübelerden gıda alarak, düşmanlarına karşı tek dili konuşsunlar.

Halbuki bugün bu ülkelerin hepsi de, ayrı ayrı bir takım arayışların içindedirler. Parçalıdırlar. Hatta Hindistan ve Pakistanda olduğu gibi, karşılıklı bir yalınayaklılar kavgası içindedirler. Bunun neticesi, adına Yeni Emperyalizm denilen vahşi şahlanmanın bu ülkelerden herbirine, dilediği gibi sokulmak ve saldırmak imkânı bulmasıdır... Hülâsa, hattâ yalnız Vietnam'da olandan da değil, Güney Amerika, Asya ve Afrika'nın bütün ülkelerinde göze çarpan fikir ve prensip çelişmelerinden, Türk aydınının fikir yoksunluğu ve kendi ülkesinin inkılâpçı geçmişine arka çevirişi büyük ölçüde sorumludur. Halbuki Mustafa Kemal daha Erzurum Kongresinden önceki günlerde, yani dünya emperyalizminin en güçlü ve Türkiye'nin en perişan günlerinde şunları söylememiş miydi:

«— Bugün, doğan güneşi nasıl görüyorsam, yarın Asya ve Afrika milletlerinin hürriyet ve istiklâllerini de öyle görüyorum..»

Büyük Atatürk! Seninle aramızda ne kadar kısa bir zaman, ama ne kadar derin bir görüş ayrılığı var...

---

1) Çin Hindinin Fransızlar tarafından istilâsı 1890 larda tamamlandı. Fakat İkinci Dünya Harbinde buraları Japonlar tarafından işgal edildi. 1945 de Japonya yenilince Fransızlar tekrar hâkimiyeti ele almak istediler. Savaş başladı ve 1954

de Fransızların yenilgisi ve Çin Hindinden çekilişi ile bitti.

21 Temmuz 1954 de Cenevrede milletlerarası bir anlaşmaya varıldı ve Çin Hindi yarımadasının Doğu kısmını içine alan Vietnam ikiye bölündü. Kuzey Vietnam 164.103 kilometre kare arazi üzerinde 15 milyon 900 bin nüfus barındırıyordu. Güney Vietnam 171.231 kilometre kare üstünde 12 milyon 500 bin nüfusa malik oldu. Bu, tek ülkenin ve tek milletin suni bir parçalanmasıydı.

AŞIKLARIN ÇEKTİĞİ

Fakir Baykurt

Halk edebiyatında gelip geçmiş hangi âşığa baksak, ömrünün aşk yüzünden zehir olup bittiğini görürüz. Seviyor seviyor, ulaşamıyor, ulaşıyor, sürdüremiyor, aşk denen tatlı zıkkım öyle bir nesne ki demek, sonunda âşığı acılara gömüyor. Söylediği dert, çaldığı dert oluyor o zaman. Ve çıka çıka öyle bir aşk tanımı çıkıyor ki ortaya, Sivrialan köyünden Veysel Şatıroğlu, «Sevdiğine kavuşamazsın aşk olur» deyip kesiyor. Zindanlar geliyor, sürgünler, sürünmeler geliyor, ölümler oluyor sonunda. Dün öyleymiş. Bugün de öyle mi olacak? Böyle mi gidecek? Elbet biraz öyle olacak, biraz öyle gidecek. Bugünün kökü dündedir. Dün onlar öyle oldukları için bugün biz böyleyiz. Çektiklerimizin çoğunun nedeni dündedir. Dünkü âşıklar, daha önceki âşıklar getirmişler bugünkü durumu doğru yanlış tutumlarıyla, tepkileriyle. Bugünküler de el ele verip karşı koya koya, düzeltmeye doğrultmaya çalışa çalışa, yarına aktarıyorlar. Aşıkların kara yazısı, bir «yanıkara» gibi, sürüp gidiyor. Kavuşamıyorlar, aşk oluyor.

Dönemden döneme değişiyor aşk ve âşık. Hiç aklınızda hayalinizde yokken, «Sorumluyum ben çağımdan» diye, sanatın en doğru bulgusuyla Aşık İhsanî çıkıp geliyor. Gelenek, onun da eline «4+4» gibi, «6+5» gibi ölçülerle sazı vermiş. Şimdi bu araçlarla bambaşka bir sevgilinin ardı sıra koşup duruyor. Türküler yakıyor, koşmalar düzüyor; artık düşünde içtiği «dolu»yla değil, bambaşka bir «özsuyu» ile, düşünde gördüğü kız için değil, bambaşka bir sevgili için, halkın iyice kurtulması, dengeli, sapasağlam bir toplum düzeninin kurulması için; kahvelerde, hanlarda, uzak köylerde, harap kasabalarda çalıyor, söylüyor. «Sorumluyum ben çağımdan» deyince, sanatının özü değişiyor, yoksulluklar içindeki Türk halkının sorunları, sana'tının da baş sorunu olup çıkıyor.

Demek vekilimsin, vay benim başım!
Yediğin her yemek bir yıllık aşım.
İçtiğin her kadeh dolu gözyaşım,
İşlediğin kusura bak kusura!

Doğrudan doğruya «duygusuz prens» in karşısına çıkıyor. Toplumsal kavganın ortasında yerini alıyor. Aslı'yı alıp dağ dağ kaçıran Keşiş, Köroğlu'nun cebelleştiği Bolu Beyi değildir karşısındaki: köylerin, geniş ekeneklerin haksız sahibi ağa, ağanın sözcüsü: halkın haklarını toplayıp kendine alan düzenin rahat insanı, rahat insanın sözcüsü olan politikacıdır. Kanun yapma yetkisinin çoğu onun elindedir. Devlet gücünün çoğu ondadır. Okullara, yayın organlarına, haberleşme araçlarının çoğuna o karışır. İhsanî'nin elinde ise, sadece sazı, sadece sözü vardır. Ama «gün gibi ortada işte, o haksız, bu haklı», İhsanî'nin bir de haklılığı vardır.

De şimdi yaşamak denir mi buna?
Ahırda doğurur gelinim Suna.

Sanatın özü değişince, ister istemez kelimeler, kafiyeler de değişiyor. Belki yarın biçim de değişecek, bambaşka bir halk şiiri fışkırıp çıkacak ortaya.

Günümüzün edebiyat bilginleri, «Uygarlık ilerledi, bir sürü yeni araçlar çıktı, insanlar köylerden kentlere akıyor, halk şiiri geleneği bitiyor, bu zincirin son halkası Veysel'dir, o da öldü mü tamam!» deyip çıkıyorlar. İhsanî, yüksek halk dağlarından esip gelerek bu yargıyı kesin olarak yalanlıyor. Elbet ortada değişen koşullar vardır. İnsanlar kentlere akıp «uygar» oluyorlar, sorunlar değişiyor, ama halk bitmiyor. Halkın çilesi aynı. Değişik yaygınlıkta, değişik derinlikte bu çile sürüp gidiyor. Halk şiiri de değişerek sürüp gidecek. Çile bitince, şiir bitecek mi? Onu da sanmıyorum. Halk kurtulsun, devlete ve düzene halk egemen olsun. İhsanî yine şiir söyleyecek, saz çalacak. Bu sefer halkın mutluluğunu söyleyecek, onu çalıp çağıracak. Bu İhsanî olmasa, başka bir İhsanî bunu yapacak.

Sorumluyum ben çağımdan,
Düz ovamdan, dik dağımdan.
Sömürgeni toprağımdan
Sürenedek yazacağım.

Halkım uyanmasın diye
Gerçekler gizlenir, niye?
Anayasam raftan köye
Girenedek yazacağım.

Âşıklar bir gün bu amaca ulaşıldığını görecekler. Ama kendi sanılarının aksine, hemen susmayacaklar. Yine yazıp söyleyecekler. Bunlar olup bitene kadar da çekmedikleri kalmayacak. Bugünün Keşişleri, Bolu Beyleri dünkülerden daha hesaplı kitaplı, donatımlı... Dirençlerini sürdürürken, en çok âşıklara, halkı sevenlere, halkı uyaranlara edecekler, onlara çektirecekler. Çağının sorumunu yüklenmek, çağına yakısır bir yürekle sevmek, halk için hak dâvası gütmek, acısız, işkencesiz yürütülecek savaşlardan değildir. Âşıkların falan yerde tutuklanmasına, filân yerde yargılanmasına hiç şaşmamak gerek. İhsanî, halk şiirinin «savaşcılar» damarından geliyor. Matematik kadar kesin kuralı var bu savaşın. Nesimi'nin yüzmüşler derisini. Seyrani'nin ölümüne ferman çıkarmışlar. «Sorumluyum ben çağımdan» deyip de onların işlediği suç'u, çağdaş anlamda yeniden işledin mi, senin de yolun, eninde sonunda, oraya, aynı yere varır. İki kere iki dört gibi. Çünkü, «bugün» denen ot, «dün» denen kökün üstünde biter. Sonunda ölüm var, zulüm var diye bir hesaba dalmalı mı peki âşık? Âşık olan, âşık olduğu için böyle bir hesaba dalamaz. Âşık için ölüm, zulüm; seçtiği savaşın çok belli bir tecellisidir. Bunlarsız savaş olmaz. Sen yanmazsan, ben yanmazsam, biz yanmazsak... diye düşünür âşıklar, nasıl çıkar karanlıklar aydınlığa? Çağından sorumlu âşık, halkının akıllı, anlamış, uyanmış çocuğudur. Böylece bu evrenden alır sazını, ölümsüzlerin eyleştiği mutlu evrene taşır etini kemiğini. Burada kalan koşmaları türküleri, başka ağızlarda, başka seslerde savaşı başarıya ulaştırır.

İki oldu geliyorum
Boştayım iş diliyorum.
Torpilim yok biliyorum
İnsanım kâfi değil mi?

Değil elbet! İnsandan dayı emmi sorarlar. Hiç sormasalar diploma sorarlar. Diplomaları veren okullar aslanın ağzındaysa, iş kapılarında insanın insan olması yetmiyorsa, âşık savaşacak bu düzenle. O damdan bu dama sığınan kadersiz Rüstem'in saflığıyla hep soracak, hep soracak: okulun, okumanın ne denli zor bulunur bir Bursa kumaşı olduğunu anlayacaktır. Savaşını buna göre yeniden ayarlayacaktır.

Anacım be, akşam eve dönünce
Neden hep ağlıyon, gülsen olmaz mı?
Köyde bana «piç» diyorlar, ne dimek,
Birinden öğrenip gelsen olmaz mı?

Geçmişin âşıkları içinde yermeciler yok muydu? Çok vardı. Kaderden yakınıyorlardı. Doğayı, dünyayı, tanrıyı, insanı, toplumu yeriyorlardı. Sadece yeriyorlardı. Düzene dokunan azdı.

Yokladım kizirden vezire kadar
Bana zulmetmedik zalim kalmadı.

Seyrani de bekçiden bakana kadar yöneticilerden yakınıyordu. Ama sadece yakınıyordu. Bir kapanık, içine dönük, bir bitmez tükenmez yakınma; savaşı bitirmiyor, devirler dönemler boyu yerinde saydırıyor, karanlıklar içinde bocalayan halka bir ışık getirmiyordu.

Küçük lokma ile dolmaz avurdu
Ne yaman, insanı kastı kavurdu.
Cihanın külünü göğe savurdu
Geçti sadarete hayvan olanlar!

Böyle söyleniyordu Seyrani. Sadarete hayvan olanlar geçti, pekiii ne olacak, yol nedir, yön nedir? Sanat denilen büyük ışıldak büsbütün havaya, büsbütün yere mi tutulacak hep? Hiç «ileri»ye tutulmıyacak mı bu? Bence İhsanî'nin öteki âşıklardan ayrıldığı nokta burası. İhsanî, «Balta» şiiriyle, «Nasır» şiiriyle, «Zulüm» şiiriyle bizim için çok önemli bir noktaya gelmiştir.

Ne demek oluyor bilginiz çoksa,
Binimiz aç ölür birimiz toksa.
İstemem, değişsin bu düzen, yoksa,
Elimdeki nasıra bak nasıra!

Kıpırtısız bir yakınma yoluna gitmeyip, toplumsal savaşın, bir düzeni değiştirme savaşı olduğunu bilen, bildiren bambaşka bir âşık olarak konuşuyor İhsanî. «Anayasamı raftan köye, girenedek yazacağım!» diyerek murad ettiği düzeni de açıklıyor. Onun öncekilerden ayrıldığı nokta, yol gösterici, yön gösterici tutumudur. «Bıçak Kemikte» şiiriyle, işçiye, işsize, köylüye, yazara, terlikçiye, âşıklara, ozanlara apaydınlık bir ışık tutuyor. «Kurtuluş» şiiri ise, başlı başına bir ustalıktır. İki üç insanın yaşı kadar yaş yaşamış bir ressam var sanki karşımızda, bir geniiiş duvara Türkiyeli insanların yürüyüşünü çiziyor, boyuyor: Kimi eşeğini, kazını almış, dağ bayır.. Kimi baltasını çulunu almış, sıra sıra... kimi yaşlı, kimi ergen, kiminin beli dayalı, kiminin elinde dirgen, bıyığını bura bura.. davul sesleri arasında, herkesin ağzında bir haber, herkes haberi biribirine vere vere.. kimisi bir çıblak taya binmiş, kimisi göğsünü açmış, koca millet bir aydınlık bulmak için karanlığa vura vura.. yürüyor. Ayak seslerini, taşlarda kayalardaki nal seslerini, yürüyüşün gürültüsünü duyuyor, tozunu dumanını görüyorsunuz.

İhsanî'nin saçına sakalına bakıp, «Yok canım, bu şiirler onun işi değil, ona öğretiyorlar!» diyenler var. Ne gülünç! Bu işi öğretecek kadar bilen olsa oturup kendisi yapmaz mı? İhsanî, girdiği savaş içinde hep böyle şiirler söyleyecek. O, kendi yazmış yazısını bembeyaz alnına. Öyle gidecek. Gerekli erdemlerin hepsine sahip. Gereği kadar zeki, gereği kadar cesaretli. Bir de ustalaşıyor. Günden güne kelimeleri, kavramları, kompozisyon bilgisi artıyor. İhsanî'yi dinlerken onun başkalarından öğüt almaya ihtiyacı olduğunu hiç düşünmedim. Kendisine gerekli olanı o kendisi yaratıyor, daha olmazsa gidip halktan alıyor. İnsan ve halk ise, tükenecek kaynaklardan değildir.

«ÇOCUK ROMANI YARIŞMASI»nın SONU

Mehmet Seyda

Yurdu hızla kalkındıracak özel teşebbüscü organlardan biri, diyelim «Yapı ve Kredi Bankası» bir daha sefere «Kültür Hizmetleri» propagandası altında yarışma falan açacak olursa, sanatçı arkadaşlarımın yararlanmaları, halkımızın da küçük ayak oyunlarını öğrenmesi için, aşağıdaki bilgileri vermeye kendimi yükümlü sayıyorum.

1963 yılında, «Türk Edebiyatçılar Birliği», roman ve hikâye yazarı üyeleri arasında bana da, bir Bankanın ilân ettiği «Çocuk Romanı Yarışması»na değgin «yazılı şartlar»ı yollamıştı. Bu yazıda, kendini memleketin kültür hizmetine adamakla görevli sayan «Yapı ve Kredi Bankası»nın yayın organlarından «Doğan Kardeş», bir çocuk romanı yarışması açarak, sanatın bu dalındaki boşluğu doldurmak istediğini belirtiyordu. Birinci gelen esere 12 bin, ikinciye 8 bin, üçüncüye 5 bin lira telif hakkı ödenecekti. Eserler yabancı dillere de çevrilecekti. Küçük jüri ile Büyük jüri'nin yapacakları titiz seçimde, yarışmacıya tam bir güven sağlanması amacıyla, eserlerin üzerine takma adlar konulması da öngörülmüştü.

Bu yarışma ve yüksek tutulan armağanlar ile, «Türk Edebiyatçılar Birliği»nin aracılığının aranılması ile, Doğan Kardeş Yayınları'na «yeni, millî ve yerli» bir kişilik kazandırılmak isteniyordu. Çağrı ve istek, sanat çevrelerinde yankı uyandırmakta gecikmedi.

Biz, yarışmaya katılmadan önce, işin aslını bir de Doğan Kardeş'in kendisinden öğrenelim dedik. Telefonda:

«Evet, Türkiye'de çocuk romanları ve hikâyeleri, şimdiye kadar, aslında sanatçı, romancı olmayan öğretmenlerin tekelinde kalmıştır. Bunlar iyi niyetli çalışmalardır ama, ortaya çıkmış kitaplardan da görüyoruz ki, uzun boylu bir sanat değeri taşımamaktadır. Roman yazarı bütün sanatçılarımızın bu yarışmaya katılmalarını gönülden diliyoruz. Asıl istek bize yabancı ülkelerden geldi. Batılı editörlerden bir çoğu, «Sizde çocuk romanı hiç yok mu?» deyip bizi utandırdılar. «Varsa hemen yollayın, basalım..» dediler. İşte yarışma bu yüzden açılmıştır..»

denildi.

Paçaları sıvadık. Yarışmaya, sonradan öğrendiğimize göre, az buz değil, tam 42 roman gitmişti. Demek, kırkiki yazar, aklına hiçbir önyargı getirmeksizin, oturmuş ve bu işe emek harcamıştı.

Romanların ilk elemesini, o sırada Doğan Kardeş'te çalışan Onat Kutlar ile Ahmet Kutsi Tecer yapmış; ayırdıkları 18 romanı Büyük jürinin incelemesine sunmuşlardı. Büyük jüri ise, Behçet Necatigil, Tahir Alangu, Memet Fuat, Rauf Mutluay ve Küçük jüri'de eserleri daha önce incelemiş olan Ahmet Kutsi Tecer'den kurulmuştu. Titizce çalışmaları ve edebiyat beğenileri herkesçe biline gelen bu adlar, yarışmaya katılmış sanatçılara ayrı bir güven veriyordu. Çünkü, eleştirileriyle, daha başkaca katıldıkları yargıcılar kurulu üyelikleriyle, hepsi de, edebiyatımızın önde gelen, yargılarına saygı duyulan adları arasındaydılar.

Yarışmanın sonucu, gazete ve dergilerle, kamu oyuna duyuruldu. Derece kazanan yazarlar ve eserleri belirtildi. Kazanamayanlar, önceden ilân edilmiş koşullara uyularak, kimseye açıklanmadı.

1964 yılının 30 Aralık günü akşamı, «Yapı ve Kredi Bankası»nın Galatasaraydaki Genel Müdürlük yapısında, bir toplantı düzenlendi. Ardından bir «kokteyl parti» verildi. Güzel sözler birbirini kovaladı. Banka'nın Yönetim Kurulu Başkanı Bay Kâzım Taşkent'in, yarışmayı açana, yarışmaya katılanlara ve toplantıda hazır bulunanlara, «Var olunuz, nur olunuz..» derken sesi titriyor, gözleri sulanıyordu.

Bizim eleştirmenlerimizin çoğu, eleştiriye sanattan -şairlikten, hikâye yazarlığından demek istiyorum- gelmişlerdir, elbette duygulu insanlardır. Edebiyata, sanata bu ölçüde hizmet onları da sevindirip duygulandırmıştı. Romanları okurken az göz nuru dökmemişlerdi. Alınan sonuçta onların da emeği vardı. Bir Tahir Alangu, «Çocuk Kitapları Üstüne» adıyla o toplantıda okuduğu uzunca incelemesini, Banka'nın bastırıp bütün okullara dağıtmasını olumlu bir hizmet saymakta çok haklıydı. Rauf Mutluay da, gene, Yeni Ufuklar dergisinin Mart 1965 sayısında, «Edebiyata Hayat» vermiş Bankanın tutumunu belirtip överken, olumlu bir hizmet gördüğüne inanmakta hak kazanıyordu:

«Edebiyata Hayat, dedim. Yok, bu yoz ve çorak ortamda. Böylece şimdi de edebiyatçının hayatı, edebiyat dışı kalmak zorunluğunda.

Bütün bunları yeni sonuçlanmış bir yarışma üzerine yazıyorum. Doğan Kardeş'in, yıllardan beri çocuk yayınlarını yöneterek devletin bile boş bıraktığı bir alanı gereğince dolduran bu kültür kuruluşunun düzenlediği çocuk romanları yarışmasından söz açmak istiyorum.»

Yarışmanın sonucu parlak törenlerle kutlanmış, aradan bir yıl geçmiş, Banka bir sessizliğe bürünmüştü. Yarışmada kazanan romanlar bir türlü basılıp ortaya çıkarılmıyordu. Ne olmuştu; yarışmayı kazanan eserler mi sevilmemişti, yoksa yazarlar mı «şirin» değildi? Sorduk soruşturduk, gidip konuştuk ve öğrendik ki, bu işe önayak olan Bay Vedat Nedim Tör, ayrılmak zorunda kalmış Doğan Kardeş'in başından. Yerini, Hayat ve Ses gibi magazin dergileriyle, yayınladığı aşk ve casusluk romanlarıyla Bankaya «Kâr» sağlayan Bay Şevket Rado'ya bırakmış. Doğan Kardeş dergisini de, 23 Nisan 1966'dan sonra, aylık değil haftalık olarak, bu Bay Şevket Rado yönetecekmiş.

Konuşma sırasında Müzehher Vâ-Nû ile bana: «Romanlarınızı basacak değilim. Eski angajmanlar beni ilgilendirmez. İşin ucunda kâr görmüyorum, zarar görüyorum. Bu işin başına, zaten, çeşitli kaprislerle zarara uğratılmış olan Doğan Kardeş'i kurtarmak için getirildim, yoksa ben de bırakırım..» deyip kesti.

Bizim roman dizilmiş, basılmış, ama kurşunları yeniden dağıtılmıştı. Gittik istedik romanları, hemen verdiler. İş kulağıma geldiği zaman, 3 Aralık 1965 günlü bir mektupla, Bay Kâzım Taşkent'e şunları yazmıştım: «Sanat hareketlerine yardım amacıyla ayrılan bir fonu gereksiz sayan, «Hayat» ve «Ses» dergileriyle yürütülen magazinciliği tutup, sadece daha çok kâr etmeyi gözönüne alan bir bankacılık zihniyeti, başında bulunduğunuz malî organda ağır basan bir düşünce durumuna gelmiş olsa bile, bu kesin dönemece sapılmadan önce, eski taahhütlerin tasfiyesi cihetine gidilmesi, kaçınılmaz bir ahlâk borcudur. Son derece iyi niyetle başlatılmış güzel bir jest, bizleri de çekip içine aldıktan sonra, Bankanız içinde geçen şu ya da bu şekilde bir hesapla, bizleri bu hesabın kötü sonuçlarına mahkûm etmemelidir.»

Mektubum cevapsız bırakılmıştır. Yalnız, Doğan Kardeş'in işlerine geçici olarak bakan birisi, «Size, gereğinin düşünülmekte olduğuna dair bir yazı yazılacaktı..» dedi.

Şimdi, bunun gereğini biraz da biz düşünelim: Türk Edebiyatçılar Birliği gibi bir organ, yargılarına imza basan eleştirmenler, yarışmada derece almış eserlerin sahipleri, yarışma sonucunu gazete ve dergilerde okuyanlar.. kısacası, bütün bir toplum, Yapı ve Kredi Bankası'nın küçük hesap oyunlarına gelmiş, Bankanın çıkarı uğruna fena halde aldatılıp atlatılmış bulunuyor.

SOVYET ve İTALYAN SİNEMACILARININ ÖZGÜRLÜK TARTIŞMASI

Moskova'da İtalyan Sinema Haftası dolayısiyle, dört gün süresince, İtalyan ve Sovyet sinemacıları ve eleştiriciler arasında ilginç tartışmalar yapıldı. Sovyetlerden tartışmaya katılanlar kendi kuşaklarının en ünlü sahne koyucularıydı: Guerassimov, Tchoukhrai, Ramm, Koutziev, Youtkevitch, Donskoi gibi... İtalyanlardan ise Nanni Loi, Petri, Soldati ve eleştirici diGiammateo ve Castello karşılarındaydı.

Tartışma konusu çabucak çağdaş İtalyan sinemasının değerlendirilmesinden ayrılıp, artistik yaratıcılığın özgürlüğü, sanatçı, iktidar ve toplum ilişkileri gibi temel sorunlara kaydı. Siniavski olayı, tartışmayı besledi. İtalyanlar bu olayı, Sovyet sanatçılarıyla serbestçe konuştular. Fakat açık konuşmalar bile, bazı dalgalanmalar yarattı. Tass Ajansına göre, «Sovyet vatandaşları, Nanni Loi ve Castello'nun, Sovyet Rusya'da yaratma özgürlüğü sorununun hükümete açıkça cephe alma imkânı verildiği takdirde çözümlenebileceği iddiaları karşısında şaşırdılar.»

Sovyetler, çok geçmeden kendilerini savunma durumunda buldular. Nanni Loi, «Bilim adamlarına tanıdığınız deneme hakkını sanatçıdan neden esirgiyorsunuz?» diye soruyordu. «Neden daima bir filmi mesajının olumlu, ya da olumsuz olmasına göre yargılıyorsunuz? Fellini'nin Sekizbuçuk'unu yalnız sınırlı bir seyirciye göstermek niye?»

Castello, Sovyet sahneye koyucularını ateşten ve öfkeden yoksun olmakla suçladı ve onları daha küstah, daha saldırgan olmaya çağırdı. Sovyetler ise, bir filmin «faydalı» olması gerektiğini, «hikâye etmekle» yetinemiyeceğini söylediler. Eleştirici Sarkov, aşırılık ve sekterlik tehlikesine rağmen, ihtilâlci sinemanın insanoğlunun kapitalizme karşı savaşına yardımcı olması gerektiğini savundu.

Guerrassimov, «Ruhların Juliette'i» filmini, onda özellikle İtalyan yüksek sosyetesinin yaşayış biçiminin şiddetli bir eleştirmesini gördüğü için övdüğünü söyledi. Rusları «klişeleşmiş duygulara bağlılık» ile suçlayanlara şu cevabı verdi: «Bugün klişeleşmiş duygulardan korkmamak için çok cesur olmak gerekiyor...» Solunda oturan onun sözünü keserek «Bir harp filmi yaparsam size general rolü vereceğim» dedi.

Karşı saldırıya geçen Sovyetler, İtalyan neo-realizminin, «yabancılaşma» ve «anlaşılmazlık» eğilimlerini suçladılar ve özellikle İtalyan sinemasının estetizm, erotizm ve anlamsızlık yönlerini eleştirdiler. Sovyet eleştiricisi Novogroudski'ye göre, Antonioni'nin mesajı, «hayatın ve mücadelenin yararsızlığını getirmekteydi. İnsanoğlu yalnız güçsüz değildi, güçsüzlüğe mahkûmdu da...» Youtkevitch, uzlaştırıcıydı: Zıtlaşmaları, iki ülkenin ve iki sinemanın farklı tarihsel gelişmelerine bağlıyordu, «Politik bir film, yaratıcılık ruhundan mahrum kalmamalıydı. Öte yandan, insan duygularının keşfi işi yalnızca Batı sinemacılarına bırakılmamalıydı...» Soldati ise, Sovyetlerin kültürü ile Batı kültürü arasında bir çelişme görmediğini söyledi. «Yalnız, toplumlarımızın gelişmeleri farklıdır... Bizim erotizmimiz sizi sıkıyor. Bu doğal... Siz, bizim çoktan yitirdiğimiz bir aşk gücüne ve hızına sahipsiniz..»

Tartışmanın en etkili konuşmasını Tchoukhrai yaptı: «Ben komünistim. Benimsediğim komünist bir toplumda yaşıyorum. O halde Sovyet iktidarını, İtalyan meslekdaşlarımın gözleriyle göremem. Ama sorunlarımız var, tartışmalarımız var. İdarî metodlarla savaşıyorum. İnanıyorum ki gerçek, fikirlerin karşılaşmasından doğar ancak». Tchoukhrai, Guerassimov'un «yapıcı» ve «yıkıcı» sanat ayırımına katıldığını söyledi. Ama önce bir soru sormak istiyordu: «Neyi yıkacak, neyi yapacaktık? Bunun gibi, karşı -ihtilâle kapıyı açmamak gerekiyorsa, karşı-ihtilâlden ne anlaşılacağı tanımlanmalıdır.»

Tchoukhrai daha sonra 1963 Moskova Festivalinde, Fellini'nin Sekizbuçuk filmini neden tuttuğunu açıkladı: «Tarihsel olarak iyimserim. Ama kötümser olduğu için Fellini'nin filmine oy verdim. İyimser olsaydı aleyhinde oy kullanırdım».

Bundan sonra Sovyet sahneye koyucusu, Sovyet toplumunun geliştiğini söyledi: «Marks kimseye diploma dağıtmış değildir. Bizim ülkemizde tartışılır, zıtlaşılır. Ben bazan kazananların, bazan kaybedenlerin tarafına düşerim... Ama gittikçe daha çok özgürüz, daha çok demokratikiz... Bir elma beş günde olgunlaşmaz. Özellikle feodal bir toplumdan demokrasiye, hem de eski tip değil, yeni tip bir demokrasiye geçmek söz konusu olunca...»

Tchoukhrai, Siniavski ve Daniel hakkında da, onların saygıyı değil, yargıyı hakkettiklerini belirtti. «Burada gerçeği söylemek ve mücadele etmek olanaklarına sahibiz. Onlar bu mücadeleden kaçtılar ve kabul edilemiyecek metodlara başvurdular... Ama ben komünistlerin çoğu ile aynı fikirde değilim.... Dün birkaç yüz kişinin tanıdığı bu korkakları, milyonların bildiği kahramanlar yapmak yanlıştı». Sanatçı, bir Rus atasözünü hatırlatarak şöyle devam etti: «Bir ruble kazandık, ama bir milyon ruble zarar yaptık». Tchoukhrai'ın sözleri, salonda uzun uzun alkışlandı, fakat bazı bağnazlar da onu yuhaladı...

Henri Pierre
-Le Monde'dan-

KİTAPLAR

samih emre

«İKİNCİ ADAM»

Kapakta Hayat Mecmuasından alınmış yeni bir portrenin, İnönü'nün yaşlılık günlerinin ak saçlı, kırışık son çehresi: Adı, İkinci Adam. 1884 — 1938 arasını konu alan bu tarihî biyografinin ilk cildinde niçin bu resim? Meselâ Tek Adam'ın kronolojik gelişme için deki üç kitabının kapaklarında bu zaman çizgisinin değiştirdiği kıyafetlerle Mustafa Kemal ayrı ayrı yüzleriyle gösterildiği halde, İkinci Adam'ın baskısında niçin vazgeçilir bu dikkatli tutumdan? İnönü halkın belleğinde bugün bu çehresiyle yaşadığı için mi, yalnız bu portrenin nitelikleriyle İkinci Adam olabildiği için mi? Herhalde kitabın son cildinin kapağında hangi resmin kullanılacağını düşünmek merakı değer.

Verimli emeklilik yıllarının birbiri ardından gelen ilginç ürünleriyle *birikmiş çalışmalarının toplamını* birden veren Şevket Süreyya Aydemir, (Suyu Arayan Adam — Otobiyografi, 1961. 1965) Tek Adam — Mustafa Kemal, 3 cilt 1962 — 1965; Toprak Uyanırsa roman, 1963, Remzi Kitabevi yayınları) edebiyatımızın en boş alanında çalışmalarına devam ediyor. Divan Edebiyatının şûra tezkerelerinden bu yana gerek otobiyografi, gerek biyografi alanında yazılı eserleri toplasak ne çıkar ki? Plutarkhos'dan beri Batı edebiyatının en zengin ve anlamlı türü biyografi, bizim hikâye ve söylenti tekrarlarına dayanan tarihlerimizde, tek açılı bellek anılarımız arasında örnek vermeden kaybolur gider. Ne hesapsız içtenliklerin açık itirafları, ne olaylarla kişilerin üstüne çıkan nesnel terkipler. Herkes yalnız kendini bilir; günü gününe not alma alışkanlığına hiç sahip olmadığımızdan önem kazanan zamanların anıları hep sonradan ancak bellek gücüyle derlenir. Yazılı münasebetlerden kaçan, çekinen, hiç değilse üşenen Doğu sözlülüğü, inanılır belgeler bırakmamaya özellikle dikkat eder. Anı ve mektup, aranan şekilleriyle, edebiyatımızın büyük eksiği. Bu güvenilmez kaynaklar arasında da biyografi yazarının işi elbette çok güçleşecektir.

Otobiyografi - Biyografi türünde Türk yazarlarının neleri var Defter-i A'mal' (Ziya Paşa) ve Ömer'in Çocukluğu'ndan (Muallim Naci) yola çıkan; Halit Ziya Uşaklıgil'in «Kırk Yıl», «Saray ve Ötesi» ne gelen anı türünün çeşitli örnekleri... Halikarnas Balıkçısı'nın Mavi Sürgün'ü, Hasan Âli Yücel'in Goethe Bir Dehanın Romanı, Halide Edip Adıvar'ın Mor Salkımlı Ev - Türk'ün Ateşle İmtihanı, Y. K. Karaosmanoğlu'nun Anamın Kitabı - Vatan Yolunda - Zoraki Diplomat - Ahmet Haşim'i, Abdülhak Şinasi Hisar'ın Boğaziçi Yalıları - Geçmiş Zaman Köşkleri, Falih Rıfkı Atay'ın Zeytindağı - Çankaya'sı, Samet Ağaoğlu'nun Babamın Arkadaşları - Aşina Yüzler'i Mithat Cemal Kuntay'ın Namık Kemal Mehmet Akif - Ali Suavi'si, Mehmet Emin Erişirgil'in Ziya Gökalp - Bir Fikir Adamının Romanı, ticaret kaygılarıyle Nezihe Araz'ın piyasaya hazırladığı Peygamber ve torunlarıyle Dertli Dolap - *Yunus Emre'si...*

Bir de bölük porçük ayrıntılı siyasî tarih hâtıraları. Bu dağınık anılar toplamında - inceleme ve monografileri saymazsak - bir kişiliği *bütün yanlarıyle gösteren* belki de tek biyografi eseri yoktur diyeceğiz. Bir kısmı anlatım yönemi, bir kısmı bakış açısının öznelliği, bir kısmı verdiği portrelerin özgünlüğü bakımından özellik gösteren bu anılar kalabalığından şaşırmadan çıkmak için sıhhatli yollar olmalıdır. Edebiyatımızın biyografi eksiği, işte tam bu noktada iyice belli olur.

Suyu Arayan Adam'la kendi hayat serüvenini anlatmaya başlayan Şevket Süreyya Aydemir, işte bu boş alanda çalışıyor. Kendi hayat dilimiyle içine katıldığı büyük buhran yıllarının önderler kadrosunu biyografik eserler içinde yorumlayıp değerlendirme çabasında uğraşıyor. Mustafa Kemal'i veren üç ciltlik Tek Adam'dan sonra elimizde birinci cildi bulunan iki kitaplık İkinci Adam: İsmet İnönü. (İstanbul 1966, Remzi Kitabevi 498 sayfa, 15 lira) Yayınevinin bir notu, «Makedonya'dan Orta Asya'ya - Enver Paşa'» nın da yakında geleceğini haber veriyor. Belki yanındakiler de... Neden olmasın?

Eğitimde konsantrik yöntem, gittikçe genişleyen konuların öğrenmeyi kolaylaştıran tekrarlarını kabul eder. Mustafa Kemal'e çalışan Şevket Süreyya Aydemir, bu geniş dairenin içinde İnönü'yü ilgilendiren bölümleri rahatça derlemiş olmalıdır. Bu çalışmanın fişleri içinde vakın tarihimizin daha birçok ünlü kişisinin belgeleri de bulunacaktır. Ne var ki çok zaman bunların tekrarı, zarurî tedailerin sıkıntısını da birlikte getirir.

Tek Adam'ı okuyanlar, İkinci Adam'ın sayfalarında birçok bölümleri aynen tekrarlanmış bularak şaşırmasınlar. Hem zaman, hem mekân, hem olaylar bakımından *bu kadar birbiri içine karışmış* konulara el atmanın kaçınılmaz sonucu bu. Bu açıdan İkinci Adam'ın asıl ikinci cildi ilginç olacak. Tek Adam'ın yokluğunda *İnönü'nün yalnızlığı bakalım nasıl* yorumlanacaktır?

Önce kitabın adını beğendim; iç kapaktaki resmin değerlendirilişini de. Önde hantal kaputu, bol kalpağı, bir adım geride objektife bakan usule uygun duruşuyla büyük plânda Garp Cephesi Kumandanı. Daha arka plânda esas vaziyet dikkati içinde elleri arkasında rahat, gerkin vücutlu, biçimli duruşuyla lider Mustafa Kemal. Hiç bir resim hem resmiyet hem özel arkadaşlık sınırları içinde bu iki kişinin ölçü ve mevkilerini bu kadar geniş bir anlamda belirtemez. Önsözünde bu değerler ayrılığına dikkatle dokunan Şevket Süreyya Aydemir, İnönü'nün önce bir halk çocuğu oluşuna, ordu ve büro çalışmaları içindeki emir dinleyen düzenleyiciliğine, hiçbir zaman kayıtsız şartsız kabul edilmesini sağlayan bir dokunulmazlığa sahip olmadığına değindikten sonra «Bu hikâyenin romantik bir cephesi yoktur. Halbuki romantizm, tarihî kahramanların hayat hikâyelerini daima renklendirir» (11) diyerek gizlenmiş bir esefi dile getirir. Gerçekten bu cildin sayfalarında hayranlık çeken pek az şey buluyoruz. Bu, konunun mu, yazarın mı eksiği? Belki ikisi de. Onun için İkinci Adam'ın bu kuru özelliksiz, kişisel durumlara el atmamaya dikkat eden sakıncalı tutumu, kitabı özlediğim bir biyografi olmaktan uzaklaştırıyor.

«Bir Osmanlı Çocuğu: Mustafa İsmet» başlıklı ilk bölümde İnönü'nün aile çevresi ve doğumu anlatılır. Burada Şevket Süreyya Aydemir ana baba soyunun uzak geçmişlerine uzanan meraklı bir araştırıcıdır. Deliorman Türklüğünün tarih kaynaklarına, Kürümoğulları ailesinin birkaç yüzyıl gerisine giden bu dikkat.. Kitabın kahraman kişisinde belirgin bir açıklama yaratmadığı gibi okuyucu için de gerekli bir kazanç olmaz. Öyle görünür ki yazar, İnönü'nün kişiliğindeki farklı ayrıntıları bulmak için hayli uğraşmış, emeğinin ipuçlarını kullanmayı istemiş, ama pek de işe yaramadıklarını görerek bu yöntemi çabuk bırakmıştır. Çünkü on sayfalık bu *soy kütüğü bundan sonra* artık kullanılmayacak. Şevket Süreyya Aydemir, İnönü'yü ailesinden, karısından, çocuklarından, evinden... hiç söz etmeden hep soyut bir kişi *olarak ele alacaktır. Gerçekten* olaylar ve görevler akışı içinde bu kitabın en büyük eksiği, artık bir biyografi öznelliğini unutması olacaktır. Bir insan sıcaklığı yok kitapta. Ne *zaaflar, korkular; ne tereddütler*, pişmanlıklar; ne aşklar, sevgiler; ne dostluklar, arkadaşlıklar; ne mektuplar, anı defterleri ne duygular, düşünceler; ne öfkeler, kıskançlıklar.. Zaman zaman en kritik anlara derinliğine eğilen *yazarın dikkati, birikmiş* sanıların vargılarına çarpar, durur İnönü yaşayan, yazan, duyan düşünen bir insanın yakın planına hiç girmez.. Ve Suyu Arayan Adam'la büyük umutlar yaratan Aydemir, eşi hiç de az olmayan incelemeciler arasında bulunmayı yeter fayda sayar. Oysa onun üslûbu, başarılı biyografiler vermeye yatkın bir ustalıkda görünmüştü herkese. İkinci Adam'ın da sıcak ve canlı bir biyografi olamayışı, emeğinin en eksik yanı sayılmalıdır. Oysa İnönü yaşarken yazmak, hele önsözde belirtildiği gibi «hür bir yazarın eseri» ni vermek, ne bulunmaz bir fırsat olacaktı. Şevket Süreyya Aydemir. Şimdilik bunu iyi kullanmış görünmemektedir.

Şevket Süreyya Aydemir

Türk toplumunda bir aristokrasi bulunmayışı bütün memur burjuvazisine de halk demeyi mi gerektirir? «Tek Adam bir halk çocuğuydu; İkinci Adam da şu halk dediğimiz denizden gelir» vargısında bir kavramın fazla genişletilmiş anlamı yok mu? Büsbütün yanlış olmamakla birlikte, Osmanlı toplumundaki memurluk hayatının halktan kopuk özelliklerine de dikkat etmek gerekir. Kitapta yadırgadığım en büyük yanlardan biri bugünkü İnönü'nün geçmişe ait beyanlarına ait oldukları zaman içinde kesin bir doğrulukla inanmış olmak. İnsanın kendi kendine geçmişi değerlendirişi büsbütün ayrı sonuçlar getirebilir. Yazarın bu mülâkatların günü geçmiş havasını, ayrı bir açıdan ölçmesi gerekirdi.

Çalışkan öğrenci Mustafa İsmet'in okul başarılarına dokunulduktan sonra ordu içindeki hayatına geçilir. «Sâkin ve mazbut» karakteriyle «Aranan Adam» niteliğine, emir ve nizam itaatine, verilen işi yapmak ve çatışmamak tutumuna değinen iş ve rütbe gelişmeleri izlenir (30 — 86) İsmet İnönü, Enver Paşa yanında da yakın güven verici bir havada, rekabet korkusu yaratmayan bağlılıklarda, ve hep yatıştırıcı uzlaştırmalar çalışmasındadır. Bu bölümde yazar İnönü'nün Akis Dergisinde çıkan beyanlarına bütünlükle bağlı kalır.

İkinci Adam'ın Mustafa Kemal'le bağıntılarının cephe başlangıcına toptan bir kabulle yaklaşan Şevket Süreyya Aydemir, Filistin Cephesi olaylarını her yana çekilebilen yuvarlak bir anlatımla nakleder. (93 - 112) Araya içgüveyli görücü evliliği katılan bölüm için de mütareke tedirginliği, Karabekir'e *gönderilen mektubun eksik* kopyası ile üstünkörü verilir. 118 - 122) İşte burada hayli uzakta kalmış bu kararsız günlerin psikolojik nedenlerine ve aile çevresinden *gelen etkilerine karışmanın* tam zamanıdır. Ne var ki yazar - kötü niyetli garazkârların fazlasiyle istismara hazır oldukları - bu sahnelerin gerçek içtenliğinden bilerek uzak kalır.

Nihayet Ankara İç isyanlar karışıklığı içinde, Millet Meclisinin açılış günlerinde, Cerkes Ethem'e karşı... 137 nci sayfadan başlayan *bu mücadele günlerinde hiç farkında* olmadan yazarın kalemi Tek Adam Mustafa Kemal'e, onun destani gücüne kavar. İkinci Adamın yüklendiği sorumlulukların hemen *yanında onu bu göreve seçen* ayı ran önderin piramidi göz alır. Bu bölümlerde İnönü ön plânda yaşamasına rağmen bu plânda gösterilemiyen bir uzaklıktadır. Çünkü *Şevket Süreyya Aydemir, olayların* hızlı ve büyük seli önünde kahramanını yakından görmek ve göstermek gücünü bulamaz.

«Nazarında ilk gelen herşey olan ve ikinci gelen hiçbir şey olmayan bir insanlık» ölçüsü yalnız ilim buluşlariyle sanat eserlerinde uygulanır. Tarih de, edebiyat tarihi de her değeri kendi şartları ve imkânları içinde ele alır. Tek Adam'ın seçtiği ve yokluğunda onun yerini tutma görevini de yüklenmek zorunluğunda - rakipleri liderin kesin jestleriyle kendi eliyle temizlenerek - artık yapayalnız kaldığı zaman İkinci Adam'ın nasıl huzursuzlaştığını ilerde okuyacağız. Bu cilt hep Mustafa Kemal'le birlikte gelişen olayları kapsar. 167 - 198 İstiklâl Savaşının muharebeler tarihine, meclis karışıklığına ayrılmıştır. sonra Mudanya konferansı ve Lozan konuşmalariyle *kitabın en ilginç bölümleri* başlar: (201 — 260). İşte burada İnönü'nün İkinci Adamlığının kendi eliyle yazılı anlamlı belgesi karşımıza çıkar. Lozan'dan çekilen telgraf, *etrafında çeşitli* hırslarla arzuların kaynaştığı Mustafa Kemal'e sunulan en kesin güven işaretidir: «Her dar zamanında Hızır gibi yetişirsin. Dört beş *gündür çektiğim azabı* tasavvur et. Büyük işler yapmış, yaptırmış bir adamsın. Sana bağlılığım bir kat daha artırmıştır. Gözlerinden öperim, pek sevgili aziz kardeşim Aziz Şefim.» 20 temmuz 1923

Dokuzuncu bölüm bir toplum psikolojisi içinde Mustafa Kemal'e milletin duyduğu ihtiyaçla, Mustafa Kemal'in İkinci Adam'ına duyduğu ihtiyacı açıklar (267 - 282) Bundan sonrası Tek Adam' ve özellikle üçüncü Cildinde ayrıntılarla verilen bir dönemin paralel sayfalarıdır. Doğu Olayları, 192? Anayasası, İktisat Devleti bölümleri kitabın kişisel karakterini tamamen kaybettiği sonuç özetleri ve rakamlar yığınıdır. Burada cansız, toptan kestirme bir tarih özeti (301 - 370).

Serbest Fırka denemesiyle İnönü'nün başvekillikten uzaklaştırılışı konularında (373 - 490) bulanık kapanık, uzak ve perdeli kısımlar gene çoğunluktadır. Çoğu hâlâ hayatta bulunan kişilerin gölgeleri içinde yazar huzursuz ve ketum konudan konuya atlar. «İnönü gerçi bir halk çocuğuydu. Ama halk adamı değildi. Sevilmekten ziyade sayılırdı. Hiç kimseye dostluğunu ve yakınlığını sınırsız olarak vermemiştir. Münasebetlerinde veren bir insandan ziyade alan bir insandı» yargısına kavuşur (491).

Şevket Süreyya Aydemir'in İkinci Adam'ı, - bu birinci cildin eksik ve fazlalıkları, sükût ve tekrarları - ama herhalde ağır basan kusurlariyle biraz fazla aceleye gelmiş hazır bir çalışma artığı gibi görünüyor. İkinci cildin çok daha özgür bir öz getireceğini bekleten sebepler de var. Bekliyeceğiz.

KONSORSİYUM VE PLANLAMA TEŞKİLATI

Türkiye'ye, Konsorsiyum kanalı ile, yardım yapan ülkeler yıllardır Türk plânına el koyma teşebbüsleri içindediler. Ne var ki Devlet Plânlama Teşkilâtının dört müsteşarı da (Şinasi Orel, Osman Nuri Torun, Ziya Müezzinoğlu, Memduh Aytür), bu teşebbüslere kesinlikle karşı durmuşlardır.

Amerikan Yardım Teşkilâtı, defalarca Plânda yer alacak projelerin kontrolüne, hatta kendileri tarafından yapılmasına kalkışmıştır. Konsorsiyuma dahil ülkeler iş adamlarının grubu (BIAC), Konsorsiyum kredilerinin, yerli - yabancı özel teşebbüse kaydırılmasını istemiştir. Konsorsiyum, «teknik yardım» aldatmacasıyla, yabancı tekeller çıkarına plânlamayı gerçekleştirmeye çalışmıştır. (Bakınız: YÖN, 5 Kasım 1965, Doğan Avcıoğlu, Demirel Tipi Kalkınma).

Devlet Plânlama Teşkilâtının karşı koymasına rağmen, Konsorsiyum, yabancı tekeller çıkarına plânlama projesinden vazgeçmiş değildir. Müsteşar Memduh Aytür'ün uzaklaştırılmasından sonra, bu yolda büyük bir engel kalkmış olmaktadır. Başbakan Demirel de son basın toplantısında «plânın revizyona tabi tutulacağını» ve yabancı sermaye ile ilgili kanunların ıslâh edileceğini ve ayni zamanda yeni kanunlar getirileceğini açıklamıştır. Yabancı sermayeden medet uman gidişin sonucu olarak, Devlet Plânlama Teşkilâtının Konsorsiyumun bir ajansı haline getirilmesi mümkündür. Bu tehlikeyi gördüğü içindir ki, DPT Müsteşarı Memduh Aytür, görevinden ayrılmadan önce, Konsorsiyum ile ilişkilerin hangi esaslara göre yürütülmesi gerektiğini belirten bir muhtıra hazırlatmıştır. Muhtıra, Konsorsiyuma verilmek üzere, Maliye Bakanlığına gönderilmiştir. Ne var ki Maliye Bakanlığı, Türk Plânının bağımsızlığını ön plânda tutan muhtıraya karşı tepki göstermiş ve onu Konsorsiyuma ulaştırmayı reddetmiştir. Bakanlık, meseleyi «yazılı metne lüzum yok, sözle söyleriz» diye geçiştirmiştir.

Konsorsiyuma iletilmekten çekinilen muhtırayı muhtemel gelişmeleri aydınlatacak bir vesika olarak yayınlıyoruz:

Türkiye, Birinci Beş Yıllık Plânın hazırlanmasında millî ekonominin yaratacağı kaynaklar dışında 11,3 milyar TL. tutarında ilâve kaynağa ihtiyacı olacağını öngörmüş ve bunun sağlanmasında NATO müttefiklerinin ve O.E.C.D. ortaklarının contribution'larına birinci derecede önem vermiştir ve vermeğe devam etmektedir. Demokratik nizam içinde kalkınmaya azimli bir memleket olarak Türkiye, batı âlemi yardımlarının bu amaca geniş ölçüde hizmet edebileceğine inanmaktadır.

Özellikle Türkiye'nin Avrupa Ekonomik Topluluğuna katılma kararı, bu anlayışın Türkiye yönünden açık bir belgesidir.

Bu anlayış Türk İdaresine ve tabiatıyla Devlet Plânlama Teşkilâtına da hâkimdir.

Bu prensiplerden mülhem olan Devlet Plânlama Teşkilâtı, Konsorsiyumla olan ilişkilerimizin daha sağlam temellere oturtulması; ve Türkiye ile müttefik ve ortaklarının karşılıklı menfaatlerinin *her iki tarafta müşterek o*lan amaca en verimli bir şekilde hizmet edebilmesi esasına göre düzenlenmesi arzusunu duymaktadır.

Bu arzu ve inanış, memleketimizin Konsorsiyumla olan ilişkilerinin aşağıdaki esaslar dairesinde takviyesi lâzım geldiği kanaatini, Teşkilâtımıza telkin etmektedir.

1 Konsorsiyum, Türkiye'nin sadece kendisine yardım yapılan bir «gelişme halindeki memleket» olarak değil, aynı zamanda OECD'nin bir üyesi olduğunu çalışmalarında gözönünde tutmalıdır.

2 Konsorsiyum görev sahasını genişletmeğe temayül etmemelidir. Konsorsiyum liderleri görevlerinin Türk Plânının finansmanına yardım olduğu *noktasına dikkatleri toplamağa çalış*malıdır; özellikle.

Konsorsiyum teknik yardımının yaratabileceği personel problemlerini ve idarî ihtilâtları gözönünde tutarak finansman ile teknik yardımın endirek ilgisi dolayısiyle, onu görevleri içine almağa teşebbüs etmemelidir.

3 Yukardaki prensipler Konsorsiyumun;

a. Plân metodolojisi

b. Plân ve programlardaki politika tercihleri

c. Türkiye'deki kanunların tatbikatı

d. Plân ve Program hedeflerine varmak için alınması gerekli tedbirler.

e. Plân ve Program uygulaması için gerekli her türlü reformlar üzerinde mütalâa, münakaşa açmaması gerektiği zaruretini ortaya koymaktadır.

4 Konsorsiyumun yaptığı yardım karşılığı olarak yardımların sarfedildikleri yerler ve Plân ve Program hedefinin gerçekleşmesi yönünden alınan sonuçlar üzerinde bilgi istemesi tabiî karşılanmaktadır. Şu kadar ki bu bilgi isteme «follow up» «on the spot investigation» telkinlerinin ortaya atılmasını hiçbir zaman haklı göstermez.

5 Türk Plânının Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin tasvibine iktiran etmiş bir temel millî tercih olduğu gözönünde tutulmalıdır. Yıllık Plânlar (programlar) bu millî tercihin hükümetin genel siyaseti olarak tecelli eden yıllık dilimleridir. Bunlar üzerinde müessir olmak çabaları Türkiye tarafından açıkca davet edilmedikçe, hiçbir milletlerarası Teşekkülün veya mütehassısın veya bir yabancı devlet temsilcisinin görevi olamaz.

6 Konsorsiyum, çalışmaları ile Türk İdaresine munzam bir bürakratik yük getirmemelidir. Mevcut milletlerarası teşekküllerin statüleri gereğince yaptıkları mutad çalışmalardan istifade edilmeli ve bununla iktifa olunmalıdır.

7 Konsorsiyum yardımları, amacına varabilmek için

a. Mikdarca yeterli,

b. Kalkınma Kredisi şartlarına uygun

c. Süratli,

d. Az bağıntılı,

e. Devamlılık prensibine uyarlı olmalıdır.

8 Konsorsiyum yardımları millî tasarrufa bir ilâve niteliğinde olduğuna ve döviz darboğazını hafifletme amacını güttüğüne göre aşağıdaki şartlara uymalıdır.

a. Program yardımları her üye tarafından en az yıllık olarak taahhüt edilmelidir.

b. Proje yardımları, milletlerarası ihalelerde ihaleyi kazanan firmanın mensup olduğu memleketçe deruhte edilmek üzere tercihan Plân devresini kapsamak ve global taahhüt veya vaad şeklinde önceden belli edilmelidir.

Proje kredisi şeklinde yardım vaadinde bulunan memleketler ilgilendikleri veya ilgilenmedikleri konuları önceden açıklamalıdırlar.

c. IMF, EMA gibi müesseselerin kasa kolaylıkları Konsorsiyum hesaplarıyle karıştırılmamalıdır.

d. Konsorsiyum Program yardımlarının tâyininde Türkiye'ye makul bir döviz rezervi sağlaması imkânı bahşedilmelidir.

9 Proje yardımlarında etkinlik sağlamak amacıyla

a. Ekonomik ve ticarî fizibilite için programa alınmış olması yeterli sayılmalıdır.

b. Malî fizibilite için Devlet Yatırım Bankasının veya Özel Sektör yatırımlarında bu amaçla kurulmuş bankaların raporları ile yetinilmelidir.

c. Teknik fizibilite için yardım yapan müessese ile ilgili yatırımcı Türk müessesesi arasında, projeyi hazırlayan firmanın çalışmalarını da gözönünde tutarak, sürat sağlayacak bir formül aranmalıdır.

d. Her halükârda Proje Finansmanı çalışmalarında uyulması gerekli bir master zamanlama tablosu üzerinde mutabakat tesis olunmalıdır.

10 Konsorsiyum çalışmalarında aşağıdaki metod uygulanmalıdır:

a. Toplantılar yıllık programların tamamlandığı ve bütçenin Parlâmentoya tevdi edildiği tarihten sonra ve behemahal gelecek takvim yılından önce yapılmalıdır, ve şu noktaları istihdaf etmelidir:

1) Bir önceki yıl uygulamasına ıttıla kesbetmek (bu raporun EDRC de incelenmesiyle irtibatlı olarak),

2) Yeni yılın programını telâkki etmek,

3) Üyelerin taahhütlerini tesbit etmek.

b. Taahhütlerden sonra yapılacak ikili (bilâteral) program yardımları anlaşmaları üç yıllık tatbikat sonunda edinilen tecrübeler dahilinde tipleştirilmeli ve bunların müzakeresi, iki taraf arasındaki konuların deşildiği bir baskı vesilesi yapılmamalıdır.

c. Yardım yapan Devletlerin iç hukukunun gerektirdiği kanunî yetkiler ikili anlaşmaların yürürlüğe konulmasını geciktirmeyecek şekilde, sağlanmalıdır.

11 Konsorsiyum toplantıları amacın süratle istihsaline engel olagelen yan konulara iltifat etmemelidir. Zıra bunların yerleri, ağırlıkları Plân ve Programlarda tanımlanmış ve projete edilmiştir. Bu konuda toplantılardaki mesnetsiz Turizm, B.I.A.C., yabancı özel sermaye, Dışardaki Türk işçileri, idarede reform, İktisadî Devlet Teşekkülleri, Toprak Reformu, Türk İdare mekanizmasının performansı tartışmaları örnek gösterilebilir.

Bu gibi yan konuların görüşülmesinde eksper olmayan temsilcilerin mütalâaları konunun dağılmasına ve hatta bir OECD uzmanının ifadesile «banalitelerin ileri sürülmesine» vesile teşkil etmektedir. Konsorsiyumun bu durumdan kurtarılması gereklidir.

12 Konsorsiyum çalışmalarında ahenk ve berraklık sağlanması amacıyle:

a. Belli konularda Maliye Bakanlığının mutabakatı olmaksızın nihaî vaziyeti almamalıdır.

1) Konsorsiyum toplantılarının tarihleri

2) Türkiye'ye yapılacak ziyaretler ve bunların zamanları

3) Konsorsiyum içinde kurulacak çalışma gruplarının konuları ve toplantı zamanları

4) Konsorsiyum toplantılarının ve çalışma gruplarının gündemleri

b. Konsorsiyum ve Çalışma Grubu toplantılarına Türk temsilcileri katılmalıdır.

c. Konsorsiyum İcra Sekreteri veya «İcra Co-Sekreteri,» Türk olmalıdır.

13 Konsorsiyum temaslarını, sadece Maliye Bakanlığı ve onun yetkili temsilcileri kanalıyle yürütmeli diğer dairelerle bu arada Devlet Plânlama Teşkilâtı ile temaslarını Maliye Bakanlığı aracılığı ile ve onun göstereceği lüzum halinde yapmalıdır.